

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FENBİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KAMU YARARI KAVRAMININ KIYI
MEVZUATINDA ELE ALINIŞ BIÇIMI
Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA A.B.D.
KONYA, 2005**

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAMU YARARI KAVRAMININ
KIYI MEVZUATINDA ELE ALINIŞ BİÇİMİ**

Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

Konya, 2005

Bu tez 27/12/2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir

Dr.H.Hami YILDIRIM Yrd.Doç.Dr.Rahmi ERDEM Yrd.Doç.Dr.Çiğdem ÇİFTÇİ
(Danışman) (Üye) (Üye)

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAMU YARARI KAVRAMININ KIYI MEVZUATINDA ELE ALINIŞ BIÇİMİ

Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Dr. H. Hami YILDIRIM

2005, 80 sayfa

Jüri: Dr. H. Hami YILDIRIM

Yrd.Doç.Dr.Rahmi ERDEM

Yrd.Doç.Dr.Çiğdem ÇİFTÇİ

Kıyıları toplum için sunduğu kullanım imkânları nedeniyle hep çekici alanlar olmuş; kıyılardaki doğal kaynaklar, kıyı bölgelerinin ve ülkenin, ekonomik ve sosyal açıdan kalkınmasında önemli roller üstlenmiştir.

Ancak kıyılara ilişkin mevzuat; doğru arazi kullanım kararlarını belirleme, toplumun yaşam kalitesini artıran düzenlemeleri ortaya koyma ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlama adına yeterli olamamıştır. Bunun temel nedeni, kamu yararı kavramına, Kıyı Mevzuatı kapsamında yeterince duyarlılık gösterilmemesi ve kavramı esas alan maddelerin gerektiği biçimde uygulanamamasıdır.

Bu çerçevede, çalışmada, kıyı alanlarının kamusal mal olması ve kamu yararına kullanılması zorunluluğundan hareketle, Ülkemizdeki kıyı alanlarının kullanımı, kamu yararı kavramı bağlamında irdelenmiştir. Ayrıca, kavramın günümüze kadar geçen süreçte nasıl algılandığı analiz edilmiş ve toplum gereksinimlerine bağlı olarak anlam ve içeriğinde sürekli değişime olanak tanıyan yapısı ortaya konmuştur. Çalışmanın sonunda ise, kıyı kullanımında, kamu yararının nasıl sağlanacağına ilişkin ölçütler doğrultusunda, Kıyı Mevzuatı'nın yetersiz kalan yönleri eleştirel bir bakış açısı içerisinde tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yararı, Kamu Malı, Kıyı, Kıyı Mevzuatı

ABSTRACT

Master Thesis

THE CONCEPT OF PUBLIC INTEREST IN TURKISH COASTAL LEGISLATION

Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Seljuk University
Natural and Applied Sciences
Department of City And Regional Planning

Supervisor: Dr.H.Hami YILDIRIM
2005, 80 pages

Jury: Dr.H.Hami YILDIRIM
Asst.Prof.Dr. Rahmi ERDEM
Asst.Prof.Dr. Çiğdem ÇİFTÇİ

Coastal areas are always attractive places due to providing opportunities for the society and natural resources at coastan have an important role for economic and social development of regions and country.

However, the legislative aspects related to coastal areas have not been providing a qualified land use decisions, producing arrangements, which increases the quality of social life or a sustainable development. The reason of that is carelessness about the public interest concept in the titles of Coastal Legislation and implementation problems related to these titles.

In this context, the concept of public interest is examined in the study. The main emphasis of the discussion is that coastal areas are public goods and they should be used for public interest. There is also analysis about how the concept has been perceived up to now. In this frame, the meaning and content of the public interest concept, which provide continiously changing for the public necessities is viewed. At the end of the study, inadequancies of Coast Legislation is interrogated with criteria, which explain how public interest can be provided in using of coastal areas.

Keywords: Public Interest, Public Good, Coast, Legislative Aspects of Coast.

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Abstract	ii
İçindekiler	iii
Tablolar Listesi	v
Şekiller Listesi	vi
Ekler Listesi	vi
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	13
1.1.Kıyı Kullanım Problemi	13
1.2.Kıyılar, Kıyı Mevzuatı ve Kamu Yararı İlişkisi	14
1.3. Çalışmanın Hipotezi ve Varsayımları	15
1.4. Çalışmanın Amacı ve Hedefleri.....	15
1.5. Çalışmanın Kapsamı	16
1.6. Çalışmanın Yöntemi.....	16
1.7.Çalışmanın Tanıtılması	19
BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	20
2.1. Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Problemler	20
2.1.1. Kentleşme ile ortaya çıkan problemler	20
2.1.2. Kurumsal yapıdan ve yönetimden kaynaklanan problemler.....	22
2.1.3. Planlama ve mevzuattan kaynaklanan problemler	23
2.2. Kamu Yararı Kavramı	27
2.2.1 Kamu yararı kavramının gelişim süreci.....	29
2.2.1.1.Eski Yunan-Roma dönemlerinde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar.....	30
2.2.1.2.Dinsel düşüncelerde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar.....	30
2.2.1.3.Klasik (Liberal-Kapitalizm) dönemde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar.....	31
2.2.1.4.Marksist dönemde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar	32
2.2.1.5.Modern-sosyal anlayış döneminde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar.....	32
2.2.2. Türk Hukukunda kamu yararı yaklaşımlarının gelişimi.....	33
2.2.2.1. Osmanlı Devleti'nde kamu yararı;	33

2.2.2.2.Cumhuriyet döneminden günümüze anayasalarda kamu yararı	33
2.2.3 Kamu yararı kavramına getirilen yaklaşımların değerlendirilmesi.....	34
2.3. Toplum Yararı Kavramı	37
2.4. Kamu Yararı – Toplum Yararı Farklılaşması.....	38
2.5. Kamu Yararı ve Kamu Malları	40
2.5.1. Kamu malı kavramı ve kamu mallarının sınıflandırılması	40
2.5.1.1. Kamu malı kavramı	40
2.5.1.2. Kamu mallarının sınıflandırılması.....	42
➤ Kamunun Özel Malları.....	42
➤ Hizmet Malları	42
➤ Kamunun Ortak Kullanılmasına Açık Mallar.....	43
2.5.2. Kıyı alanlarının kamu malı sistemi içindeki yeri ve hukuksal niteliği.....	43
2.5.3. Kıyılardan yararlanma şekilleri.....	46
BÖLÜM 3. KIYI MEVZUATI VE UYGULAMASI.....	48
3.1. Kıyı Mevzuatının Gelişimi	48
3.1.1. Ülkemizde tarihsel süreç içerisinde kıyı ile ilgili yasal düzenlemeler	48
3.1.2. Kıyı alanlarımızla ilgili olan diğer kanun ve yönetmelikler	55
3.1.3. Kıyı mevzuatı ve planlamasında yabancı ülke yaklaşımları ve ülkemizle karşılaştırması	58
BÖLÜM 4. DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI: KAMU YARARI VE KIYI MEVZUATI.....	65
4.1. Çalışmanın Değerlendirilmesine Yönelik İzlenen Yöntem.....	65
4.2. Kıyı Kullanımı – Kamu Yararı İlişkisi ve Kıyı Alanlarında Kamu Yararı Açısından Dikkate Alınabilecek Kriterler.....	65
4.3. Kıyı Mevzuatının Kamu Yararı Yaklaşımıyla İncelenmesi	69
4.4. Değerlendirme Çalışmasına Yönelik Sonuçlar.....	82
BÖLÜM 5. SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER.....	93

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Problemleri Özetleyen Tablo	14
Tablo 3.1: Türkiye’de Kıyı Mevzuatının Gelişimi	42
Tablo 3.2: Türkiye’de Kıyı Alanları ile İlgili Diğer Mevzuat	46
Tablo 3.3: Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Sahil Şeridi Genişliği	51
Tablo 4.1: Kıyıda Sektörel Kaynaklar	54
Tablo 4.2: Kıyı Mevzuatının Kamu Yararı Kavramıyla Değerlendirilmesi	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Çalışmada İzlenen Sürece İlişkin Yöntem Şeması	5
Şekil 1.2. Çalışmada İzlenen Yönteme İlişkin Akış Şeması	6
Şekil 3.1. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenarı, Kuşak Tanımlarını Gösterir Kroki (6785 Sayılı İmar Kanununa 1605 sayılı yasa ile eklenen ek 7 ve 8. maddeler) ..	37
Şekil 3.2. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Dar Kıyı, Sahil Şeridi Tanımlarını Gösterir Kroki (3086 Sayılı Kıyı Kanunu)	38
Şekil 3.3. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Dar Kıyı, Sahil Şeridi Tanımlarını Gösterir Kroki (3621 Sayılı Kıyı Kanunu)	40

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 3621 Sayılı Kıyı Kanunu	82
Ek 2: 3621 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik	87

BÖLÜM 1: GİRİŞ

1.1.Kıyı Kullanım Problemi

Sanayi toplumu yaşayışına geçişle birlikte dünya nüfusu hızlı bir şekilde artarken kent olgusu ön plana çıkmış buna bağlı olarak özellikle de toprak ve diğer doğal kaynakların önemi artmıştır. Kıyılar bu gelişim sürecinde ülkemizin iktisadi kalkınmasının gereği ulaşım, konut, turizm, sanayi vb. sektörler için zorunlu yatırım alanı haline gelmiştir (Akkaya ve diğ. 1998).

Üç tarafı denizlerle çevrili 8333 km' yi aşan kıyısı olan ülkemizde kıyılarımız son otuz yıldır yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Ulaşım kolaylıklarının öncelikle kıyılara götürülmesi, turizmin tek kalkınma yoluymuş gibi gösterilmesi, kıyıda toprak sahibi olmanın özendirilmesi, dışa bağımlı turizm girişimlerinin türlü yollardan teşvik edilip desteklenmesi, kıyıya yönelik istemleri, talepleri kamçulamıştır (Geray, 1976).

Ulusal ve uluslar arası kıyı kullanım talebi doğal kaynağın fiyatını artırırken, kıt kaynakların artırılmaması kaynak üzerinde spekülatif kullanımları da beraberinde getirmiştir (Akkaya ve diğ. 1998).

Ülkemiz, kıyılarının uzunluğu, doğal, ekolojik ve turistik zenginliği bakımından Dünya'nın sayılı ülkelerinden birisidir. Ancak gerek mevzuattaki eksiklikler ve sık sık yapılan değişiklikler, gerek uygulamadaki sorunlar ve gerekse denetim ve yaptırımlardaki yetersizliklerden kaynaklanan yanlış ve bilinçsiz uygulamalar nedeniyle bu zenginliğimizi gelecek nesillere aktarabilecek şekilde doğru ve bilinçli olarak kullanabildiğimizi söylemek olanaksızdır (Akça, 2004).

Kıyı bir ülkede sınırlı ekonomik ve çoğaltılamaz değerli kaynak olup, bir kez yanlış kullanıldığında ancak büyük maliyetler pahasına yeniden kazanılabilen bir özelliğe sahiptir (Eke ve Karaaslan, 1997). Kıyıların kullanılması, korunması, geliştirilmesi gerçekte ülke topraklarının, doğal kaynakların toplumsal adalete ve kamu yararına kullanılması sorununun bir parçasıdır (Geray, 1976). Kıyı kullanma sorunları, gerçekte kıyı kaynaklarını kullanmada değişik çıkar gruplarının çatışmasının bir sonucudur (Tekeli, 1976).

Kıyılar bu ilgi nedeniyle, yakın dönemde nüfus yapısının değişimi, sosyal ve ekonomik ihtiyaçların artmasına paralel olarak hızla artan kaynak ve mekân gereksinimi sonucunda biçimsel, yapısal ve ekolojik değişimlere uğramaktadırlar (Büyükvelioğlu, 1998). Kıyı alanlarındaki bu değişimlerin meydana gelmesi kaçınılmazdır. Önemli olan bu değişimlerin kıyıların sürdürülebilirliğini ve kamu yararını zedelemeyecek şekilde kontrol altına alınabilmesidir.

1.2.Kıyılar, Kıyı Mevzuatı ve Kamu Yararı İlişkisi

Kıyılar farklı kullanımlara kaynaklık oluşturması bakımından toplumsal bir öneme sahiptir. Kıyı kullanımında farklı menfaatlerin çatışması kıyının artırılmaz, kıt kaynak olmasındandır. Kıyı, miktarının sınırlı oluşu nedeniyle çıkar gruplarının etkisini yansıtmayan ve tarafsız olacağı düşünölen bir kıyı paylaşımını gerektirmektedir (Akın, 1998).

Bu paylaşımın kıyılar açısından en iyi şekilde sağlanabilmesi için; kamu yararı kavramının, Kıyı Mevzuatında netleşmesi ve kamusal yarar ile özel yarar arasında çelişme olması durumunda neyin kamu yararını oluşturacağıının belirlenmesi gerekmektedir.

Bunun gerçekleşmesi ise Kıyı Mevzuatımızda kamu yararı kavramının algılanış biçimine ve kıyı alanlarındaki uygulamaların kamu yararına uygun olmasını sağlayıcı tedbirlerin bulunmasına bağlıdır.

Ölkemiz kıyılarının korunması ve kamu yararına kullanılması Kıyı Mevzuatının başlangıcından bu yana temel ilkesi olmuştur. Ancak, Kıyı Mevzuatında yapılan değişikliklerin, toplumun sosyo-kültürel gelişmesinden ve buna dayalı olarak ortaya çıkan yeni gereksinimlerden, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden tam olarak etkilendiği söylenemez. Kamu yararı amacı her düzenlemenin içinde olmasına karşın kavramın net ilke ve kriterlere dayanmadığı ve kıyı mekânının düzenli ve etkin kullanımını, korunmasını sağlamakta yetersiz kaldığı görölmüştür (Eke ve Karaaslan, 1997).

1.3. Çalışmanın Hipotezi ve Varsayımları

Hipotez:

Kamu yararı kavramı, Kıyı Mevzuatımızda doğru biçimde yer almamaktadır ve bu durum uygulamada da yanlış kullanımlara yol açmaktadır.

Varsayımlar:

- a) Bugün, tüm çevrelerce kabul edilebilecek içerikte, netleşmiş bir kamu yararı kavramı mevcut değildir. Kamu yararı, her durum ve konuda karşımıza çıkan, ayrı ele alınması gereken bir kavramdır.
- b) Kıyıların hukuksal bakımdan kamusal mal olması gerekliliği ile mevcut düzende kıyıların kullanımı ve algılanan mülkiyet kavramı çelişmektedir.
- c) Kıyı sorunlarını, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen kamu yararına kullanımlar çözer.

1.4. Çalışmanın Amacı ve Hedefleri

Amaç:

Çalışmada, kamu yararı kullanımının esasında şekillenmesi gereken kıyı alanlarımızın kötü kullanımlar dolayısıyla bozulması noktasında, Kıyı Mevzuatımızdaki yetersizliklerin, kamu yararı kavramına yaklaşım şeklinin sorgulanması yardımıyla tespiti amaçlanmıştır.

Hedefler:

- a) Kamu yararı, kıyı alanları ve planlamasına dair yapılmış çalışmaların incelenmesi,
- b) Çalışmaların incelenmesi sonucunda mevcut kıyı kullanımından kaynaklanan problemlerin ortaya konulması,
- c) Kıyı Mevzuatımızda, tespit edilen problemlere neden olan maddelerin analiz edilmesidir.

1.5. Çalışmanın Kapsamı

Ekonomik anlamda iktisadi kalkınma sürecinde doğal kaynaklar tüketilmektedir. Bu doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir ve sağlıklı bir yaşama ortamının devamı ve bu doğal mirasın gelecek nesillere aktarılması sürecinde kamu yararının nasıl gerçekleştirileceği tartışılmaktadır. Çalışmanın esası, kamu yararı ve kıyı ilişkisini kurarak, kıyı alanlarında karşılaşılan problemlerin çözülmesi noktasında, kıyıların kullanımının kamu yararı içerikli olmasına katkıda bulunacak yasal yapıyı incelemektir.

Kıyı, üzerinde hiç kimsenin **özel mülkiyet** edinme hakkı bulunmayan bir alan olmasından dolayı, herkesin **eşit şekilde** kullanım hakkının bulunduğu ve **sürdürülebilirliğinin** sağlanabilmesi gereken bir alandır. Karşımızda, kıyıda planla getirilen kullanım kararlarında, **kamu yararının** sağlanamamasından kaynaklanan kıyı planlama sorunsalı durmaktadır. Tezde, ‘mülkiyet’, ‘eşit kullanım’ ve ‘sürdürülebilirliği’ hususlarında çizilmesi gereken kesin çizginin, kıyıların “kamu yararına” kullanılması ilkesi ile mümkün olacağı önerilmektedir.

Çalışma, kamu yararının geçmişten günümüze değişiminin incelenmesiyle günümüzdeki algılanış şeklini ortaya koyarak, Kıyı Mevzuatında algılanan kamu yararı kavramı ve bunun olması gereken şekliyle nasıl düzenlenebileceğinin sorgulanması ve bu noktada Kıyı Mevzuatının yetersiz kalan yönlerinin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi üzerine kurgulanmıştır.

1.6. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi için iki temel yöntem olan tümevarım ve tümdengelim yaklaşımları birlikte kullanılmıştır.

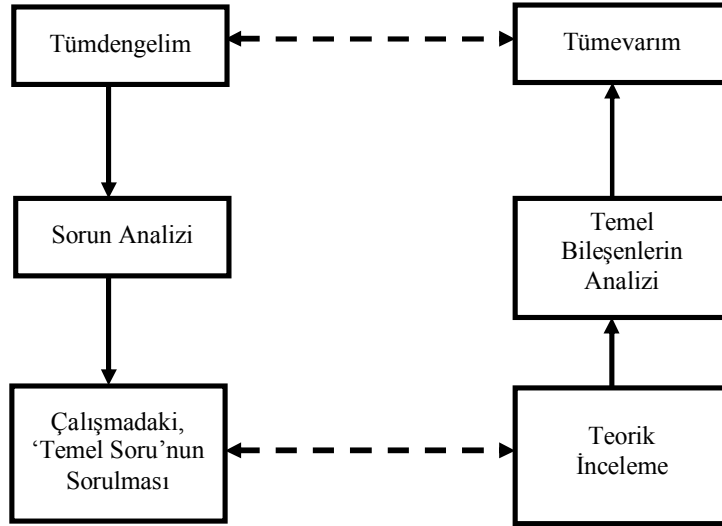
Tümdengelim yöntemi gereği ilk olarak çalışmanın sorunsal tabanı tariflenmiş ve bu çerçevede sorunu ‘tanımlamaya’ yönelik bir analiz yapılmıştır (Şekil 1.1.). Öncelikle, Kıyı alanlarının kötü kullanılması ve bozulması, kamu yararının algılanışındaki eksiklik, problem olarak tespit edilmiştir. Kamu yararı kavramının netleşmesi ve Kıyı Mevzuatında yer alması gerekliliği ortaya konmuştur.

Bu bağlamda kamu yararı kavramına ilişkin geçmişten bu yana yapılmış olan tanımlamalar sırasıyla irdelenmiş ve günümüzde kamu yararından ne algılandığına dair genel bir tanımlama yapılmaya çalışılmıştır.

Problem ve tanımlamadan yola çıkarak çalışmaya yön verecek olan temel soru; “Kıyı Mevzuatını oluşturan maddeler kamu yararını sağlama amacını içermekte midir?” olmuştur. İlk olarak teorik bir araştırma yapılmış, kıyıda karşılaşılan problemler tespit edilmiş, kamu yararı ve toplum yararı kavramları açıklanarak, kamu malları tanımlanmış, kamu malları kamu yararı ilişkisinden hareketle kıyı irdelenmiş, kıyıların hukuki durumu ortaya konularak, Kıyı Mevzuatının gelişimi incelenmiştir. Son olarak kıyıdaki tespit edilmiş problemlere dayanılarak, kıyı kullanımını ve kamu yararı ilişkisi bağlamında, Kıyı Mevzuatı, kamu yararı açısından ele alınarak analiz edilmiştir (Şekil 1.1.).

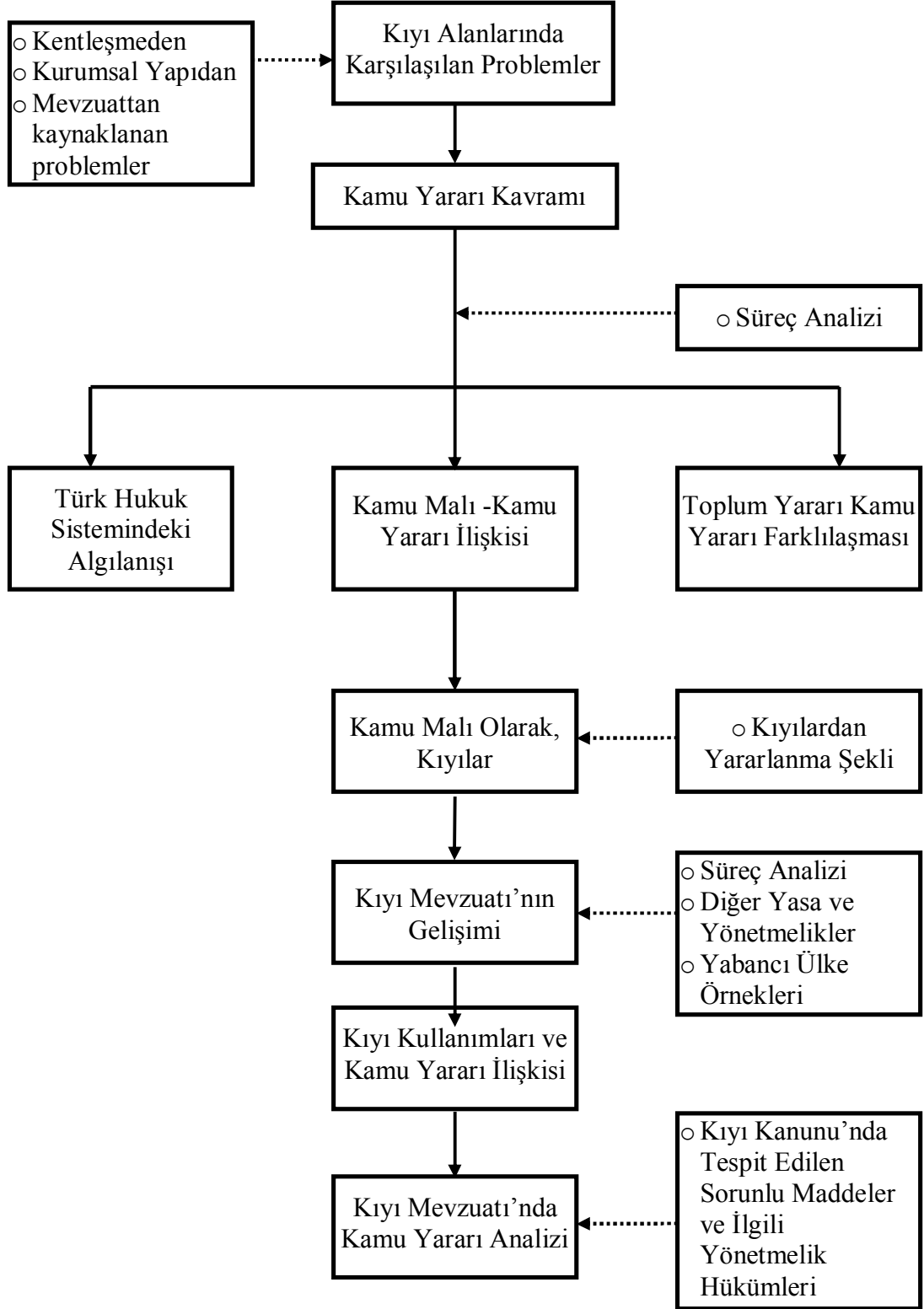
Çalışmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular değerlendirilerek tümevarım yöntemi gereği, Kıyı Mevzuatında olması gereken değişikliklerle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmada izlenen sürece ilişkin yöntem şeması aşağıdaki gibidir.

Şekil 1.1. Çalışmada İzlenen Sürece İlişkin Yöntem Şeması

Çalışmada ele alınan konular bakımından, izlenen yönetime ilişkin akış şeması aşağıdaki gibidir.

Şekil 1.2. Çalışmada İzlenen Yönetime İlişkin Akış Şeması

1.7.Çalışmanın Tanıtılması

Çalışma temel anlamda 5 bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; problem tarifinden yola çıkılarak, çalışmanın amacı kapsamı, çalışmanın başlangıcında belirlenen hipotez ve hipoteze dayalı varsayımlara değinilmiş ve çalışmada izlenen yöntemle ilişkin bilgilendirme yapılmıştır.

İkinci bölümde; kıyı alanlarında karşılaşılan problemler tespit edilmiş, kamu yararı, toplum yararı, kıyı alanlarının hukuksal niteliği ile ilgili kavramsal bilgilendirmeler yapılmıştır.

Üçüncü bölümde; ülkemizde Kıyı Mevzuatının gelişimi incelenmiş, kıyı ile ilgili diğer yasa ve yönetmeliklerin kıyı kullanımını şekillendiren hususlarına değinilmiş, yabancı ülkelerdeki kıyıya ait yasal düzenlemeler ortaya konularak ülkemizdeki mevcut sistemle karşılaştırmalar yapılmıştır.

Dördüncü bölümde ise; kıyı kullanımında kamu yararının nasıl oluşacağı vurgulanarak, yürürlükteki Kıyı Mevzuatı bu çerçevede değerlendirilmiştir.

Beşinci, sonuç bölümünde; hipotez ve varsayımlar test edilerek, kıyı kullanımında kamu yararının sağlanması noktasında kanundaki temel eksikliklerin giderilmesine yönelik öneriler yapılmıştır.

BÖLÜM 2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Problemler

Kıyı alanlarında karşılaşılan problemler, bu konuda yapılmış çeşitli makale, bildiri, tez, kitap vb. çalışmaların ilgili kısımlarından derlenerek üç grupta kategorize edilmiştir. Bunlar; kentleşmeden kaynaklanan, kurumsal yapı ve yönetimden kaynaklanan ve planlama ve mevzuattan (yasal çerçeveden) kaynaklanan problemler olarak ortaya konulmuştur.

2.1.1. Kentleşme ile ortaya çıkan problemler

Üç tarafı denizlerle çevrili, çok uzun bir kıyı şeridine sahip olan ülkemizde; başta doğal güzelliği olmak üzere kültürel ve tarihi değerler nedeniyle çeşitli sektörler tarafından tercih edilir olması beraberinde bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir (Ünal, 1997).

Yerleşim amaçlı yapılaşmalar kıyıların doğal görünümünün bozulmasının en önemli nedenlerinden biridir. Yasaların boşluklarından faydalanılarak yapılan konutlar nedeniyle kıyılarımız kemirilmiştir. Zamanla kıyısal alanlarda ikinci bir konut sahibi olma eğilimi, orta ve alt gelirli topluma da aşılmuştur. Bu durum, düşük standartlı ve yoğun bir yerleşmeyi amaçlayan çok katlı blok yapılaşmalar sonucunu doğurmuştur. Böylece rekreasyonel değeri yüksek kıyısal alanlar çirkin yapı kitleleriyle sarılmıştır (Güleç, 1997).

Kentsel yaşam koşullarının bozulması, yapısal yoğunluğun artması ve gelir düzeyinin yükselmesi ile ortaya çıkan ikinci konut olgusu iklim faktörlerinin de etkisiyle kıyı alanlarında yer almaktadır. Sahip olunan doğal güzellikler, altyapı olanakları ve insanların denize yakın olma istekleri ile de ikinci konutlar kıyıya paralel gelişme göstermiştir. Ancak tek tek parsellerin kıyıya paralel biçimde planlanması ile ikinci konut sahiplerinin kıyı ile ilişkisi kurulurken yerel halkın kıyı ile ilişkisi kesilmektedir (Ay,1996).

Ülkemizde ikinci konut olgusu adeta yasalarla teşvik edilmiştir. Kıyı alanlarında yapılan kaçak yapılaşmaların İmar Affi Kanunu ile yasallaşması, yerel yönetimlerin yetki sınırları içindeki hazine arazilerinin ikinci konutlara tahsis edilmesi, ikinci konutlara kredi verilmesi ve bazı vergilerden muaf tutulması bu

konutların yapımını hızlandırmıştır (Ay,1996). İkinci konut yönündeki bu talep verimli tarım arazilerinin yok olmasına, bulunduğu yörenin kaynaklarını(Sadece yaz aylarında) maliyetini karşılamadan kullanarak ulusal kaynakların israfı biçiminde “gizli kullanılmazlığa” neden olmaktadır (Doğan ve Erginöz, 1997).

Kıyı kentlerinde, iç ve dış turizmin körüklediği toprak talebi yüzünden arsa fiyatları aşırı derecede yükselmekte yerel halk barınma gereksinimini karşılayacak konutu edinmede güçlük çekmektedir (Doğan ve Erginöz, 1997).

Kıyasal alanlardaki yerel halk turizmi kolay ve ucuz bir kâr olarak benimsemiş; böyle olunca da, konaklama ve turizm tesislerinin en düşük standartlarını uygulamaktan çekinmemiştir. Böylece gecekondulu görünüşlü otel, motel, kamping ve plaj tesisleri kıyıları boyunca uzanmıştır (Güleç, 1997). Turizm tesisi adı altında yapılan peyzaj ve altyapı düzenlemesinden yoksun otel ve motellerin mantar gibi tek tek yapılması sonucu kıyı alanları betonlaşmakta ve kirlenmektedir (Ay,1996). Halka açık olması gereken bu tesislerin çoğunda tel örgüler ve duvarlar ile kamu kullanımına kapatılmıştır. Birçok kamu kuruluşu sadece kendi personelinin yararlandığı halka kapalı dinlenme-egitim tesislerini, lojmanlarını kıyı alanlarında yaparak kıyı katliamına katılmışlardır (Güleç, 1997).

Kıyılara olan en önemli turizm baskısının yapılaşma ile ortaya çıktığı ve yapılaşmanın sürekli desteklendiği görülmektedir. Bu yapılaşmaların en önemlisi de ulaşımın. Gerek kamulaştırma ve yapım masraflarını en aza indirme, gerekse turizmi geliştirmek amacıyla karayolları genellikle kıyı boyunca geçirilmesiyle; kumsallar doğal görünümünün önemli bir bölümünü kaybetmiş, kıyılardaki kasaba ve köyler kıyı yolu boyunca kontrolsüz lineer bir şekilde gelişmiş, kıyı ile ilişkileri kesilmiştir (Güleç, 1997).

Plansız ve kaçak yapılan balık üretim çiftlikleri denize attıkları çeşitli antibiyotiklerin koylarda tabana çökmesi ile denizi kirletmekte sağlığa zarar verici hale getirerek en güzel koylarımızı kirletmektedirler.

Ayrıca ülkemizde endüstriyel tesislerin özellikle kıyıları boyunca yoğunlaşmasıyla birlikte çevre sorunları oluşmuş, kumsalların kirlenmesine, yerel flora ve faunanın yok olmasına, tarımsal alanların bozulmasına neden olmuşlardır (Güleç, 1997).

2.1.2. Kurumsal yapıdan ve yönetimden kaynaklanan problemler

Türkiye’de yerleşme düzenine ilişkin Kıyı, İmar, Boğaziçi, Turizm, Kültür, Çevre, Orman, Tarım Ve Büyükşehir Gibi birbirleriyle doğrudan ya da yakından ilgili kanunlar ile kıyı planlaması ve uygulaması konusunda söz sahibi çok sayıda yerel ve merkezi kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Çoğu kez bu kurumlar birbirinden koordinesiz bir şekilde ve birbirlerini etkisiz kılan kararlar almaktadırlar. Bunun sonucu olarak kıyılarda toplum yararına korunmasına ilişkin tam bir yetki/görev/sorumluluk karmaşası yaşanmaktadır. Uygulamada da çok sayıdaki bu kurumlar bir eşgüdüm içinde çalışma yapmadıkları için hem kıyı kaynakları olumsuz etkilenmekte ve sektörel yapı dengeli oluşturulamamakta hem de bir kurum diğerinin elindeki verilerden haberdar olamayarak aynı konuda her kurum aynı verileri elde etmek için işgücü ve kaynak sarf ederek zaman kaybı yaşamaktadır (Kuleli, 1994).

Kıyı kentleri yönetimleri kıyılardaki hızlı kentleşme ve geçici artan nüfusa bağlı olarak kendi altyapı problemlerini çözmemesi, planlama ve denetim sağlayamamaları nedeniyle sorunlar yaşamaktadırlar. Kıyı kentlerimizde yaz aylarında nüfus kış nüfusunun beş-altı bazen de on katı kadar olmaktadır. Bu geçici nüfus artışına bağlı olarak ta yerel yönetimlerde kaynak yetersizliği oluşmaktadır. Yaz aylarında kenti kullanan ve sunulan hizmetlerden yararlanan konuk nüfusu, yerel yönetimlerin yaptığı harcamalara katılmamaktadırlar (Doğan ve Erginöz, 1997). Ayrıca yerel yönetimler, merkezi yönetimden genellikle yerleşik nüfus için yardım almakta ve yazın gelen nüfusun altyapı, üstyapı, ulaşım gibi hizmetleri karşılamakta maddi olarak desteklenmemektedirler.

Örneğin; “Yerel yönetimler kendi sınırları içinde, turizm alanlarında yer alan tesislere kamu hizmetini sunmakla görevli olan belediyeler, bu tesislerden alabilecekleri ücretler konusunda Turizm Teşvik Kanunundaki kısıtlamalarla karşı karşıyadırlar” (Ay, 1996).

Kıyı alanlarında plan yapma ve onama yetkisi belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyelere, dışında ise valiliklere verilmiştir. Yerel yönetimlere planlama ve uygulama sürecinde yüklenen sorumluluklar, kadro ve uzman yetersizliği, örgütlenmedeki eksiklikler, yöresel politik baskılar sebebiyle yerine getirilememektedir (Ay, 1996). Genel sorunların yansıması olan bu yönetimsizlik belediyelerin yatırımlarını yanlış kullanmasına ve kıyı kaynaklarının savurganca tüketilmesine neden olmaktadır (Suyolcu, 1979).

2.1.3. Planlama ve mevzuattan kaynaklanan problemler

Kıyılarımızda oluşan düzensiz yapılaşmanın önemli nedenlerinden biri sık değişen Kıyı Mevzuatımız ve yasaların bazı hükümlerindeki boşluklardır (Ay, 1996). Kıyı alanlarımızın korunması, geliştirilmesi ve kamu yararına kullanılması amacıyla tarihsel süreç içerisinde birçok yasa çıkarılmıştır. Kıyılarla ilgili mevzuat dikkatle incelendiğinde bu mevzuatın genel geçer ilkelere sahip olmasının yanı sıra belli özel koşulları bulunmadığı, yöresel doku ve mimariye yönelik çözümleri de içermediği görülmektedir. Dolayısıyla kıyı alanlarındaki planlama ve yapılaşma ölçütleri ile iç bölgelerdeki ölçütler farklılık taşımadığından yöresel özgün çözümler bulunamamıştır (Aday ve Gündoğdu, 1997). Kentleşme sürecini yönlendirici planlama çalışmalarında kıyı kentleri ile kara kentleri aynı standartlara ve esaslara göre planlanmaktadır. Bu da kıyı kentleri planlamasında koruma ve geliştirme düşüncelerinin sağlanamamasına neden olmaktadır (7. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Sonuç Bildirgesi, 1983). Bu durum yöresel karakterin yok olmasına ve kıyılarda tek tip yapılaşmalar sonucu görüntü kirliliğinin yaşanmasına neden olmuştur (Aday ve Gündoğdu, 1997).

Kıyısal planlama sorunları bugün dar anlamda kıyı bandında yaşanmaktadır. Kıyı-Kıyı kenar çizgisi-sahil şeridi arasındaki bu alanda etkili bir planın yapılamayışında etkili bir faktör kıyı bandındaki kamu arazileri ve bu arazilerde kamu tesislerine ait yapılaşmalardır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve bu sebeple üstünde özel mülkiyet kurulamayan kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerin çok büyük bir kısmının bugün özel kişiler ya da kamu tüzel kişileri adına tapuda kayıtlı bulunduğu ve özel yararlanmalara ait yapıların bulunduğu bilinmektedir. Bu durum 3621 sayılı Kıyı Kanununa aykırılık taşımaktadır (Akın, 1998).

Çeşitli tarihlerde olan müktesep haklar, kısmi yapılaşma, imar afları, teşvikler ile bazı kurumların etkileri altında parçacı çözümler kıyı bölgelerinde rasyonel planlamanın sorunlarını büyütmektedir (Büyükvelioğlu, 1998).

Mevzuatta sahil şeridinin derinliği belirlenirken, yörenin topografyası, bölgeye özgü koşullar dikkate alınmalı, sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının nasıl gözetileceği ve toplumun sahil şeritlerinden yararlanma olanak ve şartları yeterince açık bir şekilde belirtilmelidir (Ay, 1996). Kıyı Kanunu ile sahil

şeritleri tüm ülkede 100 metre olarak belirlenmiştir. Ancak tüm kıyılarda standart bir derinlik öngörülerek bu tip uygulama getirilmesi sorun teşkil etmektedir. Standart derinlik yapılaşmış alanlarda ve özellikle Karadeniz bölgesinde soruna neden olup, bu nedenle yasal düzenlemenin tüm ülke kıyılarının dökümü yapılarak, yöresel farklılıklar gözetilerek yapılması gerekmektedir (Büyükvelioğlu, 1998). Sahil şeridi kavramı temel öğelerden olup kıyı yasalarının kapsamını tanımlar. Ancak tüm Kıyı Mevzuatında bu kapsam şerit olarak değerlendirilmekte ve kıyıdan hangi mesafede ne tür yapılaşmaya izin verileceği sorusuna indirgenerek kıyıdan çekme mesafeleri basitliğinde ele alınmaktadır. Kıyı Mevzuatımızdaki en önemli tartışma konularından biri de “kısmi yapılaşma” kavramıdır. Kısmi yapılaşma kıyılarımızda çok büyük ödün olup, kısmi yapılaşmayla toplum yararına kullanılabilir geniş bir mekânın yapılaşmayla kaybedildiği görülmektedir (Eke ve Karaaslan, 1997).

Yapılanma yasağı getirilen sahil şeritlerinde, mevcut ruhsatlı veya ruhsatsız yapıların korunmasını sağlayıcı müktesep haklara yasada yer verilmesi, yasa dışı kıyı kullanımının yasa ile desteklenmesine sebep olmuştur (Ay, 1996).

Ülkemizde, fiziksel planlamanın, en temel ilkelerden olan kamu yararını koruyamıyor ve yalnızca fiziksel mekânla ilgili olarak 20 yıl sonrası için statik kararları öngörüyor olması; bu planların hem dinamik yapıdaki ekonomik ve sosyal gelişmelerin gerisinde kalmasına yol açmakta, hem de kıyı ekolojisinin dinamizminin de bundan etkilenmesiyle fiziksel planlamanın ve yasaların etkisiz hale gelmesine neden olmaktadır (Arapkirlioğlu, 1997). İmar planı olan kıyı yerleşmelerinde, kıyılarımızın korunması için var olan planların yetersiz olduğu somut olarak görülmektedir. Bu yetersizlik planların yapım süreçleri yanında uygulama süreleriyle de ilgilidir. Planlar gelişmelerin gerisinde kalmakta, yerleşmeleri sağlıklı şekilde yönlendirmektedir (7. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Sonuç Bildirgesi, 1983).

Kıyı alanlarının planlaması, genel planlamadan farklılıklar taşımaktadır. Kıyı planlamasında planlama süreci; koruma ve gelişme, denetim, yönetim, finansman ile ilgili araştırmaları içermelidir. Şu an kıyı alanlarındaki planlama sistemi; rekabetçi, sektörel, spekülatif, esnek olmayan ve sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel yapı arasında ilişki kuramayan bir durum sergilemektedir. Sektörler arasında ve yönetimdeki gereksiz hiyerarşi de sistemin bir diğer önemli problemidir. Yeniden

düzenlenecek kıyı alanları planlamasında; planlama sistemi, rasyonel kararları olan, araştırma, planlama, geri besleme, kontrol, safhaları içermelidir. Farklı sektörler için kalkınma planlarındaki politikalar ile kıyı alanlarını bütünleştirilebilen bir organizasyon yapısı kurulmalıdır. Ayrıca kıyı planlama süreci, esnek olmalı ve halk isteklerine uyum sağlayabilen bir organizasyon modelini içermelidir. Planlama da kıyı alanlarında kamu yararını sağlamak adına kültürel, sosyal ve doğal değerlerin koruma ve kullanma dengesi içinde olmasını sağlayabilmelidir (METAP, 1991).

Ayrıca, birçok baskının iç içe geçtiği kıyılarda, kentsel mekanlara ilişkin kararlar ekolojik, estetik, bilimsel yaklaşımlarla değil; ekonomik kriterler ve politik beklentiler doğrultusunda oluşturulmakta; çevresel değerleri ve sosyal değişimleri gözardı eden bu yaklaşımla karar vericiler için prim sağlarken, doğal kaynakların ve toplumun zarar görmesine neden olmaktadır (Arapkirlioğlu, 1997).

Kıyı Kanunu uygulamasında karşımıza çıkan bir ikilem de turistik tesis alanları önündeki kumsalların kiralanmasıdır. Turistik tesisler, turistlerin denizden daha rahat faydalanabilmeleri için şemsiye, şezlong, büfe gibi teçhizatlarla donatabilmek için kumsalın kendilerine kiralanmasını istemekte iken; yerel yönetimler de, kıyının kamu yararı gereği herkesin kullanımına açık olması ilkesine sığınarak kendilerine kiralanması talebindedirler. Gerçekte kumsalların kiralanmasının kamu yararını zedelediği düşünülse de kullanıcıların kumsal için değil buradaki hizmetlere ücret ödedikleri düşünüldüğünde kamu yararına aykırı olmadığı düşünülebilir.

Kıyı kullanımını yönlendirecek planlama çalışmaları, ülke bütününde, ülkesel fiziksel planlama içinde ele alınmamaktadır (7. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Sonuç Bildirgesi, 1983). Kıyı, bir çizgi, bant olarak değil, iç bölgeleri de içeren geniş kapsamıyla ele alınmalıdır. Kıyı bölgelerinde yaşanan sorunlar ve gelinen nokta, kıyıların kullanılması, korunması, geliştirilmesi konularının tüm ülke topraklarının, doğal kaynakların toplum yararına kullanılması sorununun bir parçası olduğunun bir göstergesidir (Gezim ve Kiper, 1991).

Tablo 2.1: Kıyı Alanlarında Karşılaşılan Problemleri Özetleyen Tablo

1.	Kıyıda konut edinme isteğinin artması
2.	İkinci konut alanlarının yerleşik alan şekline dönüşmeye başlaması
3.	Halka açık olması gereken kıyı alanlarında kamu kullanımına kapalı turizm tesis alanlarının oluşumu
4.	Kıyıya paralel şekilde lineer planlama anlayışının hakim olması
5.	Kıyı Kanununa aykırı ve plansız şekilde gelişmiş turizm, endüstri ve konut alanlarının kıyıya verdiği çevresel zararlar
6.	Kıyı planlamasında yetki sahibi olan çok sayıda kurumun varlığı ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği
7.	Yerel yönetimlerin yaz nüfusu için yapmak zorunda olduğu altyapı hizmetlerinin maliyetine merkezi yönetimden destek almaması
8.	Turizmi geliştirmek amacıyla turizm tesisi yatırımlarına yönelik teşviklerin yerel yönetim boyutunu göz ardı etmesi
9.	Kıyı için yapılan hukuksal düzenlemelerde gözlenen sık değişimler
10.	Kanuni düzenlemelerin yöresel farklılıklara gerekli açılımı sağlayamaması
11.	Müktesep hak olgusundan dolayı Kıyı Kanunu uygulamasının çelişkili bir boyut kazanması ve mülkiyet konusundaki çelişkiler
12.	İmar aflarının kanuna aykırı yapılaşmaları teşvik etmesi
13.	Kamu kurumlarının kıyıyı topluma kapatmak pahasına yaptıkları tesisler
14.	Kıyının topluma açık olma gereğinin, yasada belirli bir sahil şeridi genişliği basitliğinde ele alınması

Ortaya konulan ve yukarıdaki tablo 2.1.'de özetlenen bu problemlerin halihazırda kendini gösteriyor olması, konuya ilişkin kanuni düzenlemede bir aksama olduğunu göstermektedir. Aksamanın iki yönlü olabileceğini düşünmek mümkündür ki; birincisi, kanun maddelerinin kıyı kullanımında kamu yararını vurgulaması noktasında eksikliklerin olduğudur. Bu eksiklik ise algılanan kamu yararı kavramının olması gerekenden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. İkincisi ise Kanun kıyı kullanımında kamu yararının sağlanabilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri

içermesine rağmen uygulamada bir takım sıkıntıların doğduğu konusudur. Bu anlamda çalışmanın sağlıklı bir şekilde sonuca götürülmesi için Kıyı Kanunu her iki açıdan da değerlendirilecektir. Ancak kanun maddelerinin değerlendirilmesi için kıyı kullanımı ve kamu yararı ilişkisine yönelik yaklaşım geliştirilmesinin gereği öne çıkmaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak **kamu yararı** kavramı ortaya konulacaktır.

2.2. Kamu Yararı Kavramı

Kamu yararı, günümüzde Kamu Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi akademik çevrelerde en çok kullanılan ve en çok tartışılmakta olan kavramlardan biridir (Chakrabarti, Stephens, 2003). ‘Genel yarar’, ‘ortak iyilik’, ‘müşterek hayır’ ve ‘kamu menfaati’ gibi isimlerle de kullanılan ‘kamu yararı’ kavramı, çok işlevli bir kavram olup milleti oluşturan kişi ve grupların çıkarlarından bağımsız olduğu düşünülmeyen, toplum içerisindeki grupların yararları arasındaki doğal ya da olması gerekli denge olarak düşünülmelidir. Kamu yararı kavramı farklı akademik çevrelerce, yargı organları, bilim adamları ve yazarlar tarafından farklı tanımlanmıştır. Bu farklı görüşlerden dolayı Charles Lindblom ve Robert Dahl gibi bazı siyaset bilimcileri bu kavramın ciddi bir anlamı olduğundan kuşku duymaya yöneltirken, öte yandan, Monique-Roland Weyl kamu yararı kavramını “efsane” olarak nitelendirmiş, Daniel Bell ve Irving Kristal gibi sosyal bilimciler ise, bu idealin öncülük etmediği bir toplumun düşünülmemeyeceği görüşünü ileri sürmüşlerdir (Akkaya ve diğ. 1998).

Meydan Lourousse’ de kamu yararı, siyasi ve hukuki olarak iki bakımdan açıklanmıştır. Siyasi bakımdan kamu yararının bir tercih meselesi olduğu ifade edilerek, “kamu yararı bazı kişisel yararların soyut birtakım şeylere değil, başka kişilerin yararına feda edildiğini gösterir”, denmiştir (Tuncay, 1972). Ayrıca, birincisi; kamu yararını kişisel yararların toplamı olarak düşünmek yani büyük grubun yararını küçük grubun yararından üstün tutmak, ikincisi; çağdaş değerler bakımından çatışan yararlardan, nitelik yönünden önemli olanını kamu yararı saymak ve seçmek (hastalanan kişinin kısa sürede hastaneye kaldırılması gerektiğinde, tüm trafiğin bozulması) yani bazı durumlarda bir kişi için birçok kişinin daha az önemli olan yararları feda edilebilmek, olmak üzere iki farklı yaklaşım getirilmiştir. Kamu yararının hukuki yönü ise, genellikle kanun koyucu tarafından bazı unsurların ortaya

konmasıyla belirlenen, bütün idari işlemlerin maksat unsurunu da kamu yararının oluşturduğu şeklinde belirtilmiştir (Meydan Laurousse, 1981).

Ana Britannica' da ise kamu yararı, halkın, toplumun ya da devletin çıkarlarının bireysel veya özel yararları üstün tutulduğu durumları açıklayan ölçü olarak tanımlanmıştır (Ana Britannica, 1988).

Keleş'e (1993) göre; kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının sınırlarının belirtilmesi ile daraltılmamalı, genel ahlâk, kamu düzeni, toplumsal adalet ve ulusal egemenlik gibi konularda da kamu yararından söz edilmelidir. Kamu yararı; temel hak ve hürriyetlere ve hukuka uygunluktur. Kamu yararı kavramı ile ilgili bir farklı tanımlama da anlam olarak dar ve geniş anlamda kamu yararı şeklindedir. Kamu yararı, dar anlamda kullanılırsa mülkiyet hakkının sınırlanmasında ve özüne yapılacak müdahalelerde bir ölçüdür. Öte yandan kamu yararının geniş anlamı, siyasal ve ideolojik bir içerik taşır. Kamu yararının geniş olarak tanımlanmasına göre bir karar, işlem ya da eylem, toplumun sadece bir kesiminin değil, tümünün amaçlarının gerçekleşmesini sağlıyorsa, bu durumda kamu yararına alınmış bir karar içermektedir.

Akıllıoğlu'na (1991) göre; kamu yararı çok işlevli bir kavramdır. Devletin doğrulamasını yapmak ve kamusal işlerin hukuka uygunluğunu ölçmek için kullanılır. Temel hakların sınırlandırılmasında başvuru başlıca nedenlerden biri olup, içeriği, konusu her olayda somut koşullara göre belirlenmektedir.

Kavramın tanımlanma süreci irdelendiğinde, sanayi toplumuna geçiş öncesi Avrupa siyasi tarihinin, ortak kavramı olan "ortak iyilik" anlayışı dikkat çekmektedir. Bu anlayış ile devletten önce mevcut bir toplum yararı reddedildiği gibi her şeyden önce toplum yararı akılcı, anlaşılabilir bir değer ölçüsü haline gelmiştir (Saraç, 2002).

1789 Fransız devrimi sonucunda 'ortak iyilik'e tepki olarak "kamu yararı" kavramı ortaya çıkmıştır. Böylece ilk kez Fransa'da ortaya çıkan kamu yararı ve toplum yararı düşüncesi kavramları ihtilal döneminde kişi hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılması, güvence altına alınması kapsamında ele alınarak evrensel bir nitelik taşıyan, 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisinde kavramlaştırılmıştır. Bildiriye göre, devlet yani iktidar, iktidarın emanet edildiği kişilerin özel çıkarı için değil, toplum yararı için kurulmuştur (Akkaya ve diğ. 1998).

Kamu hukukçularının da temel tartışma konusu, birey ve kamu çıkarı arasındaki uzlaşma modelinin mutlak anlamda toplum iktidarından yana olması gerekliliği yönündedir. Bu kavram Yunan Sitelerinden Roma'ya, oradan Ortaçağa ve 1789 Fransız İhtilaliyle birlikte değişim ve anlam içeriği zenginliği de kazanarak yirmi birinci yüzyıl insanının sosyal hayatında önemli bir yere sahip olmuştur (Akkaya ve diğ. 1998).

2.2.1 Kamu yararı kavramının gelişim süreci

İlkçağlardan, günümüze değin toprakla sıkı ilişki içinde olan insan, var olabilmek için toprağa muhtaçtır. Toprak, insanlar için yaşadıkları çevre, barınma aracı, mekân olduğu kadar, üretim aracı olarak ta değerlidir. Ancak toprak çoğaltılamayan bir nesne olduğu için insan-toprak ilişkisi ve bununla birlikte mülkiyet büyük önem kazanmakta, devletlerin siyasal sistemlerinin, sosyal, hukuk, iktisat, ahlaki değerlerinin etkisinde şekillenen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mülkiyet kavramı taşınmaz üzerindeki hak ve yetkileri belirlemesi nedeniyle çok önemli bir kavramdır. İlkel toplumlardaki ortak mülkiyet anlayışından, feodal sistemdeki toprak sahibi-çalışan (bireylerin mülkiyet hakkının olmadığı) anlayışına, 19. yy. Liberal devlet anlayışındaki, dokunulmaz kişisel mülkiyete, Marksist yönetim şeklinde mülkiyetin kamuya ait olduğu anlayışa ve 20. yy'da karma-modern sistemde yani sosyal devlet anlayışı ile birlikte özel mülkiyetin tanındığı, ama biçimde bu hakkın kullanılmasını sınırlandıran, toplum yararına aykırı olamayacağını benimseyen bir karma mülkiyet anlayışına geçilmiştir. İnsanlığın ilk aşamalarından günümüze kolektif mülkiyet yerini bireysel mülkiyet biçimine bırakmıştır (Erdoğan, 2000).

Planlama ile yapılan düzenlemelerde mevcut mülkiyet dokusunda, zorunlu bazı değişiklikler olduğu için, planlar hem hukuki hem de teknik boyut kazanmaktadır. Plan hazırlanması ve uygulanması zorunlu bir hukuk kuralı olmakla birlikte yasal bir nitelik kazanmaktadır; zira plan, mülkiyet hakkı-kamu yararı arasında bir denge getirmektedir.

Başlangıçta hukukun sosyalizasyonu süreci, kamu yararı kavramının bir uzantısı olmuş ve bununla da mülkiyetin sınırlandırılması haklı gösterilebilir hale gelmiştir (Örücü, 1976). Bu nedenle geçmiş dönemlerden günümüze mülkiyet

kavramının değişimi ile kamu yararı kavramının gelişim süreci ilişkilendirilerek anlatılacaktır.

2.2.1.1.Eski Yunan-Roma dönemlerinde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar

Eski Yunan'da, aile hangi toprağın üzerinde kurulmuş ise o toprağın mülkiyeti o aileye aittir. Roma Hukuku da Eski Yunan'a benzeyen bir yaklaşımla, mülkiyet hakkını mutlak bir hak olarak kabul eder. Bünyesinde kullanma, yararlanma ve tasarruf etme haklarını birleştiren mülkiyet hakkı, sahibine mülkü üzerinde neredeyse sınırsız bir yetki vermektedir. Özel mülkiyet hakkını miras sistemiyle destekleyen Roma Hukuku, tabii hukuka göre ortak şeyler sayılan 'hava', 'akarsu', 'deniz kıyısının' özel mülkiyete konu olamayacağını belirtmiştir (Erdoğan, 2000). Bu dönemin mülkiyet kavramına bakış açısı, o dönemde devlet malı kabul edilen hava, akarsu, deniz kıyısı için kamu yararı düşüncesinin varlığını ve ortak kullanıma ait olduğunu gösterir niteliktedir.

Ortaçağ Avrupa'sında Feodalizmle Roma Hukuku'nun mutlak mülkiyet kavramı değişmiş, malikin ödevlerinin de bulunduğu belirtilmiştir. Bu dönemin ünlü düşünürleri Eflatun (M.Ö.427-347) ve Aristoteles (M.Ö.384-322)'in konuya olan yaklaşımları incelendiğinde; Eflatun, bazı sınırlamalarla özel mülkiyeti kabul etmektedir. Toplumda her insanın iyilik aradığı, birey gibi toplumun da iyiliğe ulaşmak istediğini ifade etmektedir. Aristo da, bir toplumun ortak yararının, toplumdaki tüm insanlar için iyi şey olduğu fikrini benimsemektedir (Akkaya ve diğ. 1998, Özkan, 1996). Eski Yunan-Roma Döneminde kamu yararı bireylerin ortak yararı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1.2.Dinsel düşüncelerde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar

Hristiyanlığın mülkiyet görüşünde; özel mülkiyeti günah olarak niteleyen, mülkiyetin devlete ve toplum geleneklerine dayalı olduğu bir düşünce yapısı hâkim olmakla birlikte ilerleyen dönemlerde özel mülkiyet kavramı da oluşmaya başlamıştır. Kamu yararı devlet yararı olarak algıлана gelmiştir (Erdoğan, 2000).

İslam Hukuku'nda ise her şeyin mülkiyeti Allah'a aittir. İnsanların mallar üzerinde kullanma, yararlanma ve tasarruf hakları bulunmaktadır. Bir şeyin yararlanması birine mülkiyeti başka birine ait olabilir. İslam Hukuku da hava, su,

nehir, umumi yollar, kıyılar gibi şeylerin özel mülkiyete konu olamayacağını, kamuya zarar vermeksizin herkesin buralardan faydalanabileceğini belirtmiştir (Erdoğan, 2000).

Dini düşünce dönemlerinde mülkiyete bakış açısının toplum esas alınarak kamu yararlı algılandığı, herkese ait olan yer kavramının oluştuğu açıkça görülmektedir.

2.2.1.3.Klasik (Liberal-Kapitalizm) dönemde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar

Bu sistemin temel hedefi ferttir. İlkçağlarda var olmayan bireysel mülkiyet anlayışı kapitalizm ile oluşmuştur. Malikin, mülkü üzerinde mutlak sınırsız ve tekelci bir hâkimiyet hakkı vardır. Klasik mülkiyet anlayışının bir diğer temel görüşü de ferdin menfaatinin toplumun menfaatinde önce geldiğidir. Devlet, ferde toplum menfaati gereği de olsa müdahale edemez (Erdoğan, 2000). Sahibine hiçbir ödev yüklemeyip sadece yetkiler veren klasik mülkiyet anlayışına göre her insan kendi çıkarları peşinde koşar, kişinin çıkarları ile toplumun çıkarları arasında çelişki değil uyum vardır. Kişiler kendi çıkarları peşinde koşmakla topluma da hizmet etmiş olurlar (Seyidoğlu, 2002).

Klasik dönemin ünlü düşünürleri; Hobbes (1583-1679), Hegel (1770-1831), David Hume (1711-1776), Jeremy Bentham (1748-1832), J.J.Rousseau'dur.

Hobbes, kamu yararını, özel yarara karşıt olarak kullanmakta ve mantıken bireysel yararların önde gelmesi gerektiğini savunmaktadır (Özkan, 1996). Hegel, kamu yararını, devletin yararı ile özdeşleştirmek istemiştir. O'na göre evrensel olan devlet yararı, toplumun da bireylerinde gerçek yararadır. David Hume ise, bir eylemin ya da politikanın kamu yararına olup olmadığına karar verebilmek için, etkilediği bireylerden çoğu için bir üstünlük taşıyıp taşımadığının incelenmesi gerektiğini söylemektedir. Aynı zamanda, kamu yararına olan belli bir eylemin kimi bireylerin yararları ile çelişebileceğini, devlet yararının, daha büyük çoğunluğun yararına işlediğini benimsemiştir. Jeremy Bentham'a göre, kamu yararı, toplumu oluşturan bireylerin yararları toplamı olup, birey yararı ile toplum yararı arasında çatışma olduğu zaman toplum yararının tercih edilmesini önerir (Keleş, 1993). Ayrıca Bentham'a göre, 'mülkiyet ve hukuk beraber doğar, kanunları kaldırın, mülkiyet de yok olur'(Örücü, 1976). J. J. Rousseau'ya göre ise kamu yararı,

çoğunluğun yararı ile özdeş değildir. Özel mülkiyetin kaldırılamayacağını ancak; zapt edilebilecek, daima kamu yararına kullanılmasını sağlayacak bir sistem oluşturulması gerektiğini savunur. Klasik dönemin ortak görüşü bireyin ön plana çıkması olurken, yukarıdaki yaklaşımlar çerçevesinde, Hegel, Hume, Bentham gibi düşünürlerin, bireyin yararını devletle bağdaştırmakta olduğu ve devlet için faydalı olanın birey için gerçek yarar olduğu görüşünü benimsedikleri anlaşılmaktadır.

2.2.1.4.Marksist dönemde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar

Marksist sistemde, toplumun menfaati, ferdin menfaatinden önce gelmekte ve özel mülkiyetin oluşturduğu sosyal adaletsizlik ancak bireysel mülkiyetin devletleştirilmesi ile ortadan kaldırılabilir düşüncesi savunulmaktadır. Marx (1818-1883), temsili hükümet anlayışının, burjuvazinin çıkarlarına hizmet ettiğini, proletaryanın(işçi sınıfı) siyasal iktidara el koymasıyla bu durumun düzeleceğini, geniş kitlelerin yararının, mutlu azınlığın yararının yerini bu şekilde alabileceğini savunmaktadır (Keleş, 1989).

2.2.1.5.Modern-sosyal anlayış döneminde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşımlar

Günümüzde, mülkiyet kavramının özünde sadece yetkileri gören klasik anlayış terk edilmiş, bireysel mülkiyeti tanımayan Marksizm düşüncesi de bir kenara atılarak, özde mülkiyet hakkının varlığını tanıyan, fakat bu hakkın kullanılmasını sınırlandırıp bununla birlikte toplum yararına aykırı olamayacağını benimseyen bir 'karma mülkiyet' anlayışına geçilmiştir.

Bu karma anlayışa göre; malikin mülkiyet hakkı, kanunlarla ve sosyal bağımlılık ilkesi ile de sınırlanmıştır. Sosyal bağımlılık ilkesi görelî bir kavram olup, kamu yararını esas almıştır. Kamu yararını belirleyecek yetkili organ, genel olarak siyasal iktidardır. Kamu yararı kavramı ferdi, garanti sınırları içinde mülkiyet hakkını kanun koyucuya karşı etkili bir biçimde korumakta, diğer yandan da devletin mülkiyet düzenine yapacağı müdahaleleri sınırlamaktadır. Ayrıca kamu yararı, kanun koyucuya mevcut mülkiyet düzeninde, değişen toplum ihtiyaçlarına uygun düzeltmeleri yapma yetkisi vermektedir (Erdoğan, 2000). Bu anlayış tarzı bizim anayasamızda da etkili olmuştur.

2.2.2. Türk Hukukunda kamu yararı yaklaşımlarının gelişimi

2.2.2.1. Osmanlı Devleti'nde kamu yararı;

Osmanlı Devleti'nde arazi rejimi, İslam Hukuku'nun etkisi altında gelişmiş, daha sonra toplum ihtiyaçlarına cevap veren, öz bünyesine uyan bir sistem haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde toprak hukuku anlayışı, "hâkimiyetin alameti, toprağa sahip olmaktır" esasına dayanmakta, savaşta ele geçirilen arazi mülkiyeti devlete ait olmaktadır. Devletin mülkü olan arazilerle birlikte Müslüman ve Müslüman olmayanlara ait topraklar da bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde kamu hizmeti niteliği taşıyan; yol, köprü, hastane, sosyal yardımlaşma, medrese, kütüphane, cami vb. çeşitli hizmetler vakıflar aracılığı ile gerçekleştiriyordu. Toprağın mutlak mülkiyetinin devlete ait olduğu bu sistemde vakıf olabilmesi için bazı toprakların önce özel mülkiyete geçmeleri gerekiyordu (Yediyıldız, 2003).1839 Tanzimat Fermanıyla herkesin mal güvenliğinin olabilmesi için mülkiyet hakkının olması gerektiği belirtilmiştir. 1856 Islahat Fermanıyla da Osmanlı için mal güvenliğinin sağlanması ilkesinin doğrulandığı görülmektedir. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi ile araziler; 'özel', 'vakıf', 'kamuya terk edilen', 'mülkiyeti devlete ait olup herkesin faydalandığı alanlar' olarak düzenlenmiştir (Eroğlu, 1978). Osmanlı toprak düzeninde kıyılar devlet malı sayılmaktadır. 1858 Arazi Kanunu, dolgu yapılmasına ve özel mülkiyete izin vermekte, 1876 sayılı Mecelle ise deniz ve göllerin herkesin ortak malı olduğunu ifade etmektedir (Eke, 1995). Ayrıca, 1876 Tarihli Kanuni Esasının 21. maddesinde kamu yararı kavramına ilişkin yaklaşım 'lüzumu gerekmedikçe ve kanuna göre değer pahası peşin verilmedikçe kimsenin tasarrufunda olan mülkün alınamayacağı' şeklinde açıklama ile yer almıştır (Özkan, 1996). Kamu yararı kavramı Osmanlı imar hukukuna girmiş kamulaştırma işlemlerinde kamu yararı gözetilmeye çalışılmıştır (Kalabalık, 2003).

2.2.2.2.Cumhuriyet döneminden günümüze anayasalarda kamu yararı;

1921 Tarihinde T.B.M.M.'ce kabul edilen Anayasa'da mülkiyet ve kamu yararı ile ilgili herhangi bir ilke yer almamıştır. Cumhuriyet dönemi anayasalarımızda kamu yararı kavramı ile ilgili genel olarak; temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ve mülkiyet-kamulaştırma ile ilgili iki düzenleme görülür. 1924 Anayasası kamu yararının kamulaştırma hususunda kullanıldığı ilk

metin olmaktadır. 1961 Anayasası'nda "Temel hak ve hürriyetler ancak, kamu yararının korunması amacıyla kanunla sınırlandırılabilir" ifadesi ile modern anlamda sınırlamaların kamusal boyutuna ilişkin bir veri olarak kullanılmıştır. Kamu yararı, kamulaştırma-özel mülkiyet-mülkiyet hakkına getirilen bir parantez olarak yer almıştır. 1982 Anayasası'nda kamu yararı başlığı altında ayrı bir düzenleme mevcuttur. Temel hak ve ödevler kısmının, sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünün üçüncü alt başlığı olarak belirlenen kamu yararı kavramında; 'Kıyılardan yararlanma', 'toprak mülkiyeti', 'tarım, hayvancılık ve üretim alanlarında çalışanların korunması', 'kamulaştırma', 'devletleştirme ve özelleştirme' maddeleri yer almaktadır. 1982 Anayasası'nda kamu yararı, mülkiyet hakkının sınırlanmasında ve özüne yapılacak müdahalelerde ölçü olarak kullanılmıştır. Geniş anlamda bütün toplumsal değerleri kucaklayan bir nitelik ve kapsam kazanabilir. 1961 Anayasasında kamu yararı sadece; mülkiyet, kamulaştırma, devletleştirme, çalışma ve sözleşme hürriyeti açısından özel sınırlama nedeni olarak belirlenirken; 1982 Anayasası ile bütün temel haklar için sınırlama nedeni sayılmıştır (Saraç, 2002).

2.2.3 Kamu yararı kavramına getirilen yaklaşımların değerlendirilmesi

Kamu yararı kavramının gelişim sürecinin irdelenmesinin ardından, kamu yararı kavramı ile ilgili yaklaşımları genel anlamda aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz.

Birincisi, bireycil yaklaşımdır. Buna göre kamu yararı, bireylerin yararlarının toplamından oluşan bir kavramdır. Hobbes, Hume, Bentham gibi düşünürlerin kamu yararına bakışları bu niteliktedir. Günümüzde kamu yararı bireysel yararların toplamından oluşan matematiksel bir kavram olmaktan çıkmıştır. Eğer bireylerin yararları toplamı, kamu yararı olmuş olsaydı, bugün %65'ini kaçak yapıların oluşturduğu İstanbul'da kaçak yapı yapmak kamu yararı olarak algılanır ve desteklenirdi.

İkinci yaklaşım, genel (ortak) yarar yaklaşımıdır. Bu fikre göre, bireylerin tek tek yararlarının üstünde, onlarınkinden ayrı bir de 'genel yarar'dan söz edilir ve bir topluluğun bütün üyelerinin ortaklaşa sahip oldukları yararların toplamı kamu yararı olarak kabul edilmektedir (Keleş, 2001). 'Genel yarar', bireysel yararların toplum yararı ile çelişebileceğinin kabul edilmesidir. Bireysel yarar, toplum yararı ile

aynı olmak zorunda değildir. Kamu yararı bireysel yararların toplamından oluşan bir kavram değil kendi varlığı olan ayrı bir şeydir. Kamu yararı yasa koyucunun iradesi ile belirlenecektir. Haklar, kamu yararı amacıyla yasa ile sınırlandırılabilir, kamu yararı yasa ile belirlenir, yasa ve kamu yararı üstündür. 1789 Fransız devrimiyle ortaya çıkan ve çağdaş kamu hukuku tarafından da belirlenen bu ilkeye göre ‘yasa kamu yararadır (Saraç, 2002). Adalet, savunma, sağlık, eğitim vb. kamu hizmetlerinin yönetildiği başlıca amaç ‘genel yarar’dır. Jean Jacques Rousseau ve William Pareto gibi düşünürler kamu yararını çoğunluğun yararından farklı görürler. Pareto Optimumuna göre, mevcut kaynak dağılımında bazı kişilerin durumunu kötüleştirmeden kimsenin durumunu düzeltmenin mümkün olmadığı yani, toplumun tümünün yararı söz konusu olduğunda bazı kişilerin zarar görmesinin kamu yararına aykırı olmadığı görülmektedir (Seyidoğlu, 2002). Günümüzün sosyal devlet anlayışı içinde kamu yararı, bireysel yarar ve devlet yararından farklı ve toplumsal oydaşma sonucu ulaşılabilecek halkın bütününe yarar olarak kabul edilmektedir (Akdeniz, 1998).

Üçüncü kamu yararı yaklaşımı ise, tekçi yaklaşımdır. Kamu yararının kaçınılmaz olarak değer yargılarına dayanması gerektiğini vurgularlar. Bu nedenle kavram normatif bir niteliğe sahiptir ve siyasal tercihlerle ve aktörlerle ilgilidir. Tekçi kamu yararını temsil eden düşünürler, Plato, Aristoteles, Hegel ve Marx’tır.

Tekçi kamu yararı anlayışının değişik bir biçimi olarak algılanabilecek *dördüncü kamu yararı anlayışı da, yeni dünya düzeninin gerekli kıldığı ve bütün dünyaya benimsetmeye çalıştığı özelleştirmeci (kamu karşıtı) kamu yararı yaklaşımıdır.* Bu fikre göre kamu yararı, yalnız belli bir ülkede değil, tüm yeryüzünde kamu yararı, kamunun (resmi sektörün) toplumsal ve ekonomik yaşamdaki etkinliğinin azaltılması, hatta tümüyle ortadan kaldırılmasıdır. Bu anlayış kamu iyeliğinin yerini tümüyle özel iyeliğin almasını ve dolayısıyla tam bir özelleştirmeyi öngörmektedir. Bireycil anlayışlarla da benzerlik gösteren bu anlayışın kent ve çevre değerleri açısından toplum yararına tümüyle ters düşen sonuçlar oluşturması kaçınılmazdır (Keleş, 2001).

Anayasa Mahkemesi kanunların amaç unsurunu kamu yararı olarak kabul etmektedir. Anayasa Mahkemesi kamu yararının ölçütlerini; “anlaşılabilir, amaçla ilgili, makul ve adil” olarak belirlemiştir (Saraç, 2002).

Günümüzde bir *‘kentsel genel yarar’* kavramından söz edildiği görülmektedir. Demokratikleşme sürecine koşturarak, yerel ve bölgesel düzeylerdeki yönetim basamaklarının sayısı arttıkça, her düzey için tanımlanan kamu yararı kavramının birbiriyle örtüşmediği, biri için kamu yararına sayılan bir işlem ya da kararın ötekiler için kamu yararına olmayabileceği öne sürülmektedir. Kısa dönemde kamu yararına görülen bir uygulamanın uzun dönem içinde kamu yararına uygunluğu tartışılabilmektedir. Gerçekten kamu yararı ve toplum yararı gibi kavramların uygulamada işe yarayabilmesi, toplumun türlü sınıf ve katmanlarıyla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu sınıfsal çözümlemenin bir sınırı olduğunu kabul etmek gereklidir. Sınırsız bir sınıfsal çözümleme, örneğin kıyıların korunması ve geliştirilmesinde, gerçeği her zaman yansıtmayabilir. Bir başka deyişle, kıyıların ve denizin korunmasının kime yarayacağı sorusunu, her zaman ilk soru olarak sormak yanıltıcı olabilmektedir. Belli bir tarihte, belli bir toplumsal sınıfın yararlanmasına sunulması yüksek olduğu gerekçesiyle kıyiyı korumaktan vazgeçmek gibi bir yaklaşım hiçbir şekilde kabul edilemez. Çünkü denizin ve kıyıların korunması kuşaklar arası dayanışmanın gerekli kıldığı, bugünkü ve yarınki kuşaklar arasındaki ilişkinin bir sonucudur (Keleş, 2001). Kamu yararı, temelde toplumun varlığını sürdürmesine ilişkin bir çıkardır, o toplumdaki kurulu düzenin çıkarıdır (Özkan, 1996). Bu kavram, barışçıl bir toplum düzeninin korunması, insan onuruna yakışır bir yaşamın sağlanması, çevrenin korunması, ekonomik ve sosyal fırsat eşitliğinin güvence altında tutulması gibi toplumsal değerleri içermektedir (Azrak, 2002).

Bütün bu değerlendirmelerden sonra güncel gelişmelerle kamu yararı kavramı;

- *Sürdürülebilir gelişmeye olanak tanıyan,*
- *Toplumdaki herkes için eşitlik (hizmetten yararlanma eşitliği) arz eden,*
- *Değişen yaşam koşullarına uyum sağlayabilen ve herkesin ihtiyacına cevap verebilen,*

- *Kanunlarla ortaya çıkıp, hizmet sunumu yeterli ve planlı olan,*
- *Açıklık, esneklik, ölçülülük kriterlerini taşıyan,*
- *Mülkiyet hakkını tanıyan, ancak toplum faydasını esas alan,*

kriterlerin tamamının sağlanabildiği zaman varlığı kabul edilebilecek bir kavram haline gelmiştir.

2.3. Toplum Yararı Kavramı

Toplum yararı kavramı, kamu yararı kavramına göre daha yeni karşılaşılan bir kavram olup ilk kez 1961 Anayasası'nda kullanılmıştır. 1961 Anayasası'nın 36. ve 1982 Anayasası'nın 35. maddesinde, "Herkes, mülkiyet ve miras hakkına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz" şeklinde yer almıştır (Doğanay, 1974).

Genel olarak toplum yararı kavramını; geniş halk topluluklarının benimsediği, özümlediği, hem onların hem gelecek nesillerin mutluluğunu sağlayan, ihtiyaçlarını karşılayan girişimlerin oluşturduğu yararlar olarak tanımlayabiliriz (Doğanay, 1974).

Çıkarları birbiriyle her zaman uyum sağlamayan çeşitli toplum kümelerinden hangilerinin yararının gözetileceği yani, toplum yararının "kimin yararı" olduğu cevabı kolay verilemeyecek bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü sanayicinin, iş adamının, taşınmaz mal sahibinin, orta sınıfın, işçinin, emeklinin vb. grupların beklentileri her zaman aynı değildir (Keleş, 2001).

Bu kurumsal güçlüğü küçümsemeyeceğini öne sürenler, sınıflı toplumlarda değişik grupların çıkarlarından bağımsız bir toplum yararından söz edilemeyeceğini savunurlar. Plancının kullandığı yöntemlerin kaçınılmaz olarak varlıklı sınıfların çıkarlarına hizmet etmekle sonuçlanacağını vurgulamakta, bununla birlikte plancının daha çok orta ya da orta-üst gelir grubundan geldiği varsayılarak, kendi sınıfının değerlerini yansıtmaktan öteye gidemeyeceği şeklinde kötümser düşünmektedirler (Keleş, 2001).

Toplum yararı kavramının tanımlama güçlüğüne karşın bu kavramın yok sayılmayacağı gerçeği de unutulmamalıdır. H. V. Velidedeoğlu'nun da belirttiği gibi, bir konunun, iktisat, ahlak, estetik vb. yönlerden toplum yararına olup olmadığı tartışılrsa, zaman içinde, kişiden kişiye, toplumdan topluma değişse bile; kıyı, kent ve

kentleşme sorunlarının çözümü, tartışma götürmez bir biçimde toplum yararı ile ilgilidir (Özkan,1996).

Toplum yararı, devletin yararı değil, halkın yararı olarak anlaşılmalıdır. Halkın homojen olmadığı, gelir dağılımının dengesiz olduğu toplumlarda, öncelikli sorunlar, toplum yararını belirlemede önem kazanmaktadır (Özkan, 1996). Özetle; toplum yararı kavramı, bireysel yararlardan bağımsızdır. Toplumun yalnız bir kesiminin amaçlarının gerçekleşmesini sağlayan kararlar toplum yararına sayılmaz. Toplum yararı her olay için ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi gereken felsefi nitelikli bir kavramdır.

2.4. Kamu Yararı – Toplum Yararı Farklılaşması

Kamu yararı ve toplum yararı kavramları dilimizde birbirinin yerine ve zaman zaman yanlış bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kavramlar Anayasa'daki kullanılma şekline, anlamlarına ve tanımlamalarındaki temel kriterlere göre farklılıklar taşırlar. Bu farklılıkların değerlendirilmesi ile toplum yararı ve kamu yararı kavramlarının ayırım noktaları tespit edilecektir.

Kamu ya da toplum yararı, devletin ya da kamu kesiminin yararı olarak değil, halkın yararı olarak anlaşılmalıdır. İngilizce'deki "public interest" ve Fransızca'daki "opinion publique" terimlerindeki "public ve publique" kavramlar resmi kesimi, devleti değil halkı anlatmak için kullanılan sözcüklerdir (Keleş, 2001).

Çağımızın sosyal devlet anlayışı içinde kamu yararı kavramı sınırlayıcı bir nitelik taşıırken, toplum yararı kavramı ise sosyal devletin gerçekleştirilmesi için yönelinecek bir hedef ve Anayasalarla devlete verilen görevler niteliğindedir. Anayasamızdaki anlayışın da bu doğrultuda olduğu görülmektedir (Taşçı, 1993).

Anayasa, toplum yararını özel mülkiyetin kapsamını oluşturan yetkilerin kullanılma amacını saptayan bir sınırlama ölçüsü olarak; kamu yararını ise, mülkiyet kavramının sınırlarının belli edilmesinde ve mülkiyetin özüne müdahalede bir kamu hukuku ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Anayasa ve yasalar, mülkiyet hakkının yatay ve düşey sınırlamasında kamu yararı gereği ararken, toplum yararı gereğinden söz etmemektedirler (Özkan, 1996). Örneğin, imar planının kesinleşmesiyle artık "toplum yararı" kararı alınmış sayılmakta, imar planına göre kamulaştırmada ayrıca "kamu yararı kararı" alınması ön şartı aranmamaktadır (Kalabalık, 2003).

Kamu yararı ve toplum yararı kavramları arasında *anlam bakımından* fark vardır. Kamu yararı kurulu düzenin korunmasındaki çikardır. Kurulu düzen özel mülkiyete dayanıyorsa, kamu yararı özel mülkiyetin korunmasındaki çikar anlamına gelir (Doğanay, 1974). Hukuki, teknik ve dar anlamda kamu yararı, daha önce söylendiği gibi mülkiyet hakkının sınırlarının belirtilmesinde ve mülkiyetin özüne müdahalede bir ölçü olarak kullanılırken; siyasal, ideolojik, geniş anlamli kamu yararı ise anayasanın dayandığı siyasal ve toplumsal ilkelerle bir içerik kazanmaktadır (Özkan, 1996).

Toplum yararı, kamu yararının geniş anlamıdır. Toplum yararı ülkede yaşayan tüm insanların ve gelecek nesillerin ortak çikarlarını ifade eder. Düzenin ortak çikarı koruyucu niteliği, altyapıyı oluşturan mülkiyet anlayışına bağlıdır. Bir ülkedeki düzenin toplum yararına olması zorunlu değildir. Özel mülkiyetin tamamen bireysel olduğu bir ülkede, düzen toplum yararına olmasa da böyle bir düzende kamu yararı gereği sınırlamalar bulunmaktadır. Toplum yararına ilişkin bir düzenlemenin yapılması kamu yararı gereğidir. Alınacak bir tedbir kamu yararı gereği olduğu halde toplum yararına olmayabilir. Örneğin; otopark yeri olarak bir yerin kamulaştırılması kamu yararı gereği sayılır, fakat burada toplum yararı gereği bir işlem yoktur (Doğanay,1974).

Kamu yararı; genel olarak çağdaş değerler bakımından çatışan yararlıardan hangisinin ağırlıklı olması gerektiğine üst politik organlarca karar verilen, bir bakıma kamu çikarı niteliği taşıyan yarar; toplum yararı ise geniş halk topluluklarının benimsediği, onların gereksinme ve yaşam koşullarını kolaylaştıran girişimlerin oluşturduğu yarardır (Ekinci, 1992).

Ekonomik kalkınma adı altında yapılan kimi uygulamalar kamu yararı olarak gösterilerek toplum yararı ilkesini tehdit etmektedir. Yatırım amacıyla kamu yararı öne çıkan bir uygulama, başlangıçta çevre, korunacak değerler ve toplum yararı göz ardı edildiğinden kısa süre içinde kamuya zararlı sonuca ulaşabilmekte, çevreye ve kent mekânına verilen zarardan dolayı ekonomi istikrarsız bir çizgiye oturmaktadır (Ekinci, 1992).

Ayrıca kamu yararı ilkesi arkasına sığınarak kamu mekânlarının ne ölçüde toplum yararına kullanıldığı da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer kamu yararı

ve toplum yararı kavramları eş anlamlı olsalardı, kamu yararı gereği tüm kamu mekânlarından toplumun faydalanması söz konusu olmalıydı.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında toplum yararı kavramının kamu yararına ışık tutan, felsefi nitelikli bir kavram olduğunu belirtmek gerekir. Toplumsal düzenlemelerde ölçüt olarak toplum yararının değil de kamu yararının kullanılması da bundan kaynaklanmaktadır. Zira kamu yararını sağlama noktasında toplumu oluşturan tüm bireylerin yararından çok yapılacak uygulamanın o topluma getireceği fayda esas alınmaktadır. Bu çerçevede kamu yararı kavramı, yapılacak düzenlemelerin hukuksal uygulanabilirliği açısından daha gerçekçi/somut bulunmaktadır. Eldeki çalışmanın “kamu yararı” kavramı üzerinde kurgulanmasının nedeni de budur.

2.5. Kamu Yararı ve Kamu Malları

Kıyının hukuki düzeninin ortaya konması, kamu malı olmasından kaynaklanan hukuksal sonuçların ve içinde bulunduğu kategorinin açıklanmasına bağlı olarak anlatılarak kamu yararı ilişkisi ortaya konulacaktır.

2.5.1. Kamu malı kavramı ve kamu mallarının sınıflandırılması

2.5.1.1. Kamu malı kavramı

Kamu hizmeti, “devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların gözetim ve denetimleri altında halkın genel, kolektif ihtiyaçlarını karşılamak, kamu yararını sağlamak için kamuya sunulmuş devamlı ve muntazam faaliyetlerdir” (Çırakman, 1976). Kamu hizmetinin klasik üç temel ilkesi bulunmaktadır. Bunlar, eşitlik, süreklilik ve adaptasyon; kamu hizmeti, topluma eşit şartlar altında arz edilir, eşitlik bütün yurttaşların her yönden aynı hükümlere bağlı tutulmaları demek değildir (Ulusoy, 2004). Kişilerin değil, hizmetten yararlananların eşitliği söz konusudur. Kamu hizmetlerinde kamu yararının sağlanması ihtiyacı bu hizmetlerin devamlı ve aksatılmadan yürütülmesini zorunlu kılar. Kamu hizmetlerinin toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilmesi için toplum hayatındaki değişikliklere ve toplumsal ihtiyaçların gelişimine uygun olmaları gerekir. Bu nedenle idare her zaman hizmetin gerektirdiği düzenleyici ve yürütücü tedbirleri alır. Onar’a göre kamu hizmeti olabilmesi için bir

faaliyetin sunumunda kamu yararı bulunması gereklidir. Bir faaliyetin kamu hizmeti olarak yürütülmesinde kamu yararı olup olmadığına idare edenler karar verir (Çırakman, 1976). Ekonomideki kamusal mal, hukukta kamu hizmeti kavramına denk düşmektedir. Ekonomideki kamusal mal; maliyetine katkıda bulunmayanların hizmetten mahrum edilmesinin mümkün olmadığı, bu hizmetten fazladan bir kişinin yararlanmasının başkalarının yararlanacağı miktarı azaltmayacağı hizmetleri kapsar (Ulusoy, 2004). Kamu malı kavramı, Türk Hukuku'nda idarenin kamu hizmetlerinin görülmesinde ihtiyaç duyduğu elemanlar olarak tanımlanmaktadır (Akın, 1998). Kamu malları, kamu hizmetlerinin ve halkın doğrudan doğruya ilgili olduğu yani kamu yararı ile ilgili olan ve bu bakımdan idare hükümlerine bağlı olan devlet mallarıdır (Sönmez, 1997). Kamu malları, idare tarafından toplum adına ve kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılır; ya da bu malların, şimdiki ve gelecek nesiller tarafından kullanımını mümkün kılmak ve kolaylaştırmak gibi amaçlarla korunur. Bir malın kamu malı olarak kabul edilmesinde yasa koyucunun iradesi etkilidir (Akın, 1998). Devlet, İsviçre Hukuku'nda olduğu gibi bizde de sahip olduğu hâkimiyete dayanarak kamu malları üzerinde kamu yararına uygun hukuki düzeni (özel mülkiyet veya kamu mülkiyeti) tesis etmeye yetkilidir. İdarenin kamu malları üzerinde sahip olduğu haklar konusunda, Türk hukukunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre; idarenin kamu malları üzerinde bir mülkiyet hakkının bulunmadığı, “idarenin bu mallar üzerinde tahsis amacına ve kamunun ortak yararlanmasına ve kullanmasına aykırı yönde bir tasarrufta bulunamayacağı, kamu malları üzerinde idarenin yetkisinin sadece bir kolluk yetkisi olduğu şeklindedir”. H. V. Velidedeoğlu, Galip Esmer ve S. S. Tekinay bu düşüncüyü savunurlar. Diğer bir görüşe ise S. S. Onar, M. Özyörük ve P. Bilgen'in savundukları görüştür ki; “idare ile kamu malları arasındaki hukuksal ilişki bir mülkiyet ilişkisidir, özel bir mülkiyet ilişkisi değildir”. Genel anlamda kabul edilen başka bir görüş ise; “kamu malları üzerinde idarenin mülkiyet hakkının varlığını ve bu mülkiyet hakkının da idarenin kendine ait mallarındaki mülkiyet hakkı ile aynı olduğunu savunmaktadır”. Ancak her iki mülkiyet türü arasında (idari mülkiyet- özel mülkiyet) bir hukuksal düzen farklılığının ya da birbirinden ayrı iki hukuksal düzenin birlikteliğinin söz konusu olduğunu ileri sürmektedir” (Gözübüyük, Tan, 1998).

Görüldüğü gibi sorunun kaynağı kamu malı-özel mal ayrımında yatmaktadır. Kamu mallarının belirlenmesinde kullanılacak ölçüt “kamu mallarını kullan-ma değil”, bu mallardan “toplumsal yararlanma” olması gereklidir (Karatepe, 1986). Kamu malları kavramı altında toplanan malların ortak özellikleri, hepsinin daima toplumun yararlanımı altında bulunmasıdır. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde kullanılmak üzere idare emrine verilen malların hepsi aynı nitelikte değildir. Bu mallar kullanılma amaçları ve kamusal nitelikleri açısından farklılık gösterirler.

2.5.1.2. Kamu mallarının sınıflandırılması

Kamu malları, doğrudan bir hizmet amacıyla ya da gelirden yararlanmak üzere dolaylı olarak kullanılan, toplumun yararlanımı altında bulunan bütün malları içeren bir kavram olarak düşünüldüğünde aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Akın, 1998).

➤ Kamunun Özel Malları

Kamunun özel malları, devletin ve diğer tüzel kişilerinin, özel kişiler gibi kullanıp yararlandıkları mallardır (Sönmez, 1997). Toplumun doğrudan yararlanımı altında bulunmayan ve toplumun malın kullanımı dolayısıyla elde edilen gelirden yararlandığı mallardır. Bu malların mülkiyeti idareye aittir. Her ne şekilde olursa olsun idarenin özel mallarından elde edilen gelir kamu hizmetlerinin yürütülmesinde kullanılır. Doğal niteliğini kaybeden bazı kamu malları idarenin özel malı haline gelir (Karatepe, 1986).

➤ Hizmet Malları

Hizmet malları bir kamu hizmetinin görülmesinde kendisinden yararlanan mallardır. Hizmet malları bağış, tahsis, planlama vb. fiili ve hukuki işlemlerle kamusal nitelik kazanırlar (Karatepe, 1986). Bir kamu hizmetine o hizmetin bir ögesini bütünleyecek biçimde bağlı bulunan mallar bu kategoriye oluşturur (Sönmez, 1997). Toplum hizmet mallarından kullandığı hizmet aracılığı ile yararlanır. Fakat bu yararlanma bütün hizmet malları bakımından aynı yoğunlukta değildir. Bir kısım hizmet malları, askeriye, barajlar gibi sadece yetkililere açıktır. Bir kısım hizmet mallarından ise okul, hastane gibi kamu mallarından bir hizmet dolayısıyla malı doğrudan kullanarak faydalanmaktadır (Akın, 1998).

➤ **Kamunun Ortak Kullanılmasına Açık Mallar**

Bu mallardan toplumsal yararlanım, aracısız yani toplumun bu malları fiilen kullanmasıdır. Kamunun ortak kullanılmasına açık mallar; orta malları, sahipsiz kamu malları, olarak ikiye ayrılır.

a. Orta malları;

Orta malları, devlet veya bir kamu tüzel kişiliğinin emrinde herkesin ya da belli bir bölge halkının doğrudan doğruya ortak kullanılmasına ve yararlanmasına açılan mallardır. Örneğin; yollar, köprüler, otlak, mera vb. bu mallar bir tahsis sonucu kamunun kullanımına açılmışlardır (Karatepe, 1986, Düren, 1976). Bu mallar, üstünde özel mülkiyet kurulamayan, devletin hüküm ve tasarrufu altında olan mallardır (Akın, 1998).

b. Sahipsiz Kamu Malları;

İdarenin ayrıca bir tahsis işlemi gerektirmeksizin, doğal niteliklerinin bir sonucu olarak doğrudan doğruya kamunun ortak kullanımına açılmış mallardır. Örneğin; deniz, göl, nehir gibi menfaati umuma ait sular, kıyılar, ziraate elverişli olmayan yerler, ormanlar ve doğal kaynaklar, tarih, kültür ve tabiat varlıkları gibi bazıları üzerinde mülkiyet kurulmasına elverişli oldukları halde hepsi toplumsal kullanımda kamusal yarar bulunduğu düşüncesiyle özel mülkiyet dışı bırakılan alanlardır (Düren, 1976, Karatepe, 1986). Yani, sahipsiz kamu malları, devletin ve kişilerin mülkiyetine girmemiş, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallardır (Akın, 1998). Bir sonraki konuda çalışmanın ana konusunu oluşturan kıyı alanlarının durumu ayrıntılı olarak ele alınarak kıyıya ilişkin tespitler ortaya konulacaktır.

2.5.2. Kıyı alanlarının kamu malı sistemi içindeki yeri ve hukuksal niteliği

Kıyı alanlarında kıyının belli bir amaçla kullanılması başka kullanım biçimlerini olanaksızlaştırması her zaman mümkündür. Bu nedenle kıyının bu paylaşımından sonra da, kötü kullanımlara karşı korunması gereklidir. Çünkü kötü kullanımlar, kıyının kullanımını belli bir süre imkânsızlaştırdığı gibi geri dönüşü toplumsal maliyeti ağır sonuçlar doğurabilir. Buna göre toplum yararı göz önünde bulundurularak paylaşımı ve kötü kullanımlara karşı korunması amacıyla kıyı özel bir statüde bulunmalıdır. Örneğin Amerikan Hukuk Sisteminde kıyılar için kamusal

çıklarların korunması amacıyla devletin elinde kamu adına emaneten tutulmasından ibaret bir sistem mevcuttur. Kamusal emanet (public trust) sisteminde, mal üstünde yararlanma ve kullanıma ilişkin bir takım kamusal hakların karşısında, devletin de gözetim ve denetim yetkisi vardır (Turgut, 1993). Bununla birlikte benzer bir sistem İngiltere’de de mevcuttur, “National trust” (ulusal emanet) adındaki kuruluş birçok araziyi satın alarak koruma altına almıştır.

Halkın denizin uzantısı olan kıyılardan yararlanımı vatandaşlık hukukunun temel unsurudur. Kıyılar, deniz, göl ve akarsuların uzantısı sayıldıklarından Kara Avrupası Hukukunda ‘kamu malı’ özelliği taşımakta ve buralarda özel mülkiyet kurulamamaktadır (Akdeniz, 1996). Mülkiyet üzerinde bir hâkimiyet kurulabilmesi mümkün olan mallar için söz konusudur. Bu nedenle sular ve sahil şeritleri hâkimiyet altına girmeyen ve herkesin yararlanmasına açık olan ‘sahipsiz mallardır’. Bu sebeple kıyıların özel mülkiyet altında olması mümkün değildir (Düren, 1976). Kıyının Türk hukukundaki ilk yasal tanımı ve korunması ilkesi 1926 yılında kabul edilen 643 sayılı Medeni Kanun’da yer almıştır. Medeni Kanun ve Anayasa’nın ilgili hükümlerinde, kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve kıyılardan ve onların tamamlayıcısı olan sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının esas alındığı belirtilmektedir. Kıyıları korumanın başlıca güvencesi, kamu malları üzerinde devletin sahip olduğu tüzel yetkililerdir. Medeni Kanun’un 641. maddesinde, “sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait malların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu” belirtilerek, herkesin yararlanmasına ayrılmış olan kamu mallarının ve kıyıların özel iyeliğe konu olamayacağı açıkça ortaya konulmuştur (Akın, 1998). Devlet, İsviçre Hukuku’nda olduğu gibi bizde de sahip olduğu hâkimiyete dayanarak kamu malları üzerinde, kamu yararına uygun hukuki düzeni (özel veya kamu mülkiyetini) tesis etmeye yetkilidir. Türk Hukuku’nda idare ile kamu malları arasındaki hukuki ilişki ‘kamu mülkiyeti’ olarak belirlenmiştir. Ancak, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyılar ile devlet arasındaki ilişkinin kamu mülkiyeti ile açıklanması mümkün değildir. Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunmak kavramının kıyılar için ifade ettiği anlam, kıyıların özel mülkiyet altında bulundurulamayacağı, bunun gibi devletinde kıyılar üzerinde mülkiyet hakkının bulunmayacağıdır (Düren, 1979, Akın, 1998).

Her şeyden önce devletin kıyılar üstünde mülkiyet hakkının bulunduğunun kabul edilmesi, bu malların alım ve satıma kolayca konu olabileceği anlamına gelir ki, bu durum kıyıların kamu malı olmasından dolayı sahip olduğu güvenceyi anlamsız kılar. Devletin, kıyılar üstünde, Anayasa'da sosyal ve ekonomik bir hak olarak düzenlenmiş olan kıyılardan toplumsal ve ortaklaşa yararlanımı sağlamaya, kolaylaştırmaya ve doğal bir servet olan kıyıları korumaya ilişkin ve kamu yararı ile sınırlandırılmış yetkileri bulunduğundan söz edebiliriz (Akın, 1998). Kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasının hukuksal sonuçları, Anayasa ve 3621 Sayılı Kıyı Kanununun ve Uygulama Yönetmeliğinin incelenmesi ile ortaya çıkmıştır.

Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasından doğan sonuçlar:

1. *Kıyılar devir ve ferağ edilemez;* Kıyı herhangi bir tahsis işlemine gerek olmaksızın doğrudan doğruya doğal yapısından dolayı herkesin serbestçe yararlanmasına sunulmuş “sahipsiz kamu malıdır”. Kıyılar kamu malı olması sebebiyle satılamaz, başkalarına devredilemez (Sönmez, 1997). Kıyılar devir ve ferağ edilemeyeceğine göre, kamuya ait tesislerin özelleştirilmesi yoluyla bu tesislerin üstünde yer aldıkları kıyı alanlarının özel mülkiyete geçirilmesi mümkün değildir (Akın, 1998).
2. *Kıyılar haczedilemez;* Kamu malları, kamu hizmetlerinin yürütülmesi için ve kamu yararı amacı ile kullanılırlar. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde ise süreklilik esastır. Bu nedenle kıyılar üzerinde uygulanacak haciz, tedbir vb. zorlayıcı işlemler, kamu hizmetlerinin sürekliliğini aksatacağı gerekçesiyle ve toplum yararlanmasını engelleyeceği sebebiyle mümkün değildir. Kıyılar, kimsenin mülkiyetinde olmayacağı için haczedilmeleri de mümkün değildir (Akın, 1998, Karatepe, 1986).
3. *Kıyılar zaman aşımı yoluyla edinilemez;* Bir malın mülk edinilmesine ilişkin hiçbir yol kıyılar bakımından işlemez. Kıyılar, sudan yararlanmanın onuz olmaz aracını oluşturdukları için ve toplumsal kullanımda kamusal yarar bulunduğu gerekçesiyle, Anayasa hükmü gereği devletin hüküm ve tasarrufu altındadır (Akın, 1998). Kıyılar,

özel mülkiyete söz konusu olamayacağı için kazandırıcı zamanaşımıyla da mülkiyete geçirilmeleri imkânsızdır (Karatepe, 1986).

4. *Kıyılar kamulaştırılmaz;* Kamulaştırmanın konusunu özel mülkiyette bulunan taşınmazlar ve idarenin özel malları oluşturacağından, kimsenin mülkiyetinde yer almayan kıyılar kamu yararı adına kamulaştırılmaz (Sönmez, 1997). Üstünde kazanılmış hak iddiası bulunan kıyı alanları da toplumun ortaklaşa malı olduğu için kamulaştırılmaz. Bu nedenle kıyı alanlarının bir an önce toplumun yararlanmasına açılabilmesi için tapu kayıtlarının iptali gerekmektedir (Akın, 1998).
5. *Kıyılar özel kişilerin mallarından farklı biçimde korunurlar;* Kıyıların vergi, resim ve harca tabi olmamaları, kira vb. özel hukuk tasarruflarına konu olmamaları kamu malı olmalarından kaynaklanan başka hukuksal sonuçlardır (Akın, 1998). Fakat kıyılardan yararlanma karşılığı bir vergi ve resim konulabilir (Sönmez, 1997). Kıyıların, özel kişilerce kamunun yararlanmasını önleyecek şekilde çevrilmesi kanunlara aykırıdır (Düren, 1976).
6. *Kıyılar üzerinde kanunen öngörülmedikçe sınırlı aynı haklar kurulamaz;* Kıyılarımızda, kıyının toplumun yararlanmasına açık kullanılmasını engelleyecek, özel mülkiyete konu olacak tesisler yapmak mümkün değildir (Düren, 1976). Hiçbir kimse kamu malları üzerinde yürürlükteki yasaların verdiği yetkilerin veya idari tasarruflarla kendisine tanınan yararların dışında kişisel ve subjektif bir hak iddia edemez (Sönmez, 1997).

2.5.3. Kıyılardan yararlanma şekilleri

Kıyılardan yararlanma, kamu mallarından yararlanma gibi sınıflandırılacak olursa; kıyılardan iki türlü yararlanım vardır. Birincisi **ortaklaşa yararlanım**, ikincisi **özel yararlanmadır**. Kıyılardan ortaklaşa yararlanım da kendi içinde *olağan ortak yararlanım* ve *yoğun ortak yararlanım* olarak ikiye ayrılmaktadır. *Olağan ortak yararlanma*, kamu mallarından toplumun, idareden izin almadan ve bir ücrete tabi

olmaksızın tahsis amacına uygun yararlanmasıdır. *Yoğun ortak yararlanımda* ise, kural olarak bir ücret karşılığında olur (kumsaldan kum ve çakıl çekilmesi vb...). Yoğun ortak kullanıma, mal üzerinde bir hak sağlamaz (Düren, 1979). Kıyılardan ortaklaşa yararlanıma egemen olan ilkeler; genellik ve serbestlik, eşitlik ve ücretsizliktir. Kıyılar herkesin kullanımına açıktır, önceden izin almaya gerek olmaksızın serbestçe yararlanılabilir, kıyılardan yararlanma bakımından aynı statüde olan kişilerin aynı kurallara tabi olması gereklidir, herhangi bir gruba ayrıcalık tanınmaz. Kıyılardan yararlanmada bir ücret alınmaz, alınan ücretler kıyı kullanımı dolayısıyla değil, orada bulunan hizmetlerden faydalanma dolayısıyladır. Burada sunulan hizmetlerden alınacak ücretler herkesin ödeyebileceği şekilde belirlenmelidir. Kıyılardan *özel yararlanma*, bir kamu malının özel kişilerin yararlanmasına ayrılmasıdır. Ayrıca kıyıdaki mülkler karşılığı da ücret ödenmesi gereklidir, bu ücret kişilere sağlanan özel yararlanma imkânıyla, ruhsat ve sözleşme gibi işlemlerle sağlanır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyılarda özel ve istisnai yararlanmaya olanak sağlayan hükümler içermektedir. Kanunun 6. ve Yönetmeliğin 13. maddesinde sayılan liman, barınak, rıhtım, çekek yeri vb. kullanışlar kıyılardan özel yararlanıma örnektir (Akın, 1998).

Bütün bu değerlendirmelerle kıyı alanlarının devletin hüküm ve tasarrufu altında sahipsiz kamu malı olduğu ve bu nedenle özel mallardan farklı nitelikler taşıdığı kamu yararına kullanılma zorunluluğunun olduğu belirtilmiştir. Kamu yararının günümüzde algılanış şeklinin temelini, topluma sağlanacak faydanın oluşturduğu belirtilmiş ve bu çerçevede de kamu yararının sağlanabilmesinde faydalanılabilecek kriterler belirlenmiştir. Kıyı alanlarına ilişkin bu ön bilgilendirmelerden sonra kıyıların kullanımını şekillendiren mevzuatın gelişimi değerlendirilecektir.

BÖLÜM 3. KIYI MEVZUATI VE UYGULAMASI

3.1. Kıyı Mevzuatının Gelişimi

Ülkemizde, kıyı alanlarındaki kullanımın biçimlenmesinde en önemli araçlardan biri Kıyı Mevzuatımızdır. Tabii bunun yanında kıyıları ile ilgili mevcut diğer kanun ve yönetmelikler de kıyı kullanımını etkilemektedirler. Bu bölümde kıyı alanları ile ilgili olan mevzuatın gelişimi ile diğer kanun ve yönetmeliklerin kıyı kullanımındaki etkilerini inceleyerek, yabancı ülkelerin kıyı mevzuatlarına ilişkin yaklaşımları ile karşılaştırmalar yapılacaktır.

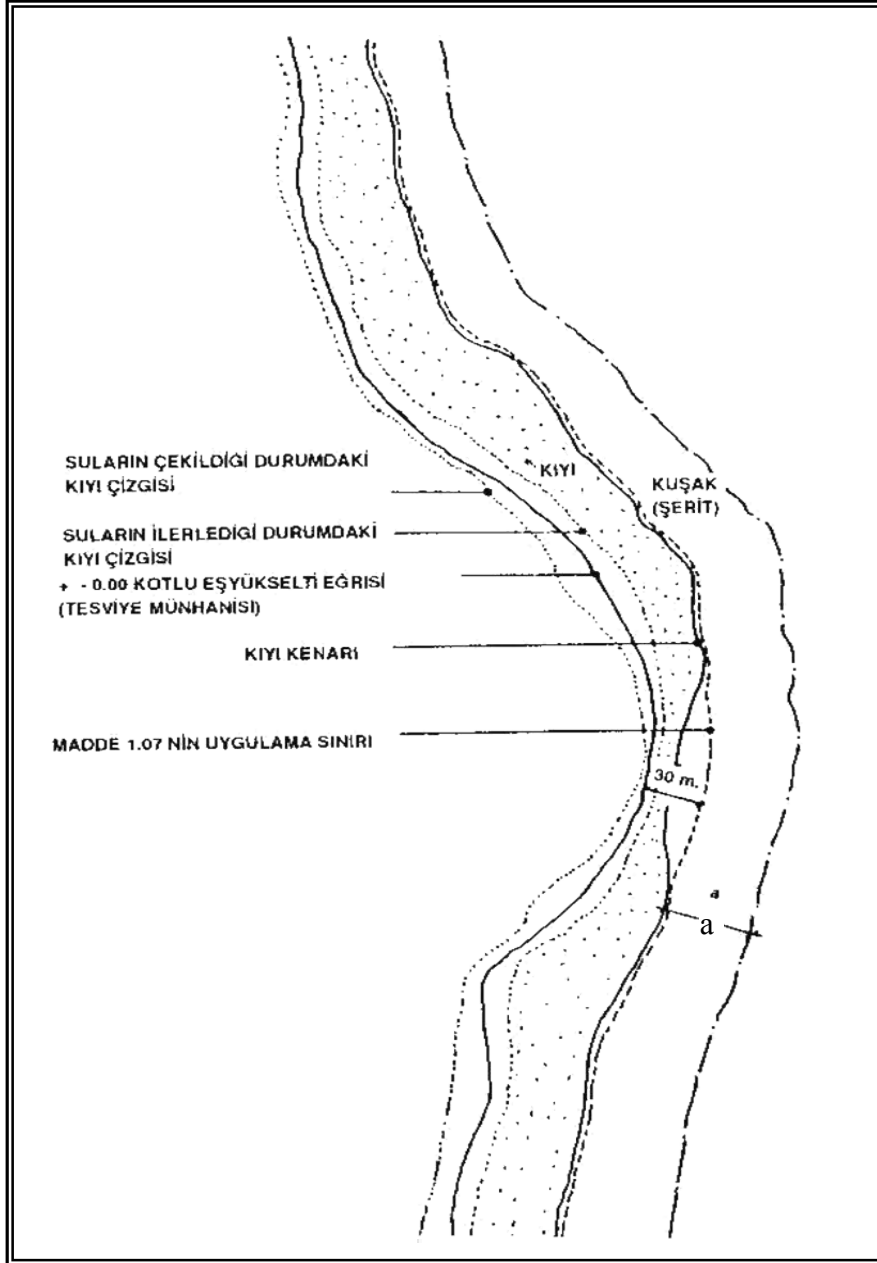
3.1.1. Ülkemizde tarihsel süreç içerisinde kıyı ile ilgili yasal düzenlemeler

Kıyı Mevzuatının iki temel ilkesi; kıyı olarak tanımlanan yerdeki toprak mülkiyeti ve toprağın kullanılmasına getirilen sınırlamalardır. Kıyının kamu malı sayılması ve özel mülkiyete konu olmaması ufak değişikliklerle günümüze dek her yasal mevzuatta yer almıştır (Akça, 2004). Osmanlı toprak düzeninde kıyıların devlet malı sayıldığı bilinmektedir (Eke, 1995). 1858 sayılı Arazi Kanunu dolgu yapılmasına ve özel mülkiyete izin veriyorsa da 1876 sayılı Mecelle'nin 1234, 1237 ve 1264. maddeleri deniz ve göllerin herkesin ortak malı olduğunu ifade etmektedir (Geray, 1976). Kıyının Türk Hukuku'ndaki ilk yasal tanımı ve korunması ilkesi 1926 yılında kabul edilen 643 Sayılı Medeni Kanun'da yer almıştır (Eke, 1995). Medeni Kanunun 641 ve 912. maddelerindeki "sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait sular, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır" ibaresi ile kıyıların herkesin kullanımına açık alanlar olduğu, bu alanların özel mülkiyete konu olamayacağı ve kamu kullanımına tahsis edilen bu taşınmazların tescile konu olamayacağı vurgulanmıştır (Akça, 2004, Gezim ve Kiper, 1991).

1933 Tarihli 2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu'nun 4. maddesi; deniz ve göl kenarlarından 10 m. genişliğindeki bir bandın kamunun yararlanmasına ayrılmış bir yer olarak serbest bırakılmasını öngörmüş, 1957 yılında yayımlanan İmar Nizamnamesi'nin 40. maddesi de su kenarından itibaren en az 30 m. derinliğindeki bir bantta özel yapılaşmaya izin vermemiştir. 1966 yılında, "Milli Kıyıları Kanunu" hazırlanmış ancak yasalaşamamıştır (Gezim ve Kiper, 1991).

Görülüyor ki; mülkiyete ilişkin yaklaşımlar çok eskilere dayanmaktadır. Ancak kıyı alanı tanımı genellikle denizden itibaren “şu kadar” metrelik bir bant olarak algılanmış (Gezim ve Kiper, 1991).

Kıyılarda düzenli bir yapılaşmanın sağlanması amacıyla, kullanım koşulları ve yapılaşmaya ilişkin kapsamlı ilk yasal düzenleme, 6785 sayılı İmar Kanunu’na 1605 sayılı kanunla eklenen Ek 7. madde ile 1972 yılında getirilebilmiştir. Bu maddenin uygulama yönetmeliği ise 1975 yılında ek 8. madde ile çıkarılmıştır.

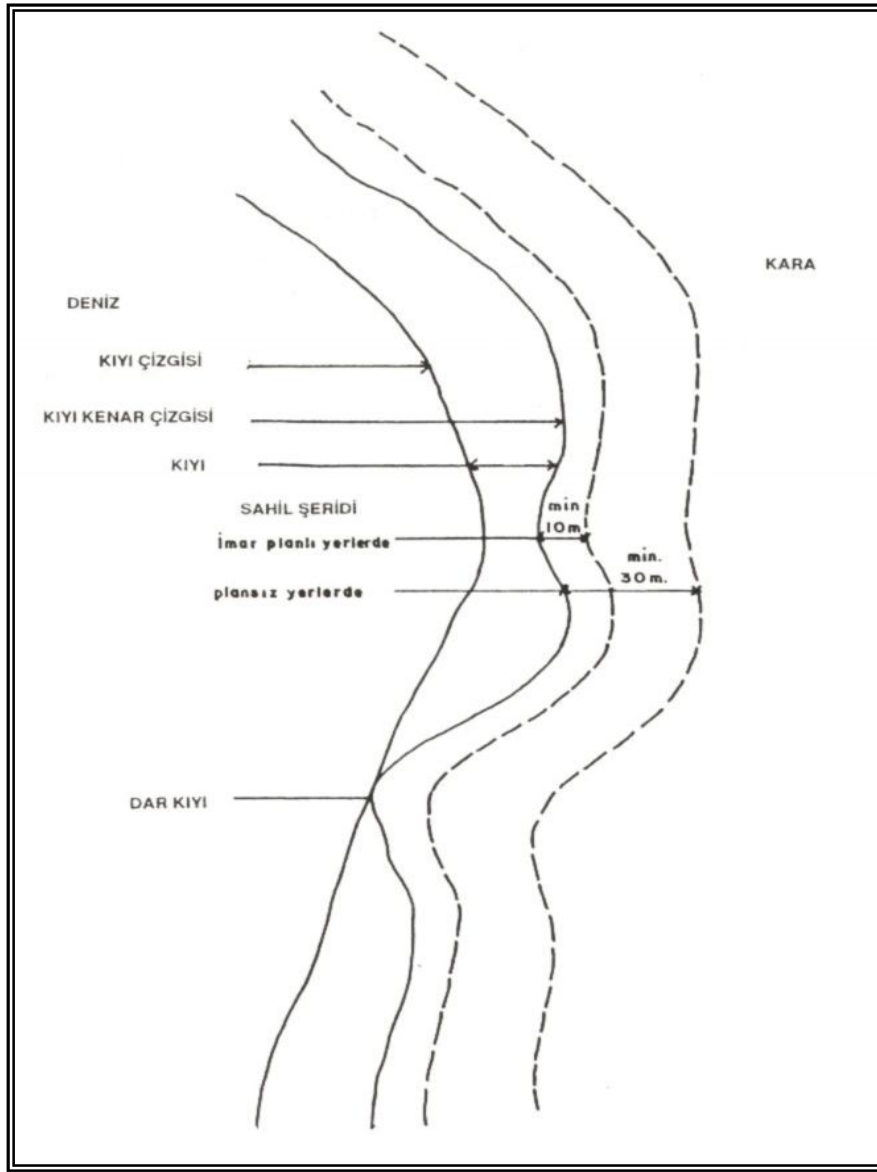

(a)Hiçbir durumda 10 m'den az olamaz.

Şekil 3.1. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenarı, Kuşak Tanımlarını Gösterir Kroki (6785 Sayılı imar kanununa 1605 sayılı yasa ile eklenen ek 7 ve 8. maddeler)

Yönetmeliğe göre kıyının doğal sürekliliğini sağlamak üzere 30 m.lik şeritte hiçbir yapı yapılamıyordu (Gezim ve Kiper, 1991).

Kıyılarımızın gelecek nesillere bugünkü güzellik ve değerleri ile bozulmadan aktarılması, kamu yararlı kullanım yaklaşımı ve kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, 1982 Anayasası'nın 34 ve 43. maddelerinde tescil edilmiştir. Planlama konusunda yetkilerin merkezden mahalli idarelere kaydırıldığı dönemde; 3194 sayılı İmar Kanunu ile birlikte 1984 yılında 3086 sayılı Kıyı Kanunu çıkarılmıştır. (Eke, 1995).

Şekil 3.2. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Dar Kıyı, Sahil Şeridi Tanımlarını Gösterir Kroki (3086 Sayılı Kıyı Kanunu)

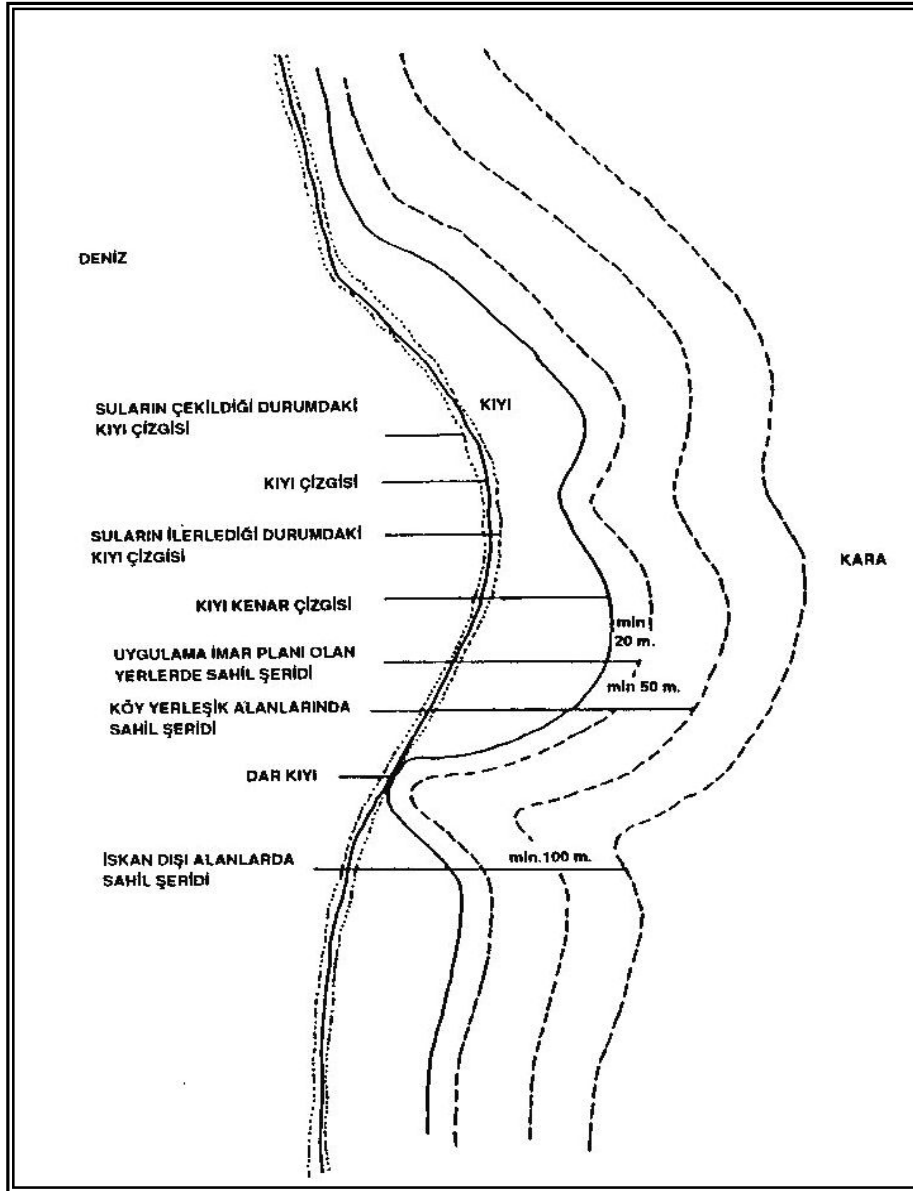
3086 sayılı Kıyı Yasası sahil şeridinin derinliğini imar planı olan yerlerde 10 m., diğer yerlerde 30 m. olarak belirleyerek kıyılardaki yapılaşmalara imkân tanımıştır (Eke, 1995). Bu yasanın ömrü oldukça kısa sürmüştür. Anayasa Mahkemesi 1986 tarihli kararı ile bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu (tanım ve kamu yararı yorumu) nedeniyle kanunun tümünü iptal etmiştir (Gezim ve Kiper, 1991).

Yeni kıyı yasası yürürlüğe girene kadar problemleri gidermek amacıyla, Anayasa Mahkemesi gerekçeli kararı uyarınca, Anayasa'ya aykırı bulunmayan hususlar, önceki mevzuat ve uygulamalarda yerleşmiş prensipler dikkate alınmak suretiyle belirlenmiş ve 1987 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 110 sayılı genelge çıkartılmıştır (Eke, 1995).

Aradaki dört yıllık yasal boşluk döneminden sonra 1990 yılında 3621 sayılı Kıyı Kanunu çıkarılmıştır. Bu Kanunun amacına bağlı olarak, kıyıda ve sahil şeritlerinde uygulama yapılabilmesi için öncelikle kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi ve genel olarak kıyıda hiçbir yapı yapılamayacağı, sahil şeritlerinde ise; kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 20 m'lik bandın toplum yararlanmasına ayrılmış tesislerin yanı sıra günübirlik kullanışlara ayrılması gerektiği vurgulanmıştır (Gezim ve Kiper, 1991). 3621 sayılı Kıyı Kanununun 3,4,5,7,9,10 ve 11. maddeleri Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle, 1992 tarihinde Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmiştir. Bunun ardından şu anda yürürlükte bulunan 1992 tarihinde Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 3830 sayılı yasa ve hemen ardından da 1992 tarihinde 3830 sayılı yasaya ilişkin yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğe göre, sahil şeridi en az 100 metre olarak tanımlanmış; iki bölümlü olan şeritte ilk 50 metrenin açık alan ağırlıklı, ikinci 50 metrenin de toplum yararlı günübirlik kullanımlara açık olduğu belirtilmiştir (Ornat, demirayak, 1996). Ardından 1993 tarihinde kıyıda yer alabilecek kullanımlara açıklık getirmek ve sahil şeridinde emsal hesabı yapımını yönlendirmek amacıyla bir genelge yayınlanmıştır (Eke, 1995).

Kıyı kentlerinin meskûn alanlarında, sahil şeritlerinde nadiren boş kalmış ve 3830 sayılı Yasa uyarınca kısmen veya tamamen yapılaşma tanımına uymayan imar adalarında sahil şeridi genişliğinin 100 metre olarak tanımlanmasının cephe hattında düzensizlikler oluşturduğu gerekçesiyle kıyı yönetmeliğinin revizyonu gündeme

gelmiş 1994 tarihinde yönetmelik değişikliği yapılmıştır. 1994 tarihli yönetmelik değişikliğinde kısmi yapılaşma; kentsel ve kırsal uygulama imar planlarında, mevzi imar planlarında, turizm merkez ve alanlarında farklı değerlendirmelere tabi olmuştur. Yine aynı yönetmelikte kıyı, dar yüksek kıyı ve alçak basık kıyı, olarak iki farklı şekilde tanımlanırken, günübirlik tesislerin tanımına; spor tesisleri, golf alanları, lunapark, fuar, su oyunları parkı ifadeleri eklenmiştir. Sahil şeridinin ikinci bölümünde yer alacak kullanımlarda inşaat emsali maksimum %20 ile sınırlandırılmıştır.

Şekil 3.3. Kıyı Çizgisi, Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Dar Kıyı, Sahil Şeridi Tanımlarını Gösterir Kroki (3621 Sayılı Kıyı Kanunu)

1996 tarihindeki yönetmelik değişikliğinde ise; liman, tersane, yat limanı, balıkçı barınağı, yat çekek yeri, yönetim birimleri, destek birimleri, teknik ve sosyal altyapı terimleri mevzuatta ilk kez tanımlanırken, su ürünleri üretim ve yetiştirme tesisi ile günübirlik turizm tesisleri tanımında değişiklik yapılmıştır. Faaliyetlerin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesislere; yat limanı, balıkçı barınağı ve yat çekek yeri ilave edilmiştir. Ayrıca yat limanlarının ihtiyacı olan üst yapı tesisleri için kara alanının %55'i ile %20'si oranında emsal ve 1 kat sınırlaması getirilirken, kara alanı; dalkıranlar da dahil olmak üzere doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler ile kıyıda ve sahil şeritlerinde yat limanlarının kullandığı toplam alan olarak tanımlanmıştır.

1996 tarihli 3830 sayılı Kıyı Yasası Ve Yönetmeliğe İlişkin Genelge (tanımlamalar, kurumlar arası ve yasalarla uyum, emsaller gibi konuları açıklayıcı), Doldurma Ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma İle İlgili Genelge ve 209 sayılı Danıştay Kararı ile (Kıyı Kanununun kısmi yapılaşma tatbiki ilk 100 m. içinde olacağı gerisindeki alanın da 3194 sayılı İmar Kanunu ve 2634 sayılı Yasaya tabii olacağı hükmüne varılarak) kıyı alanları ile ilgili hükümler getirilmiştir.

30 Mart 2004 Tarih ve 25418 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4 üncü maddesindeki 'Liman' tanımından sonra gelmek üzere, 'Kruvaziyer Liman' tanımı eklenmiştir. "Ayrıca, özelleştirme kapsamı ve programı içinde olsun veya olmasın, sahil şeridinde kalan resmî kurum ve kuruluşlara ait alanlar, kısmî yapılaşma tanımı içinde değerlendirilmez. Bu alanlarda, ilgili kurum ve kuruluşların olumlu görüşleri alınmak suretiyle Kanunda öngörülen kullanımlar ile birlikte toplumun faydalanması amacıyla turizm yapıları ve tesisleri yapılabilir. Bu alanlara ilişkin imar plânları, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca Bakanlıkça, Valilikçe ve Belediyesince onaylanarak yürürlüğe konulur" ifadeleri ile değişiklik yapılmıştır.

Son olarak ta 21.07.2005 tarihinde Kıyı Kanununda ek ve değişiklik yapılmıştır. Buna göre Kıyı Kanunu 6. maddesine c bendi ile kruvaziyer ve yat limanı yapılabileceği, ek madde ile kruvaziyer ve yat limanlarında yapılabilecek tesislerin yapılaşma şartlarının imar planı ile belirlenebileceği hükümleri eklenmiş ve bu değişiklik ile Kıyı Mevzuatı günümüzdeki kullanım durumuna getirilmiştir.

Tablo 3.1: Türkiye’de Kıyı Mevzuatının Gelişimi

TARİH	SAYI	MEVZUAT
1926	643	Medeni Kanununun 641. Maddesi
1933/1957	2293	Belediye Yapı Ve Yollar Yasası 4/F Maddesi
11.07.1972	6785	İmar Yasasına 1605 Sayılı Yasa İle Eklenen Ek 7. Madde
18.01.1975	1605	Yasanın Ek 7. Ve 8. Madde Yönetmeliği
1982	Anayasa	T.C. Anayasası Kıyı Alanları İle İlgili 43. Madde
01.12.1984	3086	Kıyı Yasası
18.05.1985	3086	Kıyı Yasasına İlişkin Yönetmelik
10.07.1986	3086	Yasa İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı
15.07.1987	110	Genelge
17.04.1990	3621	Kıyı Yasası
23.01.1992	3621	Yasanın Bazı Maddelerinin İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı
11.07.1992	3830	3621 Sayılı Kıyı Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa
13.10.1992	3830	Yasaya İlişkin Yönetmelik
17.08.1993	3830	Yasaya İlişkin Genelge
30.03.1994	3830	Yasa Yönetmeliğine İlişkin Yönetmelik Değişikliği
27.07.1996	22709	Resmi Gazetede Yayınlanan Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Değişikliği
14.08.1996	3830	Kıyı Yasası Ve Yönetmeliğe İlişkin Genelge
04.09.1996	10713	Doldurma Ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma İle İlgili Genelge
22.10.1996	209	Danıştay Kararı
30.03.2004	25418	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
21.07.2005	5398	3621 Sayılı Kanuna Ek Ve Değişiklik

Kaynak: Eke 1995, Kıyı Mevzuatının gelişimine ilişkin tablosunun yeniden düzenlenmiş hali

3.1.2. Kıyı alanlarımızla ilgili olan diğer kanun ve yönetmelikler

Ülkemizde kıyı alanlarıyla ilgili mevzuat gözden geçirildiğinde konu ile doğrudan ve dolaylı olarak ilgili bir dizi kanun, yönetmelik, tüzük bulunduğu ve bu kanunların verdiği yetki çerçevesinde çeşitli kurum ve kuruluşların görev üstlendikleri görülmektedir. Söz konusu kanunları özetle inceleyecek olursak;

1. *3194 sayılı İmar Kanunu*, belediye sınırları içinde ve dışında kalan yerlerle ilgili yapılacak planlarla, inşa edilecek resmi ve özel bütün yapılar hakkında düzenlemeler getirmiştir. Kanun belediye ve mücavir alanlar içinde imar planlama yetkisini belediyelere vermiş, ayrıca yapıların denetimi, ruhsata bağlanması, ruhsatsız yapılara ceza verilmesi konularında da ilgili kuruluşlara geniş yetkiler vermiştir. Kıyıda ki yoğun yapılaşma talepleriyle birlikte altyapı hizmetlerine olan aşırı yük karşısında zaten teknik ve ekonomik güçleri ile yetersiz durumda bulunan kıyı belediyeleri sorunların çözümünde zor durumda kalmışlardır (Doğan ve Erginöz, 1997).

2. *2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu* ile Turizm Bakanlığı'na kıyı boyunca belli arazileri turistik amaçlar için ayırma ve yönetme yetkisi verilmekte ve bu bölgelerde turistik tesis yapan özel yatırımcılara mali teşvikler verilmesi mümkün kılınmaktadır. Bu yolla Turizm Bakanlığı kıyı boyunca yer alan geniş bir bölgeyi turizm bölgesi ve turizm merkezi olarak ilan etmiştir (Durukan, 1997). Bu Kanunun 8. maddesinin bazı hükümlerine göre, özetle; “Turizm alanlarında ve merkezlerinde, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallardan hazineye ait olan yerlerle ormanlar, ilgili kuruluşlarca Turizm Bakanlığı'nın talebi üzerine Turizm Bakanlığı'na tahsis edilir. Ormanların turizme ayrılması ve amenajman planlarının tadili işlemleri talep tarihinden başlayarak yapılır ve en geç 1 ay içinde tamamlanır. Uyuşmazlıkların çözülmemiş olması, arazinin turizm amaçlı kullanımına engel değildir (Güleç, 1997).”

3. *2872 sayılı Çevre Kanunu* ile Çevre Bakanlığı, teorik olarak kentsel alanlarla, turizm bölgelerinde hazırlanan nazım imar planlarına yol gösterecek, ulusal düzeyde Çevre Master Planı hazırlanması konusunda tam yetki sahibi olmuştur (Büyükvelioğlu, 1998).

1993 yılında Çevre Kanunu'nun 10. maddesi çerçevesinde çıkarılan “Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği”; gerçekleştirmeyi planladıkları

faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek, kamu veya özel sektöre ait kurum, kuruluş ve işletmelerin yatırım kararlarının çevre üzerine yapacakları tüm etkilerin belirlenerek değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Kıyılarla ilgili olarak limanlar, denizden büyük çapta arazi elde edilmesi ve dip taraması Çevresel Etki Değerlendirilmesi uygulanacak faaliyetler listesinde yer almaktadır (Doğan ve Erginöz, 1997).

383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile günübirlik alan olarak ilan edilen özel mülkiyet dışındaki alanların ve kumsalların irtifak hakkı, işletmesi Özel Koruma Kurumu Başkanlığı'na verilmiştir (Sert, 1991). Ayrıca bu başkanlığa 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesine göre "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak ilan edilen ve edilecek alanların sahip olduğu çevre değerlerini korumak ve mevcut çevre sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak, bu alanların koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak, mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek ve re'sen onamak yetkisi verilmiştir (Durukan, 1997). Kıyı alanlarındaki çok başlılığa bir halka da bu olmuştur.

4. *6831 sayılı Orman Kanunu*, ormanları devletin idare ve tasarrufu altına almış, bitki örtüsüne, orman ve su kaynaklarına zarar verici faaliyetleri yasaklanmıştır. Kıyı bölgesinde yer alan ormanlık araziler de bu kanun hükümlere tabiidir (Doğan ve Erginöz, 1997). Orman Kanunu'na göre Türkiye'deki tüm ormanlar vazgeçilmez devlet malıdır. Kanun, ormanların rekreasyonel ve estetik değerini kabul ediyorsa da ekonomik değeri üstün tutmaktadır (Alaca, 1997). Ayrıca yasanın 17. maddesinin 3. fıkrasında turizm alan ve merkezleri dışında kalan devlet orman alanlarında, gerçek ve tüzel kişilere, kamu yararına yönelik bina ve tesisleri bedeli karşılığı, en fazla 49 yıl işletme izni vermeye Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır (Ay, 1996). Bununla beraber Turizm Bakanlığı'na tüm koruma düzenlemelerini aşan, turizm alan ve merkezlerinde orman arazilerinin tahsis yetkisi verilmesi ve bu yetkinin değişik kıyı bölgelerinde kullanılması ile ormanların küçülmesine neden olmaktadır (Alaca, 1997).

5. *2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu* ile tarihsel, arkeolojik ve doğal değerleri olan sit alanlarını, yapılarını koruma yetkisi Kültür Bakanlığı'na verilmiştir. Bu tür özellik gösteren alanların çoğunun kıyı bölgelerinde yer alması, bu alanların koruma ve yönetiminde önemli sorumlulukları beraberinde

getirmektedir. Kültür Bakanlığı bu alanlarda, daha önceden mevcut uygulama planlarını geçersiz kılan koruma amali planlar hazırlar ve denetler (Büyükvelioğlu, 1998). Ancak, yoğun yapılaşma baskıları karşısında doğal ve tarihsel öneme sahip bu alanların Kültür Bakanlığı'nca korunmasında güçlükler doğmaktadır.

6. 20105 sayılı *Tarım Topraklarının Amaç Dışı Kullanımına İlişkin Yönetmelik*, verimli tarım topraklarının başka kullanımlarca yok edilmesinin önüne geçmek amaçıyla çıkarılmıştır. Ancak Yönetmelikte hangi kategoride olursa olsun yağmur suları ile sulanan tarım arazilerinin başka kullanımlara tahsis edilmesine olanak verilmesi ile tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilemek pahasına da olsa, kıyı bölgelerindeki verimli tarım alanları kooperatif, turizm, sanayi vb. tarım dışı kullanışlara verilebilmektedir (Gezim ve Kiper, 1991).

7. 2873 sayılı *Milli Parklar Yasası*,  lkemizdeki milli ve milletler arası düzeyde değere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterinin bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek amaçıyla çıkarılmıştır (Doğan ve Erginöz, 1997). Milli Parklar Kanunu ile uluslar arası standartta doğayı koruma alanlarının belirlenmesi, planlanması, korunması, tesis ve yönetimi görevleri Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile gelişme planlarının uygulanabilmesi amaçıyla, milli park sınırları içinde kalan gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz malların kamulaştırılmasına olanak verirken, yine bu amaçla hazineye ait ya da devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazların, Orman Bakanlığı'nın talebi üzerine, tahsisine olanak tanımıştır. Ayrıca Orman Bakanlığı'na Turizm Bölgelerinin dışında kalan, milli ve doğal parklarda, kamu yararına yönelik ve plana uygun olmak koşulu ile turistik tesis ve yapı yapımına izin verilmiştir.

8. 618 sayılı *Limanlar Kanunu*; limanları idare ve temizleme, derinleşme, tarama ve iyi halde tutulması, 2692 sayılı *Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu*; sahillerimiz ve sularımızda güvenliğin sağlanması, 491 sayılı *Denizcilik Müsteşarlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*;  lke kıyıları ölçeğinde tersane ve gemi söküm yerleri belirlemek, tahsis etmek ve izin vermek... , 1380 sayılı *Su  r nleri Kanunu*; denizlerde su ürünleri istihsal yerleri belirlemek amaçlarıyla ıkartılmışlardır.

Bu yasalar kıyı alanları ile ilgili çok fazla mevzuat bulunduğunu ve bunların çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülmesi nedeniyle konuya bütüncül yaklaşımın engellendiğini göstermektedir.

Tablo 3.2: Türkiye’de Kıyı Alanları ile İlgili Diğer Mevzuat

TARİH	SAYI	MEVZUAT
17.04.1990	3621	Kıyı Kanunu
09.05.1985	3194	İmar Kanunu
04.04.1971	1380	Su Ürünleri Kanunu
27.07.1973	7/6719	Su Ürünleri Tüzüğü
16.03.1982	2634	Turizmi Teşvik Kanunu
11.08.1983	2872	Çevre Kanunu
13.11.1989	383	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı ile İlgili KHK
04.09.1988	19919	Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği
23.07.1983	2863	Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
20.04.1923	618	Limanlar Kanunu
13.07.1982	2692	Sahil Güvenlik Koruma Kanunu
07.09.1985	67/9707	Sahil Gv. Kom. İdari ve Adli Gr. İlişkin Tüzük
14.04.1930	1580	Belediyeler Kanunu
19.08.1993	491	Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK.
17.04.1987	3348	Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
11.03.1989	20105	Tarım Alanlarını Amaç Dışı Kullanımına İlişkin Yönetmelik
11.08.1983	2873	Milli Parklar Yasası

Kaynak: Erginöz, 1997

3.1.3. Kıyı mevzuatı ve planlamasında yabancı ülke yaklaşımları ve ülkemizle karşılaştırması

Kıyı kaynaklı kullanımlarda yol gösterici ya da sınırlayıcı temel aracın, Kıyı Mevzuatı olduğu ve kıyıların kamu yararı doğrultusunda kullanılması gereği, çalışma içerisinde, gerek kamu yararı kavramının, gerekse Kıyı Mevzuatının analiz edilmesi

bakımından geniş bir perspektif içerisinde ele alınması şeklinde vurgulanmıştır. Konunun ortaya konulması aşamasında, belirlenen problemlerin karmaşıklığı; Mevzuatın, girift bir sarmal halini aldığını ve Mevzuatın kanun değişiklikleri, yönetmelikler ve genelgeler gibi araçlarla taşınmaya çalışılır hale geldiğini göstermektedir.

Kıyılar, toplumlar için geniş olanaklara sahip doğal kaynaklar oldukları için kıyıdaki faaliyetleri düzenleyen ve kıyıyı korumaya alan yasal düzenlemeler her toplumda karşımıza çıkmaktadır (Eke, 1995). Amerika ve Avrupa Ülkeleri'nin yasaları; yapılaşmış kıyıların, düzenlenmesi ve geliştirilmesi, yapılaşmamış kıyıların da korunması konusunda ilkeler belirlemiş olmasından ve merkezi hükümetlerinin bu yönde geliştirilecek projelere finansal destek sağlamasından (Kılıç, 1999) dolayı konuya açılım kazandırması noktasında öz olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda A.B.D., Fransa ve İspanya, kıyı planlamasında Türkiye'de olduğu gibi yerel idarelerin, İngiltere ise merkezi idarenin etkili olduğu bir kıyı planlamasının neler getirdiğini göstermesi açısından irdelenmeye değer görülmüştür. Ayrıca Yunanistan ve İspanya'nın kıyı kullanım talepleri açısından Türkiye ile benzer etkilerle karşılaşması ülkemiz için kıyaslama imkânı oluşturmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde sorunlu olan kıyı bölgeleri için özel ve kapsamlı bir yaklaşımın gerekli olması dolayısıyla, 1977 yılında "Kıyı Kuşağı Yönetim Yasası" çıkarılmıştır. Programın amacı hassas kıyıların korunması ve dengeli geliştirilmesi için eyalet hükümetleri ile işbirliği yapmaktır. Federal düzeydeki kıyı alanları yönetim programının amacı, eyaletlerin öncelikle ulusal hedefleri göz önüne alan belirli programları kabul etmelerini ve ikinci olarak, kıyı alanlarına ilişkin yasa ve yönetmelikleri, eyaletin politika ve uygulamaları ile uyum içerisinde federal düzeyde onay göreceği şekilde yürütebilmelerini teşvik etmektedir.

Eyalet hükümetleri kıyı ile ilgili politikaları sıklıkla geliştirmektedirler. Genellikle geleneksel arazi kullanımı ve altyapı iyileştirmelerini, kıyı politikaları ile sağlayabilmeyi amaçlarlar. ABD'de; kıyı bölgelerindeki nüfus, kıyı rekreasyonu, turizm talebi artışı ve kamu yararı ile çevresel yararlarından daha çok kişisel mülkiyet önemsenmeye devam ederse, kıyı kaynaklarının zarar göreceği ve en etkili kıyı politikalarıyla bile kıyıların kaynaklık gücünün ve özelliğinin tekrar

kazanılmayacağı düşüncesi ile kıyı kaynaklarının korunması gerekliliği, kıyı politikalarının oluşumunu şekillendirmiştir (Hershman, Good, 1999).

Amerika'da eyalet hükümetlerinin özerkliği çok fazla olduğu için, federal hükümetin bu konudaki rolü ancak ortak bir hedef ve yöntem kullanarak kıyıların korunmasını teşvik etmek, bu konuda mali ve teknik destek sağlamak ve yol gösterici politikalar önermekten ibarettir (Eke, 1995).

Programın felsefi eğilimi gelişmenin sınırlanması yönündedir. Hükümet, özel sektör tarafından gerçekleştirilecek otel, yat tesisleri vb. tesislere bu bölgelerin zaten yeterince cazip olduğu düşüncesinden hareketle herhangi bir teşvik vermemektedir. Ayrıca A.B.D. de federal hükümetin uygulamada kıyı kuşağı için kamulaştırma yetkisi bulunmamaktadır (Bostanoğlu, 1993). Amerika ve Avrupa ülkeleri, yerleşme politikalarını benimseyerek, kıyıların düzenlenmesi ve geliştirilmesinde sorumluluğu yerel yönetimlere bırakmış ve sorunları halkın katılımı ile yerel ölçekte çözümlene yoluna gitmiştir. Bu nedenle kurulan komisyonlar içinde kamu yöneticileri azınlıkta, toplumun her kesiminden temsilciler çoğunluktadır. Bu da halkın eğitim düzeyi ve bu konularda bilinçlendirilmesi ile eşgüdümlü olarak başarılı bir süreci izlemektedir (Eke, 1995).

İngiltere'de ada ülkesi olmasına rağmen, kıyılara özgü bir yasa yoktur. Kıyılarıdaki planlama faaliyetlerinin temelini 1971 yılında çıkarılan "Kent ve Kır Planlama Yasası" teşkil etmektedir (Eke, 1995). Planlama bölgesel ve yerel ölçekte yürütülmekte, merkezi hükümet düzeyinde, Çevre Bakanlığı bu kurumlara politika seviyesinde yol gösterici olup sorunlar karşısında plan kararlarına müdahale edebilmektedir (Kılıç, 1999). Yapılaşmamış kırsal alanların, doğa parçalarının ve kıyıların korunması Milli Parklar Yasası, Kırsal Alanlar Yasası, Yerel Yönetimler Yasası Ve Yaban Hayatını Koruma Yasası gibi çeşitli düzenlemelerin konusudur. Kıyıların ve doğa parçalarının korunması için İngiltere'de sadece yasal işlemlere dayanılmamakta özel yöresel projeler de denenmektedir. Yerel idarelerin yetkileri kıyı kenar çizgisinde sona ermektedir. İngiltere'de yapısal planlar ve yerel planlar genel politikaları uygulamaya geçirmektedirler. Ancak kıyıları için özel bir düzenleme olmaması kıyıların ekonomik, fiziki ve doğal niteliklerinin yeterince korunamaması, ilgili çalışmaların yeterince koordine edilememesi veya bu

niteliklerin planlamada yeterince dikkate alınamaması sonucunu gündeme getirmektedir.

Fransa'da, 1986'da çıkarılan "Kıyısal Mekânın Planlanması, Korunması ve Geliştirilmesi Yasası" ulusal ölçekteki kuralları getirmektedir. Buna göre kıyı alanı, denize ve 1000 m³'ü aşkın su yüzeyine sahip iç göllere cephesi olan belediyelerin idari sınırları içinde kalan tüm alandır. Bu nedenle kıyı alanı içerilere kadar km.lerce uzanabilir. Deniz gören veya denizden görülebilen her yer kıyı alanına dâhildir. Bu yasa, her seviyedeki kurumları, merkezi ve yerel, özel ve kamu kurumlarını tümüyle bağlayıcıdır. Yasanın amacı, kıyıda sürekli yapılanmayı sınırlamak, sadece halen yapılaşmış alanlarla bütünleşen gelişmelere imkân tanıyarak, kentsel gelişmeler için karasal alanlara kaymayı sağlamaktır. Yasa halen yapılaşmış yerler dışında kıyı kuşağını 100 metre derinlikte tanımlamakta bu alanda marina dışındaki yapılaşmaları yasaklamaktadır. Aynı şekilde kıyidan 2000 metre derinliğe kadar yeni yol açılmaz. Bu maddelerin amacı, kıyının halkın kullanımına belli bir devamlılık ve derinlikte açılmasını sağlamaktır.

Fransız kıyı planlaması ve korumasında önemli bir yönetim ve örgütlenme biçimi "Kıyı ve Göl Alanları Koruma Kurumu"dur. Bu kurumun amacı, korunacak alanları kamuya mal ederek korumak için satın almaktır (Eke, 1995). Bu kurum yarı resmi bir kuruluştur. Kıyıları devlet adına satın alıyor, kamulaştırıyor, nasıl kullanılacağına karar veriyor, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra halkın hizmetine açıyor (Erginöz, 1998).

1982 yılında çıkarılmış olan "Yerelleştirme (Merkez dışılandırma) Yasası'ndan" önce kıyısal bölgeler devlet desteği ile kıyısal gelişme planları hazırlamak durumundaydılar. O zaman ki planların amacı, kıyının 1/3'ünü kentleşmeye, 1/3'ünü tarıma ve 1/3'ünü de doğallığa terk etmektir. Ne var ki günümüz Fransa Kıyılarının %50'sinden fazla bir bölümü kentleşme ve sanayileşmenin kurbanı durumundadır (Eke, 1995).

Yunanistan, Akdeniz havzasının en geniş kıyısına sahiptir. Kıyısal gelişim isteği bu alanda sürekli olarak bir baskı oluşturmaktadır. Sürekli koruma ve geliştirmeyi hedefleyen çabaların büyük bir kısmı, mevcut kentsel yerleşim alanlarının dışında, kıyısal kırsal bölgelerde yoğunlaşmıştır. En güçlü baskılar turizm, kentleşme ve su kültürü ile yapılmaktadır. Kıyı alanlarında önerilen her

projenin çevresi üzerindeki etkisi değerlendirilmiş olup, 1990 yılında kabul edilen yasayla önerilen her projenin özel bir kullanım politikasının kıyılarda gerekli olduğu önem kazanmıştır. Son zamanlarda toprakların kullanılma etütleri hemen hemen ülkenin tüm kıyusal yörelerinde hazırlanmış olup önerilen çözümler yasal önlem politikaları için bir taban oluşturmuştur. Temel arazi politikası, kıyusal yöreler üzerindeki inşaatları kısıtlamayı öngörmektedir. Kış mevsiminin büyük dalga hareketleri sırasındaki en yüksek su seviyesi ile kara tarafındaki 50 metrelik bir mesafe arasındaki kıyı şeridinin bir kamu mülkiyeti olarak kabul edilmesi ilkesi benimsenmiştir (Erginöz, 1998). Ayrıca kıyıdan itibaren 500 metrelik bir bant ta kamunun yararlanmasına ayrılmıştır (Ünal, 1997).

İspanya, kıyılarını, tabii güzelliği büyük oranda yok ederek, yoğun bir şekilde turizme sunarak ölçsüz bir kıyı yapılanması yaşamış eski bir turizm ülkesidir. İspanya'nın Akdeniz sahilleri betonlaşma durumundadır. İspanya'da 1978'de çıkarılan "Yerelleştirme Yasası" arazi kullanımına ait kararlarda bölge idarelerine, eyaletlere geniş yetkiler tanımıştır. 1976 yılında yürürlüğe giren yasada ise belediyelere kendi planlarını yapma yetkisi verilmiştir. Tüm ülke için geçerli olan bu yasalarda kıyılarla ilgili hiçbir özel önlem bulunmamaktadır. 1988'de ulusal düzeyde "Kıyı Kanunu" yürürlüğe girmiştir (Akyol ve diğ. 1997, Eke, 1995). Burada 100 metrelik kuşak kamu alanı olarak ayrılmış, bu kuşaktan sonra 6 metrelik bir bant geçiş alanı olarak tanımlanmıştır. Bu banttan sonra gelen 100 metrelik kuşak(gereğinde 200 metreye kadar çıkabilmekte) içerisinde konut, günde 500 araçtan fazla araç trafiği olan yollar, reklâm panoları, enerji nakil hatları yasaklanmıştır. Bu kuşağın da gerisinde 500 metrelik bir bant etkileme geçiş bölgesi olarak tanımlanmıştır ve mimari perdelemeyen, yerel ortalama yapı yüksekliğini aşan yapılaşmalardan kaçınılması önerilmiştir (Ünal, 1997).

İspanya'daki planlama sisteminin akılcı bir yaklaşımı olmasına rağmen yasal mevzuat ve planlama kademeleri arasındaki boşluklar, merkezi ve yerel düzeydeki kurumlar arası çelişkiler, kıyı bölgesindeki planlama denetiminin sağlanamamasına neden olmaktadır. Tek sektöre dayalı kalkınma düşüncesi ile kıyı bölgeleri doğallığını yitirmiş ve artık turizm için de çekiciliğini kaybeden ortamlar oluşmaya başlamıştır (Eke, 1995).

Tablo 3.3: Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Sahil Şeridi Genişliği

<i>Ülke</i>	<i>Sahil Şeridi Genişliği</i>
Ekvator	8 m.
Filipinler	20 m.
Endonezya	50-400 m.
Oregon (ABD.)	Süreklilik Gösteren Bitki Türü
Meksika	20 m.
Brezilya	33 m.
İsveç	100 m. (Bazen 300 m.)
Norveç	100 m.
Danimarka	1-3 km.
Fransa	100 m.
İspanya	100-200 m.
Yunanistan	500 m.
Türkiye	100 m.

Kaynak: Ünal,1997

Sahil şeridi olarak bir şeridin belirlenmesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kıyıya kamu ulaşımının sağlanmasını, kıyı manzarasına açık olmayı ve kıyı erozyonunun önlenmesini amaçlamaktadır. Dünyanın çeşitli ülkeleri için farklılıklar göstermekle birlikte ekolojik, fiziksel ve görsel öneme sahip alanlar için ayrıcalıklı durumlar söz konusu olabilmektedir. Çeşitli ülkelerde sahil şeridi olarak tanımlanan kuşak iklime, doğal yapıya vb. bağlı olarak 8 m.den 3 km.ye kadar değişmektedir. Örneğin; Ekvator 8m., Filipinler 20 m., Latin Amerika Ülkelerinde 20-50 m., Fransa, Yunanistan, İspanya ve Türkiye’de en az 100m., ABD. Oregon Eyaletinde sahil şeridi süreklilik gösteren bitki hattı genişliği esas alınmaktadır (Ünal, 1997).

İspanya örneği, mevcut kentleşme, turizm gelişimi ve çevre kalitesinin bozulması aynen devam ettiği takdirde, *Türkiye’nin* nelerle karşılaşabileceğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. İspanya’da turizmi geliştirme çabaları çevreye ya hiç önem vermeden ya da çok az önem vererek gerçekleşmiştir. İspanya’nın kıyılarındaki beton bir duvar görüntüsü eğer önlem alınmaz ise Türkiye’nin de sonunda varacağı nokta olarak görülecek bir örnek oluşturmaktadır. Türkiye’nin yaşamakta olduğu kıyı sorunları birçok yönden diğer ülkelerin

karşılaştıkları sorunlara benzemektedir. ABD. ve Fransa'da kentleşme, altyapı sağlanması ve kıyı çevresini korumak amacıyla kapsamlı kıyı alanları yönetim programları geliştirilmiştir. İspanya ve Türkiye'de ise bu girişimlere yeni başlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de tek bir sektöre, Turizme aşırı bağımlı ekonomi tehlikesi karşımızdadır. Bu da diğer sektörlerin gelişimini önlemekte ve kıyılarımızın doğallığını yok etmektedir. Örneğin, İtalya ve Yunanistan koyları kirleten, turizme kapatan kültür balıkçılığını belli bir bölgede toplamıştır. Ülkemizi Fransa ve İspanya gibi ülkelerden ayıran en önemli özellik kıyıların çoğunluğunun yapılaşmamış olmasıdır (Büyükvelioğlu, 1998).

Bu örneklerden sonra ülkemiz kıyılarımızın korunabilmesi için, ülkesel ölçekte politikaların üretilmesi ve kıyı envanter çalışmalarının yapılması suretiyle sürdürülebilirliğin sağlanabileceğine dikkat çekebiliriz. Tabii burada bir kez daha altını çizmemiz gereken nokta; kıyı alanları ile ilgili olan tüm kanun, yönetmelik ve tüzükleri bütüncül bir yaklaşımla koordine etmek ve kademelenmeyi sağlayarak Kıyı Mevzuatını yeniden düzenlenmesi gereğinin ortaya çıktığıdır. Ayrıca, kıyı alanlarında yabancı ülke örneklerinde de gördüğümüz kamu kullanımına açılacak alanlar ve kamu yararına kullanım konusunda kişilerin tasarrufuna bırakılmayacak bir düzenleme sağlanmalıdır.

BÖLÜM 4. DEĞERLENDİRME ÇALIŞMASI: KAMU YARARI VE KIYI MEVZUATI

4.1. Çalışmanın Değerlendirilmesine Yönelik İzlenen Yöntem

Bu araştırma için gerekli bilgiler, genel çerçevede olarak başlangıçta verilen, çalışmaya ilişkin yöntem kısmında izah edilmiştir. Bu bilgilerin en özgün kısmını ise çalışmanın amaç ve hedeflerini test etmeye yönelik olarak Kıyı Mevzuatının irdelenmesi oluşturmaktadır.

Kıyı Mevzuatının değerlendirilmesi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak; buraya kadar yapılmış saptamalar yardımıyla, kıyı alanlarında kamu yararına uygun kullanıma ışık tutacak kriterler ortaya konulmuştur.

İkinci olarak ta; Kıyı Kanununun ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin belirlenen problemlerle ilişkili maddelerinin ele alınarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Söz konusu değerlendirme; ele alınan maddenin ne demek istediğinin açıklanması, maddenin daha önceki bölümde (2.1.'de) ortaya konulan problem seti ile ilişkisinin belirlenmesi ve kıyıların kamu yararına kullanılabilmesine ilişkin ortaya konulmuş kriterlere göre kanun maddesinin yetersiz yönlerinin açığa çıkarılması şeklinde yapılmıştır.

Kısaca çalışmanın değerlendirilmesinde izlenen yöntem;

- Kıyı kaynaklı kullanışlarda kamu yararı kriterlerinin belirlenmesi,
- Kıyı Mevzuatının (açıklama, problem ilişkisi, kamu yararını algılama şekli doğrultusunda) incelenmesi,

olarak özetlenebilir.

4.2. Kıyı Kullanımı – Kamu Yararı İlişkisi ve Kıyı Alanlarında Kamu Yararı Açısından Dikkate Alınabilecek Kriterler

Doğadaki herhangi bir nesnenin yeni bir (ekonomik) kullanışı doğarsa o nesne kaynak haline gelir. Doğal nesnelere, teknolojik ve toplumsal değişimlere paralel olarak değişir ve yeni kullanışlara kaynaklık etmeye başlar ya da kaynaklık özelliğini kaybederler (Tekeli, 1976).

Pek çok kullanım için çekim merkezi olan kıyı alanları, bir yandan beşeri hayat için önemli bir kaynak özelliği gösterirken, kara ve kıyı ekosistemleri arasında bir geçiş bölgesi olması nedeniyle, içerdiği doğal zenginlik ve bio-çeşitlilik açısından

korunması gereken önemli bir yaşam alanı olarak karşımıza çıkar (Güneş ve diğ. 1998).

Kıyı bölgeleri ekonomik faaliyetlerin en çekici alanlarını oluşturmaktadır. Kıyıları barınma, turizm, ticaret, ulaşım, sanayi, tarım ve su ürünleri ile ilgili birçok alanda kaynak olarak büyük önem taşımakta ve birçok özelliği ile bu sektörlerin gelişimi için öncelikli tercih alanı olmaktadır. Bu kaynaklar ve faaliyetler aşağıdaki tabloda özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4.1: Kıyıdaki Sektörel Kaynaklar

SEKTÖRLER	KAYNAKLAR
ULAŞIM SEKTÖRÜ KIYI KAYNAKLARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deniz Ticaret Yolları ➤ Turistik Amaçlı Gezi, Yolcu Taşımacılığı ➤ Yolcu Limanları- Ticaret Limanları ve Yan Tesisleri ➤ Denizaltı İletişim, Nakil ➤ Yüzer Liman- havalimanı
TURİZM SEKTÖRÜ KIYI KAYNAKLARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plaj Olanakları ➤ Yat Limanları ve Yat Turizmi ➤ Deniz Su Ve Sualtı Sporları ➤ Balık Avcılığı ➤ Günübürlük Turizm ➤ Sağlık ve Kür Olanakları ➤ Ulaşım Olanakları- Liman ➤ Doğal Güzellikler ve Rekreasyon Olanakları ➤ Güneşlenme, İklim ➤ Tatil Kullanımlı Yapı ve Tesis Olanakları
SANAYİ SEKTÖRÜ KIYI KAYNAKLARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hammadde Olanakları ➤ Suyu kullanan endüstri kullanışları (soğutma, vb.) ➤ Gemi Endüstri Alanları ➤ Ulaşım-nakliye-taşıma Olanakları ➤ Endüstriyel Atık Depolama ➤ Güvence, Depolama, Pazarlama, Enerji Nakil Olanakları
TARIM SEKTÖRÜ KIYI KAYNAKLARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deniz Bitkileri Tarımı ➤ Karasal Kıyı Tarımı ➤ Kıyı Ormanları, Bitkileri ➤ Balıkçılık
TİCARET SEKTÖRÜ KIYI KAYNAKLARI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deniz Ulaşımı İle Nakliye Olanakları ➤ Serbest Bölgeler ➤ Kıyı Bankacılığı ➤ Dış Ülkelerle İthalat-İhracat Olanakları
SU VE SU ÜRÜNLERİ(GIDA KAYNAKLARI)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deniz Avcılığı ➤ Su Ürünleri Tarımı ➤ Deniz hayvanları ve Bitkileri Toplama

Kaynak: Büyükvelioğlu, 1998

Görüldüğü gibi kıyı çok yönlü bir kaynaktır. Kıyıların sunduğu olanaklar, buralarda nüfusun hızla artmasına neden olmaktadır. Yüksek nüfus artışı sebebiyle kıyılarda, turizm, sanayi, hizmetler vb. sektörlerin gelişmesi ile bu çeşitli kullanışlar arasında yarış oluşmaktadır. Bu yarış kıyı kaynağının miktarının sınırlılığından kaynaklanmakta ve rekabeti artırmaktadır. Kıyıların, doğal kaynak olarak insanların

yararlanma şekli itibariyle tahrip edilebilir olması ve yenilenebilmesinin yani yeniden yararlanabilir hale getirilmesinin maliyeti çok yüksek olmaktadır (Doğan ve Erginöz, 1997).

Kıyıların sürdürülebilirliği; ekonomik gelişme, verimlilik, kıyı koruma, sosyal seçenekler, ekonomik, sosyal ve politik haklara dayalı kanunlar, uluslar arası kaynak koruma zorunluluğu, kaynak kullanımı ve teknoloji gelişimi arasındaki ilişkilerden oluşmaktadır. Bu ilişkiler; ekonomik büyüme ve kanunlar arasında öncelik, kanunlar ve sosyal seçeneklerle oluşan kültür, seçenekler ve kıyı koruma arasındaki fırsat, kıyı koruma ve ekonomik büyüme arasında kaynak mücadelesi şeklinde dairesel bir süreç izlemektedir (Özaydın, Özaydın, 1998). Günümüzdeki; sürdürülebilir gelişme, bütünleşik çevre yönetimi, çevre sağıklaştırma ve halk katılımına odaklı kıyı planlaması, gelecekte; ekolojik temele dayalı kıyı acil önlem planlaması ve idari bölünmelere dayalı bir yapı sergileyecektir. Bu gün kıyı kaynaklarının kullanımı sosyal ve kültürel değişimlerin etkileriyle şekillenmektedir (Alder, Kay, 1999).

Kıyıları yoğun ilgi nedeniyle çağlar boyu hep insan yapısı özellikler kazanırken yakın dönemde nüfusun, sosyal ve ekonomik yapının gelişmesine paralel olarak hızla artan kaynak ve mekân gereksinimi sonucunda biçimsel, yapısal ve ekolojik değişimlere uğramaktadırlar. Yani kıyı kaynaklarının kullanılması ile belli bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç içerisinde kıyıların en sağlıklı kullanılabilmesini sağlama noktasında Kıyı Mevzuatı devreye girmekte ve kıyı kullanımını, kıyıda kamu yararının etkinlik derecesini şekillendirmektedir.

Kıyılardaki mekânsal etkileşim süreci;

**KIYI= Nüfus(Yerleşme) + Altyapı(Yol,su,vb.) → Kentleşme → Endüstri
(→ Turizm) + Nüfus → Mekansal Değişim → Ekolojik Değişim**
Şeklinde oluşmaktadır (Büyükvelioğlu, 1998).

Kıyı kaynaklarına ilişkin temelde iki karşıtlık söz konusudur. Birincisi; kıyı kaynaklarının insan yararı için kullanımı ve tüketilmesi zorunluluğu, ikincisi ise; bu kaynakların uzun vadeli kullanımlar ve gelecek nesiller için saklanması ve korunması gereği koruma-gelişme dengesi içinde kullanılabilme zorluğudur (Güneş ve diğ. 1998). Bu karşıt ilişkinin karşılıklı şekilde sürdürülebilirliğini sağlamak için kıyı kullanımının şeklini belirleyen Kıyı Kanununun “kamu yararı” kriterlerini

içermesi şarttır. Ancak bu şekilde kıyı hem insana hizmet eden hem de sürdürülebilirliğinin sağlandığı doğal bir kaynak olarak değerlendirilebilecektir.

Bu değerlendirmeler ışığında, kıyı alanlarında, günümüz koşullarına uygun kamu yararı kullanımının sağlanabilmesi için, mevzuatta algılanması gereken kamu yararı açısından dikkate alınabilecek kriterler aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir;

- Öncelikle, kıyı kullanımında geleceği konu alan, sürdürülebilir kullanımlar düşünülmelidir,
- Kıyı alanlarındaki kullanımlarda toplumun her kesimi için eşitlik olmalıdır. Eşitlik, bütün yurttaşların her yönden aynı hükümlere bağlı tutulmaları demek değildir. Kişilerin değil, hizmetten yararlananların eşitliği söz konusudur,
- Kıyı alanlarında kamu yararının sağlanması, devamlı ve düzenli faaliyetler ile sağlanabilir,
- Kıyı alanlarının, kamu malı olması ve herkesin kullanımına açık olması kıyı kullanımının, her yerde ve her zaman ücretsiz olacağı anlamına gelmemektedir. Kıyı kullanımında çeşitli ücretlerin olması onu gelecek nesillere daha iyi bir şekilde ulaştırabilmeyi sağlayacaktır. Ücretsizlik kötü kullanımı da beraberinde getirmektedir,
- Kıyıda özel mülkiyet oluşturacak hiçbir düzenlemeye izin verilmemelidir,
- Kamu yararının olması için çoğunluğun yararı kriteri artık değişmiş, toplumun tümünün yararına uygun düzenlemenin yapılabilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Günümüzde bir kişinin bile zararına olan uygulamalar kamu yararına aykırı hale gelmiştir. Bu nedenle toplumsal oйдаşma sonucu oluşacak, kanunlara uygun düzenlemeler yapılmalıdır,
- Kıyı alanlarında kamu yararının sağlanabilmesi için, kıyıdaki kullanımların açıklık ilkesiyle bağdaşması gereklidir,
- Ayrıca herhangi bir olayda kamu yararının gerçekleştirilmesine yarayacak bazı alternatifler söz konusuysa bunlardan kişilerin

menfaatlerine aykırı düşmeyi seçmek, ölçülülük ilkesini sağlamak zorunludur (Azrak, 2002),

- Kıyı alanlarımızda kamu yararının varlığından söz edebilmemiz için son çözümlerde bütün kriterlerin bütünlük oluşturması yani tamamının mevcut olması gerekmektedir.

4.3. Kıyı Mevzuatının Kamu Yararı Yaklaşımıyla İncelenmesi

3621 Sayılı Kıyı Kanunu, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanılma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir. Kanunun kapsamını, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin sınırlarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeler ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkân ve şartlarına ait esaslar oluşturur.

Kıyı Kanununun, amaç ve kapsam bakımından kamu yararını esas almak suretiyle düzenlemeler getirmeye çalıştığı açık bir şekilde ortadadır. Kanunun genel hükümler başlığında amaç ve kapsamla birlikte istisnalara ve tanımlara yer verilmiştir. Tanımlar teknik bilgi de içeren teorik açıklamalar olmasından dolayı çalışma hipotezi çerçevesinde yorumlanacak veri olarak değerlendirilmemiştir.

Kıyı Kanununun ‘Genel Esaslar’ başlığı altında açılan 5’inci maddesine göre;

“Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Kıyılardan ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarda ve sahil şeritlerinde uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.”

Bu madde ile ilk olarak kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu vurgulanmaktadır. Bu durum çalışmanın bir önceki bölümünde de ifade edildiği gibi kıyı mülkiyetinin devlete ait olmadığını, kıyı alanlarının devletin denetimi altında olan özel bölgeler olduğunu ifade etmektedir. Pratikte kıyı kenar çizgisinin hemen kenarından başlayan birçok alan özel mülkiyete konu olup bu alanlar toplum yararlanmasına kapatılmış durumdadır. Bu alanların mülkiyetine sahip olan özel kişiler de sahibi oldukları taşınmazları kendi menfaatlerine uygun şekilde kullanma

isteğindedirler. Bu durum, Anayasamızın 35'inci maddesinde belirtilen mülkiyet hakkı hususu ile örtüşmektedir. Ancak yine aynı madde, bu hakkın kamu yararını sağlama noktasında sınırlandırılabilceğini ve mülkiyet kullanımında kısıtlama olabileceğini gündeme getirmektedir. Diğer taraftan, 'kıyıların hukuksal niteliği'nden söz edilirken, kıyıların kamu malı olmasından doğan sonuçlarda yer verilen ve kıyı alanlarında hiç kimsenin mülkiyet hakkının olmadığı gibi kıyı kullanımında da önceliğin kamu yararını sağlamak amacıyla kamu kullanımına açılması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca maddede kıyılardan ve sahil şeritlerinden yararlanmada önceliğin kamu yararının gözetilmesinde olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla sahil şeritlerinin kamu yararına kullanılması gereği açıkça ortadayken özel kişilere ait yerlerin nasıl bir yöntemle kamu yararına kullanılabilceği ve bu alanların sahipliği konusunda (kişiler mi, halk mı) nasıl bir açıklama getirileceği konusu açıkta bırakılarak, bir mülkiyet çelişkisi doğmuştur. Bu mülkiyet çelişkisi, kıyı kullanımında kamu yararını sağlayabilme noktasında engel teşkil ederken, aynı zamanda Kıyı Kanununun kamu yararını sağlama amacına da aykırılık taşımaktadır. Sahil şeritlerinde mülkiyet çelişkisinin oluşumundaki bir diğer neden yukarıda tespit edilen problemlerden "kısmi yapılaşma", "müktesep hak" ve "imar afları" konularıdır.

Kıyı Mevzuatının temelde tartışılan önemli konulardan biri kısmi yapılaşma kavramıdır. Bununla birlikte Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliği'ndeki kısmi yapılaşma tanımıyla da sahil şeritlerinde mülkiyet ve yapılaşma konuları sürüncemeye sokulmuştur. Kısmi yapılaşma kavramı ile sahil şeridindeki müktesep haklar korunmuştur. 3621 sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte kısmi yapılaşma kavramı;

- a) "Belediye ve mücavir alanlar içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzii imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumudur.

Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile taban alanı veya yapı sayısı itibariyle bu kapsamda değerlendirilirler.

- b) Kentsel ve kırsal yerleşmelerde; meskun ve gelişme alanlarını kapsamak, yerleşmenin mevcut veya projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayısının yüzde ellisinden fazlasında (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.
- c) Turizm alan ve merkezlerinde; Turizm Bakanlığı'nca 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesimindeki imar adalarının yüzde ellisinden fazlasında (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.
- d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kullanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bentlerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması durumudur” şeklinde ifade edilmektedir.

Bu ifade yarısından fazlası yapılaşmış imar adalarında yer alan boş parsellerde de imar planına uygun olarak cephe hattı ve yaklaşma sınırının uygulanacağını yeni bir sahil şeridi derinliğinin tespit edilemeyeceğini belirtmektedir. Kısmi yapılaşmanın ada ölçeği veya kent bütününde değerlendirilmesi yanı sıra imar planına ve mevzuatına uygun olarak yapılmış yapılar için de bir mükteseplik getirdiği Kıyı Kanununda hükme bağlanmıştır (Eke, 1995). Bu durum kazanılmış hak kavramının incelenmesini gerektirmektedir. Kıyılardan toplumsal düzeyde ortaklaşa yararlanımın Anayasa'da bir hak olarak belirlenmesi ile kıyılarda özel mülkiyet ve özel yararlanmalara yönelik yapılaşmalar mümkün olmadığından kıyılarda müktesep hakkın varlığından söz edilemez (Akın, 1998). Ancak, sahil şeritlerinde kazanılmış hak kavramı sadece, uygulamada ortaya çıkabilecek güçlüklerden kaçınma anlamı taşımakta ve Kanunun özü olan kamu yararı sağlama amacını zayıflatmaktadır. Geçmişten gelen hataların geleceğe aktarılması, başka bir anlatımla, ortaya çıkmış “YANLIŞ” örneklerden yola çıkılarak planlama yapılmasıdır. Bu anlamda, “kısmi yapılaşma” yaklaşımı içerisinde, önceden yapılan planlama yanlışlıkları, yeni yapılaşacak alanlar için bir “hak”mış gibi algılanmakta, bu çerçevede, “hataların sürekliliği” gibi çözümü güç bir durum oluşturmaktadır (Mersin idare mahkemesi 2004 / 1701,

2005 / 109). Buna göre kamu yararı kriterlerinde belirlenen sahil şeritlerinin 'topluma açık olması' ilkesinin gerçekleşmesi noktasında problemler yaşanmaktadır. Dolayısıyla kullanımlardaki mülkiyet sorununun kamu yararını sağlamada ne şekilde aşılabileceği sorusuna cevap aramak gerekmektedir.

Sahil şeritlerinde, müktesep hak olarak kabul edilip korunacak olan yapılar için öngörülen koşullar belirtilerek; bu ölçütler dışında inşaatın daha önceki aşamalarının, inşaat ruhsatının alınmasının, mevcut imar planına uygun imar durumu belgesinin verilmesinin, korunması gereken müktesep hak ölçütü olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca, müktesep hak teşkil etse bile sahil şeritlerinde özel mülkiyet altında bulunan ve özel yararlanımlara yönelik yapılaşmaların Anayasa'nın 43'üncü maddesi gereği kamulaştırılarak kamu yararını sağlayacak şekilde toplumun yararlanmasına açılması gerekmektedir (Akın, 1998).

Diğer önemli bir sorun da, sahil şeridinin hukuki niteliğinde karşımıza çıkmaktadır. Ne Anayasa'da ne de Kıyı Kanununda sahil şeritlerinin kamu malı olduğu ya da devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır. Yalnızca sahil şeritlerinden yararlanmada önceliğin kamu yararına olduğu belirtilmiş ve 'kıyı ve sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliğinin ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartlarının kanunla düzenleneceği' şeklinde Anayasa'nın 43'üncü maddesi hükmü bulunmaktadır. Ancak bu hüküm sahil şeritlerinde özel mülkiyet oluşumunu engellemeye yetmemektedir. Başka bir deyişle sahil şeridinde belli mesafede yapılaşma şartlarının belirlenmesi (kıyı kenar çizgisinden sonra ilk 50 m ve ikinci 50 m mesafelerindeki yapılaşma koşullarıdır) kıyının kamu kullanımına açık olmasını sağlamaya yetmemekte ve standart bir mesafe de, tüm kıyı alanları için kamu yararlanmasını sınırlandırmaktadır. Standart bir mesafe ile kamu kullanımının sağlanmaya çalışılması ve kıyıdan yararlanma isteği ile kıyılardaki planlama lineer planlama anlayışı şekline dönüşmüştür. Lineer planlama ile de en güzel kumsalların etrafı tamamen yapılaşma ile çevrelenmiştir. Kıyının kamu yararına uygun kullanımının sağlanmasında kıyının hemen arkasında bulunan sahil şeridinin kullanım şekli de etkili olmaktadır. Yani sahil şeridindeki mevcut mülkiyet durumunun hukuki bir statüye oturtulması zorunludur. Tabii bu hukuki statünün kamu yararı için halk öncelikli olması gereklidir. Ancak bu şekilde, Kıyı Kanununun ele alınan bu maddesi, Kanunun amacı ve çalışma çerçevesinde,

kıyı kullanımında kamu yararını sağlamak için gerekli kriterler ile bütünlük taşıyacaktır.

Kıyı Kanununun 'genel esaslar' başlığı altındaki 5'inci maddesi; “.. sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilir. Sahil şeritlerinin derinliği 4'üncü maddede belirtilen mesafeden az olmamak üzere sahil şeridindeki ve sahil şeridi gerisindeki kullanımlar ve doğal eşikler de dikkate alınarak belirlenir. Taşıt yolları, sahil şeridinin kara yönünde yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebilir. Sahil şeritlerinde yapılacak yapıların kullanılma amacına bağlı olarak yapım koşulları yönetmelikte belirlenir.” esasları ile son bulmaktadır. Bu esaslar genel anlamda sahil şeridinde yapılabilecek yapılara ve kullanımlara ilişkin sınırlamalar getirmektedir.

Kıyı Kanununun 4'üncü maddesinde sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alan olarak tanımlanmıştır. Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nde; birinci bölümü “tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, gezinti ve rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğindeki alan”; ikinci bölümü ise “birinci bölümden sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otopark ve arıtma tesislerinin yer aldığı” bölüm olarak iki bölümden oluştuğu belirtilmiştir.

Sahil şeridinin birinci bölümünün yapıdan arındırılması kamu yararı gereği toplum kullanımına ayrılması olumlu bir noktadır. Kıyı, sahil şeridi ve dolgu alanlarında yapılacak yapıların Kanunda sınırlandırılması ve belirlenmesi olumlu bir durum sergilerken, bu sınırlamaların kıyı mekânının sürekliliğini ve kamu yararına uygun kullanımını sağlayacak ölçüde düzenli olması gerekmektedir. Kamu yararının kıyı alanlarında herkes için eşitlik taşıyan kullanımların varlığı ile sağlanabileceği ortadayken yapılaşmanın da bir düzen içinde olması gereklidir.

Kıyı Kanunu 6'ıncı maddesinde; “Kıyı herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturamaz. Kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz; kum, çakıl vesaire alınmaz veya çekilemez. Kıyılara moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez.” İfadeleri ile

kıyıda yapı yasağını belirtirken bu yasağın istisnalarını da getirmiştir. Gerçekten bu maddeye göre, “iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkthane, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacına yönelik altyapı ve tesisler” ile “kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan tersane, gemi söküme yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliğı olan yapı ve tesisler” in yapılması mümkündür. Bu hüküm açıkça görülebileceğı gibi kıyının kamu yararına uygun kullanılmasına ilişkin esaslara aykırı davranışları yasaklamıştır. Ayrıca Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğın 13’üncü maddesi de bu yasağı ilişkin kararlar üretmiştir. Bu noktada kıyıların kendisine doğal kaynak niteliğı kazandıran özelliklerini yitirmemesi ve kamu yararı nedeniyle toplumsal kullanıma açıklığıın sağlanması için güvence altına alınması amacıyla yapılaşma şartlarının ve yasaklamaların belirlenmesi gereklidir. Bu gerekçeden hareketle kıyıda yapı yasağını getiren maddelerin Kıyı Kanununun kamu yararını sağlama amacına uygunluk taşıdığı söylenebilir. Ancak bu maddelerde belirtilen, özelliğı gereğı kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesislerin hemen hepsinin kıyı için toplumsal düzeyde ve ortaklaşa yararlanmayı aşan kullanım şekillerini kapsadığı ve özel yararlanma kapsamına girdiğı için bu faaliyetlerden ücret alınması ve idare iznine tabii tutulması gereklidir. Bu durum, kıyı alanlarında kamu yararının sağlanabilmesi için öngörülen ‘toplumun her kesimi eşitlik’ kriterinin gereğıdir. Bununla birlikte, toplumsal kullanıma öncelik verilerek kamu yararının sağlanabilmesi, bu kullanımların toplumsal kullanımların yoğun olmadığı kıyı alanlarında yapılmalarının sağlanması ile mümkündür.

Kıyı alanlarında kamu yararının varlığını olumsuz etkileyen bir problem de, yönetmeliğın 13’üncü maddesinin (1-c) bendinde görülmektedir. Buna göre, “kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre uzaklık olması şartıyla 6 metrekareyi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir.” Görüldüğü gibi bu yapı ve tesislerin yapılabilmesi için ayrıca uygulama imar planlarının yapılması şartı aranmamaktadır. Yönetmeliğın bu maddesi Kıyı Kanununa aykırılık taşımaktadır. Çünkü kıyılarda, mevzuatla yapılmalarına izin verilen yapıların belli bir plana göre yapılması ve bu

yapıların denetimlerinin sağlanabilmesi için imar planları yapılmaktadır. Belirtilen yapı ve tesislerin imar planına alınma mecburiyetinin bulunmaması, denetlenmelerini ve kontrol altına alınmalarını güçleştireceğinden kıyıda yapılaşmaya geçilebilmesi için imar planlarının yapılmasını zorunlu tutan amaca aykırılık taşır. Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta, madde ile yapılabileceği belirtilen tesislerin, takılıp sökülebilen ve seyyar olabileceğinin belirtilmiş olması ile denetimin sağlanabileceği düşünüldüğü için imar planında gösterilme zorunluluğunun olmaması sorun oluşturmayacağı düşünülmüş ancak bu seyyar yapıların yapım özellikleri ile ilgili kesin hükümler verilmemiştir. Bu nedenle en azından yönetmelikte, kamu yararının ‘açıklık ilkesi’ gereği netleştirilmesi gerekmektedir.

Esasen, fiziki mekânların planlamasının **hukuki boyutunu** başta Anayasa olmak üzere, İmar Kanunu, Kıyı Kanunu, diğer ilgili kanun ve yönetmelikler ile **imar planları** oluştururken; **fonksiyonel boyutunu kamu yararı** oluşturmaktadır (Kalabalık, 2003). Buradan da anlaşılacağı gibi kamu yararını sağlayabilmenin bir koşulu olarak imar planlarının yapılması zorunluluğu ortadadır. Bu noktada yapılması gereken Yönetmeliğin 13. maddesi 1-c bendinin Kanuna uygun olacak şekilde yeniden düzenlenerek kamu yararı amacımızla uyum sağlamasıdır.

Doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanma ve bu araziler üzerinde yapılabilecek yapılarla ilgili esaslar içeren Kıyı Kanunu 7’inci maddesine göre; ‘kamu yararının gerektirdiği hallerde (daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanının yetersizliği nedeniyle) uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir. Bu yerler için yapılacak planlar hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, bu planlar Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alanlardaki planlar ise anılan Kanunun 7’inci maddesine göre tasdik edilir. Doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yapılır. Bu araziler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz.’ Bu madde ile Turizm Bakanlığı’na verilen yetki yönetmeliğin 12’inci maddesinin 2’inci fıkrasıyla sınırlandırılmıştır. Buna göre; “2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’na göre belirlenen turizm alan, bölge ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama

tesislerinin tamamlayıcı ve devamı niteliğinde olan ve kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacına yönelik altyapı ve tesislere ilişkin imar planları Turizm Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe girer.” Kıyıda ve sahil şeritlerinde turizm amaçlı kullanımlar mümkün olmadığına göre faaliyet alanına girmeyen bir konuda Turizm Bakanlığı'na böyle bir yetkinin verilmesi ilk bakışta hukuka aykırı görünmektedir. Bunun yanında Turizm Bakanlığı'na verilen yetkinin sadece onama yetkisi mi olduğu, yoksa bu alanlarda Turizmi Teşvik Kanunu'nun uygulanacağı anlamına mı geldiği net değildir. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımları içeren yapı ve tesislere ilişkin imar planlarının yürürlüğe girişini sağlama fonksiyonuna sahip olduğunun belirtilmesi, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin kıyıda ve sahil şeridinde turizme dönük kullanımlara imkân tanıdığına bir işareti olarak değerlendirilmeye olanak tanır. Bu nedenle söz konusu yetkinin niteliği ancak kıyıda ne tür faaliyetlerin mümkün olduğunun tekrar gözden geçirilmesi ve Turizmi Teşvik Kanunu'ndaki tesislerin buna ne kadar uygun olduğunun incelenmesi ile belirlenebilir. Ayrıca Kıyı Kanununda ne tür kıyı alanlarının Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında yer aldığı belirtilmemiş olduğundan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre yapılacaktır. Bununla birlikte Turizmi Teşvik Kanunu'nda belirlenen alanların ölçütü hep turizm amaçlı olacağı için kamu yararını sağlamada yeterli olacağı söylenemez (Kalabalık, 2003). Kıyı alanlarının hukuksal niteliği konusunda açıklandığı gibi, kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılacak alanlarda ve sahil şeritlerinde kullanımların kamu yararlı olması Anayasa gereğidir. Kıyı alanlarındaki problemlerde de değinilen kanunların çeşitliliği ve birbirlerine karşı çelişkili durumlar içermesiyle oluşan ve kanunlarda da kendini gösteren karmaşalık, kamu yararı kriterlerinden 'sürdürülebilir kullanımlara olanak tanıyacak düzenlemelerin olması'nı engellemektedir. Dolayısıyla Kıyı Kanununun amacında da benimsenen kamu yararının sağlanabilmesi nedeniyle maddenin düzenleme ihtiyacını doğurmaktadır. Doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlar hukuki bakımdan kıyılarla aynı statüde bulunmalıdır. Durum böyle olunca da Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin bu hükümlerinin, hem Kıyı

Kanunu 7'inci maddesinden, hem de kamu yararının algılanmasındaki eksiklikten dolayı düzenlenmesi gerektiği ortadadır.

3830 sayılı Kıyı Kanunu “sahil şeridinde yapılabilecek yapılar” başlığını taşıyan 8'inci maddesinde; “uygulama imar planı bulunmayan sahil şeritlerinde 100 metre mesafe içinde hiçbir yapı ve tesis yapılamayacağını, uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar, çit parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamayacağını, moloz, toprak cüruf, çöp gibi kirlетici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemeyeceğini ve kazı yapılamayacağını hükme bağlamaktadır. Ancak yapılaşma için getirilen bu sınırlamalar 1992 yılında yapılan değişiklikle uygulama imar planı bulunan alanlarda sahil şeridinin ilk 50 metresi için geçerli kılınmıştır. Ayrıca, Yönetmeliğin 17'inci maddesi II. bendine göre de, kıyı kenar çizgisinden itibaren elli metrelik şerit içinde, Yönetmeliğin 13'üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesisler dışında hiçbir yapı yapılamayacağı gibi buralarda ancak, ‘yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanımlar yer alabilmektedir.’ 1992’de yapılan düzenleme ile bunlara yeşil alanlar ile çocuk bahçeleri de eklenmiştir. Uygulama imar planı bulunan yerlerdeki sahil şeritlerinde ilk 50 metreden sonra uygulama imar planı kararıyla; kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amaçlı altyapı ve tesisler, faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılamayacak tesisler, kamu amaçlı arıtma tesisleri, toplum yararına açık olmak şartıyla konaklama hariç günübirlik turizm yapı ve tesisler, kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla, lojman, konaklama ve benzeri tesisleri içermemek üzere karakol gibi güvenlik yapı ve tesisleri (Uyg. Yön. Md. 18), motorlu taşıt trafiğine açık yollar, otopark, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilecektir. Bu maddelerin incelenmesiyle açıkça görülen sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiçbir yapı ve tesisin yapılamayacağıdır. Anayasa’nın 43'üncü maddesi gereği sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 16'ıncı maddesinde sahil şeritlerinin belirlenmesindeki esaslar;

- “Uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarında ve iskân dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinde itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metredir. Bu alanlarda daha önce mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması

durumunda, mevzii imar planının kısmen veya tamamen yapılaşma bulunmayan adalarında da sahil şeridi en az 100 metre olarak belirlenir.

- 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir.
- 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış mevzii imar planı ve turizm merkez ve alanlarındaki turizm dışı kullanımlara yönelik mevzii imar planı bulunan alanlarda; planda belirlenen sahil şeridinin başlangıcından itibaren ilk sırada yer alan imar adalarının kısmen veya tamamen yapılaşmış olması durumunda, gerisindeki imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olup olmadığına bakılmaksızın onaylı plandaki sahil şeridine uyulur. İlk sıralarda yer alan imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olmaması durumunda geriye doğru diğer imar adalarının durumu değerlendirilerek kısmen veya tamamen yapılaşma bulunanların kıyı yönündeki cephe hattı esas alınarak sahil şeridi belirlenir.” şeklindedir.

Sahil şeridi ile ilgili olarak Kıyı Kanununun 8’inci ve Yönetmeliğin 16, 17 ve 18’inci maddelerinin incelenmesinden sonra, sahil şeritlerinin Kıyı Mevzuatında kıyının kullanımındaki öneminden dolayı ayrıntılı olarak ele alındığı, kıyı ve sahil şeritlerinde kamu yararının sağlanabilmesi için düzenlemeler yapıldığı görülür.

Anayasa sahil şeritlerinden yararlanmada kamu yararının gözetileceğini, bu alanların derinliğinin kullanılış amaçlarına göre belirleneceğini ifade etmiştir. Sahil şeridinin derinliğinin belirlenmesinde kamu yararının gerçekleşmesi kıyının devamı niteliği taşıması sebebiyle kıyıda yararlanmayı sağlayacak ve kolaylaştıracak genişlikte düzenlenmesine bağlıdır. Anayasa Mahkemesi’nin 1992 tarihindeki kararında yeterli sahil şeridi genişliğini; “Çağdaş devlet anlayışı, sahillerde kamu yararına uygun düzenlemenin asgari koşullarını; denizden ve güneşten yararlanmaya elverişli ve kıyı koşullarını taşıyan bir alanı izleyen, ayrıca kişilerin sağlık, temiz hava ve dinlence gereksinimlerini karşılayacak, toplumun yararlanmasına açık kimi tesislerin yapımına ve yeterli bir sahil yolu geçirilmesine olanak veren bir derinliği içermesi” şeklinde belirlemiştir (21120 sayılı resmi gazete). Sahil şeritlerinin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmaması buralarda özel mülkiyet kurulmasının mümkün olduğu anlamına gelse de, Anayasa ve Kıyı Kanununa göre sahil şeritlerinde ancak kamuya açık özel yapılanmalar mümkündür (Akın, 1998).

3621 sayılı Kıyı Kanununun 8'inci maddesinde sahil şeritlerinde yapılabilecek yapılar belirtilmiştir. İşte bu noktada, kamu yararı gibi bir kavramı rakamlarla somutlaştırma ve farklı durumlara göre değişebilecek bir ölçütün sınırlayıcı biçimde belirlenmesi sorun oluşturmaktadır. Kamu yararının esas alınarak hükümler getirilmesi olumlu olmakla birlikte günümüzde bu maddelerin sahil şeridinde kamu yararına uygun yapılaşmayı sağlamaya yetmediği görülmektedir. Teoride bulunan bu hükümlerin uygulama boyutunda yetersiz olduğu açıktır. Yani maddelerde kamu yararı ilkesini sağlamaya yönelik düşünceler hâkimken uygulama boyutu eksik kalmıştır. Uygulama ile kamu yararının sağlanabilmesi için yaptırımların ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yapılan yapılaşmaların hukuki durumlarının yeniden ele alınarak, kamu yararı kriterlerinden 'açıklık ilkesinin' sağlanması için düzenlemeler yapılmalıdır.

Kıyı Kanununun 9'uncu maddesinde kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin hükümler getirilmiştir. "Kıyı kenar çizgisi, valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az beş kişilik bir komisyonca tespit edilir. Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisinden oluşur. Komisyonca tespit edilip valiliğin uygun görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi bayındırlık ve iskân bakanlığınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer." Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlarda, talep halinde, talep tarihini takip eden üç ay içinde(Kıyı Kanununun md. 5/5) ve yıllık programda bulunup bulunmadığına bakılmaksızın(Kıyı K. Uyg. Yön. Md. 7/3) kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur. Söz konusu tespit işlemlerinin bir program dâhilinde ve kısa sürede gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, valiliklerce yıllık tespit komisyonları hazırlanır (Kıyı K. Uyg. Yön. Md. 7/1). Kıyı kenar çizgisi arazide tespit edilerek halihazır haritalar üzerine işlenir ve bu işlemin hangi esaslara göre haritaya geçirildiğini açıklayan tutanak komisyon tarafından imzalanır (Kıyı K. Uyg. Yön. Md. 8).

Kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin işlem, önemli hukuksal sonuçları bulunan idari bir işlemdir. Bu çizgi kıyı alanının kara yönünde devamı niteliği taşıyan sahil şeritlerinin belirlenmesinde kullanılacak bir sınır çizgisidir. Kıyı kenar çizgisi kıyı alanı ile özel mülkiyet altında bulunan araziler ve kamu arazileri arasındaki çizgiyi de oluşturma fonksiyonuna sahiptir. Ayrıca kıyıların ve sahil

şeritlerinin kullanımına ilişkin sorunların çözümü de kıyı kenar çizgisinin belirlenmiş olmasına bağlıdır (Kalabalık, 2003). Kıyı kenar çizgisinin belirlenmediği kıyıların bulunması, bu alanlardaki kanuna aykırı yapıların sınırlanmasını önleyememektedir. Kıyılarda yapılaşma ve özel mülkiyet yasaklanmış olduğundan ve kazanılmış haktan söz edilemeyeceğinden, kıyılarda yer alan ve üzerinde özel mülkiyet bulunan arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri ve buralarda yer alan binaların yıkımı; gibi kıyıların korunması ve kıyı kullanımında kamu yararının sağlanabilmesine yönelik işlemlerin yerine getirilmesi de ancak kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinden sonra mümkündür. Kıyı alanlarının birbirinden farklı oluşu sebebiyle kıyı kullanımını elverişli ölçüde sağlayacak genişliğin her bölgenin özellikleri göz önünde bulundurularak ayrı ayrı belirlenmesi gerekir. Yani kıyı kenar çizgisi bu tespiti konu olan kıyı alanlarının bulunduğu illerde ayrı ayrı belirlenecektir. Komisyonunda yer alacak üyelerin kamu görevlisi olma zorunluluğunun bulunması aynı zamanda kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinde suiistimallerin engellenmesini amaçlamıştır (Akın, 1998). Kıyı kenar çizgisinin tespiti yasanın öngördüğü biçimde planlama ve uygulamaya biran önce geçilebilmesi ve kıyıların korunabilmesi için gerekli bir unsur olduğundan devletin ödevidir. Ayrıca, kıyı kenar çizgisinin tespitine ilişkin işlem idari bir işlem olduğu için ilgililerin bu tespitin hukuka aykırılığını ileri sürerek iptal davaları açmaları mümkündür. Bununla birlikte kıyıları herkesin ortaklaşa yararlanımı altında olan alanlar olduğu için herkesin kıyılardan yararlanmanın önemli bir işlevini oluşturan bu tespiti karşı dava açabilmeleri zaten kamu yararı gereğidir. Kıyı kenar çizgisinin tespiti, her kıyı alanında kamu yararının sağlanmasında ‘eşitlik’ oluşabilmesi için öngörülen hukuki bir işlemidir. Bu tespit ile kıyı alanlarının korunması ve yapıların denetlenebilmesi mümkün olurken diğer yandan Kıyı Kanununda kamu yararı düşüncesinin açıkça esas alındığı görülmektedir.

Kıyı Kanununun 12’inci maddesinde ve Uygulama Yönetmeliğinin 18’inci maddesinde sahil şeridinde yapılabileceği belirtilen yapıların, yapılmasında güdülen amacın (toplumun yararlanmasına ayrılmış yapı olduğu) tapunun beyanlar hanesine işlenmesini öngörmektedir. Bu hükmün amacı, sahil şeridinin kazandırıcı zaman aşımı yoluyla edinilmesi ihtimaline karşı bir güvence getirilmesidir (Kalabalık, 2003). Sahil şeritlerinden yararlanmada kamu yararının sağlanabilmesi, bu alanlarda

yapılabileceği belirtilen yapı ve tesisler aracılığıyla sunulan hizmetlerin kamusal nitelik taşımaları ile mümkündür. Bunun gibi işlem, anılan yerlerde yapılan yapıların amaç dışı kullanımına karşı da bir önlem niteliği taşımaktadır. Kıyıların kamu malı olmasından doğan hukuki sonuçlarda ele alınan ‘kazandırıcı zaman aşımı yoluyla edinilemez’ hükmünün sahil şeritlerinde de geçerliliğini sürdürebilmesi ancak kamu yararını sağlamaya yönelik toplum yararlanmasına açık yapıların yapılabileceği sahil şeritlerinde amacın tapuya işlenmesi zorunluluğu ile sağlanabilecektir. Kıyı Mevzuatının bu hükmü, kamu yararını sağlama amacı doğrultusunda kararlar içerdiğinin önemli bir göstergesidir. Bu madde Kanunda algılanan kamu yararının sağlanması noktasında günümüz kriterleri ile uyum sağladığını göstermesi açısından önemlidir.

Kıyılar, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler ve sahil şeritlerindeki uygulamaların kontrolü Kıyı Kanununun 13 üncü maddesi gereği, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır.

Kıyı Kanununun 15 inci maddesinde Kıyı Kanununda yer alan kurallara aykırı davranışlara verilecek cezalar düzenlenmiştir. Buna göre;

1. “Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara, kum, çakıl alan veya çekenlere 5 milyon lira,
2. Moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıkları dökenlere 10 milyon lira,
3. Kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 50 milyon lira para cezası verilir.”

Ayrıca “kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerde ve sahil şeritlerinde, kanun hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıların sahibine ve müteahhidine, 3194 sayılı İmar Kanunu’nda öngörülen para cezasının (3194 sayılı imar kanunu md. 42: ruhsat alınmadan, ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıların sahibine ve müteahhidine... 500.000 TL’den 25.000.000 TL’ye kadar para cezası verilir.) iki misli para cezası verilecektir.” “Ruhsata bağlanması mümkün olmaması nedeniyle 3194 sayılı İmar Kanununun öngördüğü bir ay içerisinde yapısını yıkandan tahakkuk ettirilen para cezası alınmaz. Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan arazilerde ve sahil şeritlerindeki uygulamalar ve bu uygulamaların kontrolü ile sözü edilen cezaların verilmesi, doğrudan doğruya vali veya belediye başkanı tarafından verilir.” “Cezalara karşı cezanın tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın uygulanmasını durdurmaz.”

Kamu yararı sadece topluma açık yapıların bulunmasıyla sağlanabilecek bir kavram olarak algılanmış ama yeterli değil, kamu yararı algısı yanlışlıklar taşıyor, Kıyı Kanununda yer alan yasaklamalar ve yapılaşma sınırlandırmalarının Kanuna uygun şekilde oluşabilmesi için Kanunun yaptırım gücünün de kuvvetli olması gereklidir. Kıyı alanlarında kamu yararının sağlanması kamu malı olan kıyılarda özel mülkiyete ait yapılaşmaların oluşmasını tam anlamıyla engelleyen kanun maddeleri ile sağlanabilecektir. Bu nedenle kanunun ceza hükümleri yeniden düzenlenmeli ve amaç olan kamu yararını sağlayabilme noktasında ‘herkese açık kullanımlarla’ sağlanabileceği kesin çözümler üretebilmelidir. Bazı kişilerin ceza ödemeleri kamu yararının ihlal edildiğini değil aksine kıyının korunabilmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için tedbir özelliği taşımaktadır (Akın,1998).

Ayrıca Kıyı Kanunu 15 inci maddesi ile cezalara karşı ilgililere itiraz etme olanağı tanımaktadır. Fakat bu itiraz için verilen süre 2577 sayılı idari yargılama usulü kanununda iptal davaları için öngörölmüş 60 günlük dava açma süresinin 7 güne indirilmesinde hukuka uygunluğunun tartışılır olduğu açıktır. Bu süre herhangi bir iptal davası için, yargı denetiminin etkisini azaltacak ve hak arama hürriyetinin kullanılmasını güçleştirecek biçimde oldukça sınırlıdır (Akın,1998). Kişilerin hakları sınırlandırılarak kamu yararı zedelenmektedir. Bazı kişilerin ceza ödemeleri kamu yararının ihlal edildiğini değil aksine kıyının korunabilmesi, sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için tedbir özelliği taşımaktadır. Bu nedenle cezaların varlığı kanuna aykırı hareketleri caydırmaktadır. Esasen kamu yararının herkese açık kullanımlarla sağlanabileceği belirtildiği için bu alanların kötü kullanımı herkesin hakkını etkilemektedir.

4.4. Değerlendirme Çalışmasına Yönelik Sonuçlar

3621 sayılı Kıyı Kanununun ve Uygulama Yönetmeliği'nin maddelerinin günümüzdeki kamu yararı anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesiyle karşımıza çıkan sonuçlar tablo 4.2.'de özetlenmiştir.

Tablo 4.2: Kıyı Mevzuatının Kamu Yararı Kavramıyla Değerlendirilmesi

Ele Alınan Kıyı Kanunu Maddeleri ve İlgili Yönetmelik	Maddenin Değiştiği Konular	Kıyının Kamu Yararına Kullanımını Güçleştiren Problemlerle İlişkisi	Maddenin Değerlendirilmesi
Madde 5 / Yönetmelik Madde 4	<ul style="list-style-type: none">• Kıyı mülkiyeti• Sahil şeridi ve kıyı planlaması• KKÇ. Tespiti• Yaklaşma mesafesi	<ul style="list-style-type: none">• Mülkiyet çelişkisi• Kısmi yapılaşma ve oluşturduğu müktesep hak• Sahil şeridi genişliği• Lineer planlama anlayışı	Madde, problemleri çözmeye yeterli değil, Maddede kamu yararı gereği kıyının topluma açık tutulması ve özel mülkiyet oluşumunun engellenmesi, değişen planlama yaklaşımı ile sürdürülebilirliğin sağlanması gereklidir.
Madde 6 / Yönetmelik Madde 13	<ul style="list-style-type: none">• Kıyının korunması ve yapı yasağı• Kıyıda yapılabilecek yapılar	<ul style="list-style-type: none">• Yapılacak yapılar için belirlenmiş standartların eksikliği ve bu nedenle denetim zorluğu• Özel yararlanmaya ait yapılarda sınırlama yetersizliği	Madde, problemleri çözmeye yeterli değil, Kıyıların korunması açısından toplumun her kesimi için eşitliğin ve planlama ile açıklığın sağlanabilmesi kamu yararının varlığını sağlayacaktır.
Madde 7 / Yönetmelik Madde 14	<ul style="list-style-type: none">• Doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanma• Bu arazilerde yapılabilecek yapılar	<ul style="list-style-type: none">• Kıyı alanlarında yetki karmaşası• Kıyıların ve bu alanların kamu malı olma durumuna ters düşen yapılanmalar	Madde problemleri çözmeye yeterli değil, Kamu yararı eksik algılanmıştır.
Madde 8 / Yönetmelik Madde 16, 17, 18	<ul style="list-style-type: none">• Sahil şeridinde yapılabilecek yapılar• Sahil şeridi derinliğinin belirlenme esasları	<ul style="list-style-type: none">• Yöresel farklılıkların göz ardı edilmesi• Sahil şeridindeki özel kullanımların yeterince sınırlandırılmaması	Madde problemleri çözmeye noktasında yeterli, Hükümlerde kamu yararı algısının uygulama boyutu yetersizdir.
Madde 9 / Yönetmelik Madde 7, 8	<ul style="list-style-type: none">• K.K.Ç. tespitine ilişkin esaslar	<ul style="list-style-type: none">• Yasaya aykırı yapılaşmaların oluşumu	Madde problemleri çözmeye yeterli, Ancak KKÇ tespit kriterlerinin teknik açıdan netleştirilmesi kamu yararının oluşumu için eksik olan açıklık ilkesini sağlayacaktır.
Madde 12 / Yönetmelik Madde 18	<ul style="list-style-type: none">• Kıyıda ve sahil şeridindeki yapılanmaların tapuya işlenmesi	<ul style="list-style-type: none">• Sahil şeridinde kamu yararı kullanımını engelleyici özel nitelikli yapılanmaların oluşumu	Madde problemi çözmeye yeterlidir. Kamu yararını sağlama noktasında yeterlidir.
Madde 15	<ul style="list-style-type: none">• Kıyıda ve sahil şeritlerinde mevzuata aykırı hareketlerin ceza hükümleri	<ul style="list-style-type: none">• Kıyıların sürdürülebilirliğini engelleyici kullanımlar• Kıyılara verilen çevresel zararlar	Madde problemi çözmeye teorik olarak yeterli, Uygulamada yaptırım gücü yok, Cezaların caydırıcı nitelikte olması gereklidir. Kamu yararı sadece topluma açık yapıların bulunması ile sağlanabilecek bir kavram olarak algılanmış

BÖLÜM 5. SONUÇ

Kıyılar farklı kullanımlara olanak tanıyan çok yönlü bir kaynaktır. Farklı kullanımlar arasındaki yarış; birincisi, kıyı kaynaklarının insan yararı için kullanılma ve tüketilme zorunluluğu, diğeri de bu alanların gelecek nesiller için korunması ve koruma-kullanma dengesinin sağlanabilmesi olan iki karşıtlık oluşturmuştur.

Bu karşıtlık sürecinde kıyı alanlarının temelde kaynaklık oluşturduğu kullanımlar arasında 'yer kapma mücadelesi' ve bu mücadelenin yansıması olarak ta kıyı alanlarının kötü kullanım problemleri oluşmuştur. Kötü kullanım problemlerinin esasının da kamu yararı kavramına yeterli önemin verilmemesi olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Kıyı Mevzuatında kamu yararı kavramının algılanış şeklinin sorgulanması gereği ortaya çıkmıştır.

Kıyılardan yararlanmanın savurganlık biçimine dönüşmesi süreci ile kıyıların mülkiyeti ve kıyı boyunca kullanımların sınırlandırılması hususlarının daha ayrıntılı ele alınması sonucunu getirmiş ve kıyılarımızın kamu malı sayılması ve toplumun yararlanmasına ayrılmış yapılara tahsis edilmesi önem kazanmıştır (Eke, 1995).

Kıyı alanlarında kıyının belli bir amaçla kullanılması başka kullanımları olanaksızlaştırabileceği için kamu yararı gereği özel bir statüde değerlendirilmelidir. Kamu yararı kavramı yerleşik hayatın bir gereği olarak oluşmuş ve günümüze değin sürekli değişerek anlam ve içerik kazanmış planlamada göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardan birisi olmuştur. Kamu yararı kavramının gelişim sürecinin incelenmesi ile kamu yararı kavramı; bireylerin yararlarının toplamından oluşan bireycil yaklaşım; bir topluluğun bütün bireylerinin ortaklaşa sahip oldukları yararların toplamından oluşan genel ortak yarar yaklaşımı; siyasal tercih ve değer yargılarından oluşan tekçi yaklaşım; kamunun bütün dünyada etkinliğinin azaltılması olarak algılanan özelleştirmeci yaklaşım; her düzey için farklı tanımlamasının yapılmasını gerektiren kentsel genel yarar yaklaşımı olarak çeşitli yaklaşım şekillerinde karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde kamu yararı kavramı her koşulda değişebilen bir kavram olup, yapılan uygulamalar kamu yararına uygun iken zaman içerisinde kamu yararına aykırı duruma gelebilmektedir. Kavramın sürekli değişmeye olanak tanıyan yapısı her durum, alan ve konuda ayrı kriterlerle oluşabilecek bir nitelik kazandırmıştır. Bu nitelik nedeniyle kıyı alanları içinde kamu yararının sağlanabilmesinde günümüz koşullarında dikkate alınabilecek kriterler

belirlenmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda kıyı alanlarında günümüzde algılanan kamu yararı yaklaşımı; kıyı kullanımında sürdürülebilirliği sağlayacak kullanımlar, bu kullanımlarda eşitlik, açıklık, ölçülülük kriterleri, alternatif çözümler, devamlı ve düzenli faaliyetler, kıyıda özel mülkiyet oluşturacak düzenlemeleri engelleyen, kullanımlardan dolayı ücret ödenmesini gerektiren, kamu yararının olması için değişen çoğunluğun yararı kriteri yerine, toplumun tümünün yararına uygun düzenlemeleri sağlanabildiği yani başka bir ifade ile bir olayda topluma getireceği faydanın esas alındığı ve son çözümlemede bütün kriterlerin tamamının mevcut olmasını gerektiren kriterlerin varlığı ile sağlanabilecek bir kavram halini almıştır.

Kıyılar Anayasanın 43 üncü maddesine göre devletin hüküm ve tasarrufu altında olan alanlardır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmak kavramı öncelikle kıyıların özel mülkiyete konu olamayacağını, devletin de kıyılarda mülkiyet hakkının olmadığını, denetim yetkisinin olduğunu ifade etmektedir. Kıyıların devir ve ferağ edilememesi, kamulaştırılamaması, zaman aşımı ile edinilememesi, tapuya tescil edilememesi, özel kişilerin mallarından farklı biçimde kullanılması gibi hukuksal sonuçlar hep kıyıların kamu malı olmasının bir sonucudur. Ancak 1982 Anayasası'na kadar ki dönemde kıyıların özel mülkiyet altına alınmasına karşı bir hüküm yer almaması günümüzde birçok kıyı alanının özel kişiler ya da kamu kurumlarınca, başkalarının kullanım hakkını ve kamu yararını engelleyecek şekilde işgal edilmesine neden olmuştur. Kıyıların kamu malı olma hükmünün Anayasa'da yer alması ve Kıyı Kanununda kıyıların toplumun yararlanmasına açık, kamu yararına kullanılma esaslarının tespitinin amaçlanması yaşanan çelişkileri ortadan kaldırmaya yetememiştir.

Gelinen bu noktada, Kıyıların kamu yararına aykırı kullanımı ile yaşanan problemlerin Kıyı Mevzuatının maddeleriyle çözüme kavuşmadığı açıktır. Çünkü hâlâ kıyı alanları korunamamakta ve birçok problemlerle karşılaşmaktadır. Kıyı Mevzuatından kaynaklanan en önemli eksiklik ise Kanunun kıyıyı sadece kıyı, sahil şeridi ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler kapsamında değerlendirip bu alanın gerisini değerlendirme dışı bırakmasıdır. Kıyının bütüncül olarak ele alınıp, kıyıda kamu yararının gerçekleştirilebilmesi için bu problemlerin ortadan kalkması şarttır. Ayrıca kamu yararının tam olarak sağlanabilmesi için de belirlenen bütün kriterlerin bir arada olması gerekmektedir. Sahil şeritlerinde özel mülkiyete ait

yapılaşmalar, turizm baskısı ile halka kapatılmış alanlar, sürdürülebilirlik kaygısı olmadan yapılan tesisler, kanunlardaki çeşitlilik gibi problemlerin yaşanması kamu yararı kavramının tam olarak yasayla yansıtılmadığının bir göstergesidir. Çalışmada ele alınan mevzuat maddelerinde genel anlamda; sürdürülebilirlik, eşitlik, açıklık kanuna aykırı yapılaşmaların imar afları ile yasal sayılması, müktesep hak ve kısmi yapılaşma kavramlarına dayanılarak yapılan kamu yararına aykırı yapılaşmalar konularında problemlerin oluşumu engellenememiş, kamu yararı kavramının gerçekleştirilmesi sürecinde belirsizliklerle karşılaşılmıştır. Kıyı Mevzuatının incelenen maddelerinden 8., 9., 12 ve 15. maddelerinde teorik olarak kamu yararı kavramını benimsemiştir. Ancak uygulama boyutunun eksik kaldığı ve yaptırım gücünün de yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ele alınan diğer, 5, 6 ve 7. maddelerinde ise kamu yararı kavramının hem teori hem de uygulama boyutunda algılanmasında yetersizlikler olduğu tespit edilmiştir. Bu maddelerin problemler doğrultusunda kıyıların kamu yararına kullanımının sağlanabilmesi adına yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Son olarak yapılan değerlendirmeler işığında Kıyı Mevzuatımızın günümüzdeki kamu yararı yaklaşımını tam anlamıyla yansıtamadığı, mevzuattaki kamu yararı yaklaşımının “genel (ortak) yarar” yaklaşımı özelliklerine sahip olduğu, ama bu yaklaşımın yerini günümüzde; bir kişinin bile zararına olacak düzenlemelerin, kamu yararını sağlamadığı bunun yerine toplumsal oydaşma sonucu toplumun tümünün yararına düzenlemelerle kamu yararının sağlanabileceği, düşüncesi almaktadır. Bu nedenle kıyılardan kamu yararına uygun kullanım biçiminin sağlanması, kıyının toplumsal düzeyde ortaklaşa kullanımını kolaylaştıracak hizmetlerin sunulabilmesi, gelecek nesillerin yararlanma hakkının devam ettirilebilmesi amacıyla korunması için kararlar üretilmeli ve günümüz kamu yararı yaklaşımı çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

ADAY, K., GÜNEYDOĞDU, G., 1997, “Kıyı Yönetiminde Özel Çevre Koruma Bölgeleri Deneyimleri”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Editör Özhan E., Ankara.

AKÇA, N., 2004, “Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti Ve Uygulama Sorunları”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları, 04, Konferansı Bildiriler Kitabı, 4- 6 Mayıs 2004, Editör Özhan, E., Ankara.

AKILLIOĞLU, T., 1991, “Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler”, Amme İdaresi Dergisi, cilt: 24, sayı: 2, Ankara

AKIN, Ü., 1998, “İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukuki Rejim”, Yetkin Yayınları, Ankara.

AKKAYA, M., GAZİOĞLU, C., YÜCEL, Z. Y., BURAK, S., 1998, “Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetiminde Kamu Yararı İlkesi”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 98 Konferansı Bildiriler Kitabı, 22-25 Eylül 1998, Editör Özhan, E., ODTÜ Ankara.

AKKAYA, M., MÜFTÜOĞLU, E., 2001, “Denizel Ortamın Doldurulmasıyla Kazanılan Kıyı Alanının Hukuki Statüsü”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 01, Konferansı Bildiriler Kitabı, 26-29 Haziran 2001, Editörler Özhan, E., Yüksel, Y., Ankara.

ALACA, İ., 1997, “Kıyı Planlaması Ve Mevzuatına Eleştirel Bir Bakış Bozburun (Datça) Özelinde İrdeleme”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ALDER, J., KAY, R., 1999, “Coastal Planning And Management”, E& Fn Spon, An Imprint Of Routledge, London And New York.

ANA BRİTANNİCA, 1988, İse-Kar 12, Ana Yayıncılık.

ARAPKİRLİOĞLU, K., 1997, “Kıyı Yönetimleri ve Çevre Duyarlı Planlama Yaklaşımı”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları, 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Editör Özhan, E., Ankara.

AY, B., 1996, “Kıyı Alanları İle İlgili Mevzuat, Kıyı Kentlerinin Sorunları Ve Kıyı Planlamasına Işık Tutacak İlkelerin Saptanması”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AZRAK, Ü., 2002, “Kamu Yararı Kavramı Ve Planlama”, TMMOB Mimarlar Odası, Ulusal Fiziki Planlama Semineri, 18-19 Ocak 2002, Ankara

B.İ.B., 1992, “3830 Sayılı Kıyı Kanunu Ve Uygulama Yönetmelikleri”, B.İ.B. TAU, No:56, Ankara.

BOSTANOĞLU, Ö., 1993, “Dünyada Kıyı Planlama Örgütlenmeleri Üzerine”, Kıyılarımız, Mevzuat, Planlama Ve Uygulama Semineri, TAU, Ankara.

BÜYÜKVELİOĞLU, E., 1998, “Kıyı Alanlarında Sürdürülebilir Kalkınma Doğrultusunda, Kıyı Yönetimi Ve Planlaması Üzerine Bir Araştırma”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

CHAKRABARTI, S., STEPHENS, J., GALLAGHER, C., 2003, “Whose The Cost Interest”, Public Law, Sweet&Maxwell Ltd and Contributors, England.

ÇIRAKMAN, B., 1976, “Kamu Hizmeti”, Amme İdaresi Dergisi, cilt: ,sayı: ,Ankara

DOĞAN, E., ERGİNÖZ, M. A., 1997, “Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Yapılaşması”, Arion Yayınevi, İstanbul.

DOĞANAY, Ü., 1974, “Kıyıların Toplum Yararı Kullanılması”, Mimarlık Dergisi 74/2, Ankara.

DURUKAN, M., 1997, “Kıyı Alanları Konusunda Ulusal Mevzuat Ve İdari Yargı”, Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları, 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Editör Özhan, E., Ankara.

DÜREN, A., 1976, “Kıyıların Hukuki Düzeni”, Mimarlık Dergisi 76/2, Ankara.

DÜREN, A., 1979, “İdare Hukuku Dersleri”, A.Ü.H.F. Yayını No:447, Sevinç Matbaası, Ankara.

EKE, F., 1995, “Kıyı Mevzuatının Gelişimi Ve Planlama”, TAU, Ankara.

EKE, F., KARAASLAN, Ş., 1997, “Kıyı Mevzuatına Ve Uygulamasına Eleştirel Bakış Ve Bazı Öneriler”, Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları, 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Editör Özhan, E., Ankara.

EKİNCİ, O., 1992, “İnsan-Çevre-Toplum”, İmge Kitabevi, Ankara.

ERDOĞAN, Y., 2000, “Kamu Hukuku Açısından Mülkiyet Hakkı”, Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi 14. Sayı, Ankara.

ERGİNÖZ, M. A., 1998, “Akdeniz Ülkelerinde Ve Türkiye’de Kıyı Kullanımı, Yönetimi, İrdeleme Ve Öneriler”, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri Ve İşletmeciliği Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

EROĞLU, H., 1986, “İdare Hukuku”, Ankara İktisadi Ve İdari İlimler Akademisi Yayını 22, Kalite Matbaası, Ankara.

ERSOY, M., KESKİNOK, H. Ç., 2001, “Mekan Planlama Ve Yargı Denetimi”, Yargı Yayınevi, Ankara.

GERAY, C., 1976, “Kıyıların Toplum Yararına Kullanılmasına İlişkin Sorunlara Genel Bakış”, Mimarlık Dergisi 76/2, Ankara.

GÖZÜBÜYÜK, Ş., TAN, T., 1998, “İdare Hukuku”, Turhan Kitabevi, Ankara

GÜLEZ, S., 1997, “Kıyı Alanların Koruma-Kullanma Yönünden Bütüncül Planlanması”, Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran1997, Editör Özhan, E., Ankara

GÜNAY, B., 1999, "Property Relations And Urban Space", Metu Faculty Of Architecture Pres, Ankara.

HERSHMAN, M. J., GOOD, J. W., BERND-COHEN, T., GOODWIN, R. F., LEE, V., POGUE, P., 1999, "The Effectiveness of Coastal Zone Management in the United States", Coastal Management, Taylor & Francis

KALABALIK, H., 2003, "İmar Hukuku Dersleri", Seçkin Yayıncılık, Ankara

KARATEPE, Ş., 1986, "İdare Hukuku", Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Ders Kitabı, Seri No : 1, İzmir.

KELEŞ, R., 1989, "Kıyıların Korunması Ve Toplum Yararı", AÜSBF. Dergisi, Cilt: XIIIV, No:1-2-Ocak-Haziran 1989, Ankara.

KELEŞ, R., 1993, "Kentleşme Ve Kamu Yararı, Kent Ve Siyaset Üzerine Yazılar" (1975-1992) IULA-EMME, Uluslar Arası Yerel Yönetim Birliği, İstanbul.

KELEŞ, R., 2001, "Kent Ve Çevre Değerleri Bağlamında Kamu Yararı Kavramı", Mekan Planlama Ve Yargı Denetimi, Yargı Yayınevi, Ankara.

KILIÇ, A., 1999, "Kıyıdan Geri Çekilme Sürecinde Kent-Kıyı İlişkisi, Kentsel Kıyı Tanımı Ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Gelişme Stratejileri: İstanbul Örneği", Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

KİPER, P., GEZİM, F., 1991, "Kıyı Bölgeleri Planlama Sorunları", Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, Türkiye'de 15. Dünya Şehircilik Günü 3. Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-9 Kasım 1991, İzmir.

KULELİ, T., 1994, "Kıyı Yönetimi Ve Sorunları", Kıyı Sorunları Ve Çevre Sempozyumu 10-11 Kasım 1994, Belediye Yayınları No:7, Editörler Şerifoğlu, A., Akbaba, B., Kuşadası, Türkiye.

MEYDAN LAUROUSSE, 1981, Hom-Kard, 6. Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul

METAP, 1991, "Coastal Zone Management (CZM) In Turkey, Mediterranean Environment Technical Assistance Program (METAP)", Workshop Results-Recommendations, July 5-7, Kalkan, Turkey

ORNAT, A., L., DEMİRAYAK, F., 1996, “The Belek Management Plan”, The World Wide Fund(WWF), İstanbul.

ÖRÜCÜ, E., 1976, “Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı, Mülkiyet Hakkının Sınırlanması”, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.

ÖZAYDIN, G., ÖZAYDIN, L., 1998, “Conflicting Goals For Sustainable Development In Coastal Towns, The Case Of Ayvalık”, International Seminar Coastal Area Management Integrating Environmental Objectives Into Regional Planning, 25-29 March 1998, Antalya, Turkey.

ÖZKAN, S., 1996, “Mevcut Planlama Pratiğinde Toplum Yararı Yaklaşımının Değerlendirilmesi- İstanbul Örneği”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

SARAÇ, O., 2002, “Kamu Yararı Kavramı”, Maliye Dergisi Sayı:139, Ocak-Nisan 2002, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara.

SERT, A., S., 1991, “Kıyı Yasası – Turizmi Teşvik Yasası İlişkisi Ve Planlama”, Türkiye’ de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, Türkiye’ de 15. Dünya Şehircilik Günü 3. Türkiye Şehircilik Kongresi, 6-9 Kasım 1991, İzmir.

SEYİDOĞLU, H., 2002, “Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük”, 3. Baskı, Güzem Can Yayınları, İstanbul

SÖNMEZ, M. T., 1997, “Osmanlıdan Günümüze Toprak Mülkiyeti Açıklamalı Sözlük”, Yayınevi A. Ş., Ankara

SUYOLCU, L., 1980, “Önsöz” , Kıyı Kentlerimizin Temel Sorunları, 1979 Kuşadası Sempozyumu Bildirileri, Kuşadası Belediye Yayınları No:1, Sevinç Matbaası, Ankara

TAŞCI, U. D., 1993, “Arazi Kullanım Açısından Toplum Yararı İlkesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

TEKELİ, İ., 1976, “Kıyı Planlamasının Değişik Boyutları”, Mimarlık Dergisi 76/2, Ankara.

TURGUT, N., 1993, “Çevre Ve Yurttaşlık”, Savaş Yayınları, Ankara.

ULUSOY, A., 2004, “ Kamu Hizmeti İncelemeleri”, Ülke Kitapları, İstanbul

ÜNAL, Ö., 1997, “Kıyıların Yönetimi Ve Planlanmasında Kamu Yararı”, Türkiye'nin Kıyı Ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları, 97, Konferansı Bildiriler Kitabı, 24-27 Haziran 1997, Editör Özhan, E., Ankara.

YEDİYILDIZ, B., 2003, “XVII.Yy.da Türkiye’de Vakıf Müessesesi, Bir Sosyal Tarih İncelemesi”, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

EKLER

EK 1: KIYI KANUNU

Kanun Numarası : 3621
Kabul Tarihi : 4.4.1990
Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 17.4.1990 Sayı : 20495
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 29 Sayfa : 76

*

Bu Kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için bakınız "Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyatı" Cilt : 2, Sayfa : 1339

*

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

Amaç

Madde 1 – Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyıların çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esasları kapsar.

İstisnalar

Madde 3 – Askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgelerinde veya ülke güvenliği ile doğrudan ilgili, Türk Silahlı Kuvvetlerine ait hareket ve savunma amaçlı yerlerde (konut ve sosyal tesisler hariç) özel kanun hükümlerine, diğer özel kanunlar uyarınca belirlenmiş veya belirlenecek yerlerde ise özel kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur.

Tanımlar

Madde 4 – Bu Kanunda geçen deyimlerden;

Kıyı çizgisi:Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırmı,

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı,

Sahil şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak enaz 100 metre genişliğindeki alanı,(1)

Dar Kıyı: Kıyı kenar çizgisinin, kıyı çizgisi ile çakışmasını,

Toplumun yararlanmasına açık yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımsızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulan ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıları,

İfade eder.

(Son fıkra iptal: Ana. Mah.'nin 18/9/1991 tarih ve E.: 1990/23, K.: 1991/29 sayılı kararı ile)

(1) Bu tanım 1/7/1992 tarih ve 3830 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değiştirilmiş olup, metne işlenmiştir.

Genel Esaslar

Madde 5 – Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir:

Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır,

Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.

Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmediği bölgelerde talep vukuunda, talep tarihini takip eden üç ay içinde kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeritlerinin derinliği, 4 üncü maddede belirtilen mesafeden az olmamak üzere, sahil şeridindeki ve sahil şeridi gerisindeki kullanımlar ve doğal eşikler de dikkate alınarak belirlenir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Taşıt yolları, sahil şeridinin kara yönünde yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeridinde yapılacak yapıların kullanım amacına bağlı olarak yapım koşulları yönetmelikte belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Sahil Şeridi, Planlama ve Yapılanma

Kıyının Korunması, Yapı Yasağı ve Kıyıda Yapılacak Yapılar

Madde 6 – Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

Kıyılarda, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz; kum, çakıl vesaire alınmaz veya çekilemez.

Kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirlenici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez.

Kıyıda, uygulama imar planı kararı ile;

a) İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik alt yapı ve tesisler,

b) Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler,

c) **(Ek: 3/7/2005 - 5398/13 md.)** Organize turlar ile seyahat eden kişilerin taşındığı yolcu gemilerinin (krvaziyer gemilerin) bağlandığı, günün teknolojisine uygun yolcu gemisine hizmet vermek amacıyla liman hizmetlerinin (elektrik, jeneratör, su, telefon, internet ve benzeri teknik bağlantı noktaları ve hatlarının) sağlandığı, yolcularla ilgili gümrüklü alan hizmetlerinin görüldüğü, ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkaracak turizm amaçlı (yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri, haberleşme ve ulaştırmaya yönelik üniteler, danışma, enformasyon ve banka hizmetleri, konaklama üniteleri, ofis binaları) fonksiyonlara sahip olup, krvaziyer gemilerin yanaşmasına ve yolcuları indirmeye müsait deniz yapıları ve yan tesislerinin yer aldığı krvaziyer ve yat limanları, Yapılabilir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 - 5398/13 md.) Özelleştirme kapsam ve programına alınan ve sahil şeridi belirlenen veya belirlenecek olan alanlar ile kıyı ve dolgu alanlarında yapılacak yat ve krvaziyer limanlarının ihtiyacı olan yönetim birimleri, destek birimleri, bakım ve onarım birimleri, teknik ve sosyal altyapı ve konaklama birimleri ile ilgili kullanım kararları ve yapılanma şartları imar plânı ile belirlenir.

Bu yapı ve tesisler yapım amaçları dışında kullanılamazlar.

Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma ve Bu Araziler Üzerinde Yapılabilecek Yapılar

Madde 7 – Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir.

Bu gibi yerlerde doldurma veya kurutmayı yapacak ilgili idarenin valiliğe iletilen teklifi, valilik görüşü ile birlikte Bayındırlık ve İskan Bakanlığına gönderilir. Bakanlık, konusuna göre ilgili kuruluşların görüşünü de almak suretiyle teklifi inceler. Uygun bulunması halinde ilgili idare tarafından uygulama imar planı hazırlanır. Bu yerler için yapılacak planlar hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alanlardaki planlar ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir. Doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yapılır. Bu araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz.

Bu alanlar üzerinde 6 ncı maddede belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir.

Sahil Şeridinde Yapılabilecek Yapılar

Madde 8 – Uygulama imar planı bulunmayan alanlardaki sahil şeritlerinde, 4 üncü maddede belirtilen mesafeler içinde hiç bir yapı ve tesis yapılamaz.

Uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar, çit, parmaklık, telörgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz.

Ancak bu alanlarda; uygulama imar planı kararıyla altı ve yedinci maddede belirtilen yapı ve tesislerle birlikte toplum yararına açık olmak şartıyla konaklama hariç günü birlik turizm yapı ve tesisleri yapılabilir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti

Madde 9 – Kıyı kenar çizgisi, valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az 5 kişilik bir komisyonca tespit edilir.

Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadaströ mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisinden oluşur.

Komisyonca tespit edilip valiliğin uygun görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Komisyonun çalışma usul ve esasları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan yönetmelik ile belirlenir.

Kıyı ve Sahil Şeridinde Planlar

Madde 10 – Kıyıda ve sahil şeridindeki planlar bu Kanunun ve buna dayanılarak çıkarılacak yönetmeliğin hükümlerine aykırı olamaz. Bu yerlerde düzenlenen planlardan, imar mevzuatı veya yerin özelliği dolayısıyla 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamına girenler, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre onaylanarak kesinleşir.

Kıyıda ve Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Araziler Üzerinde Yapılanmalara İzin Verilmesi

Madde 11 – Bu Kanun hükümlerine göre, kıyıda ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılması mümkün olan yapı ve tesislerin yapılabilmesi için, Maliye ve Gümrük Bakanlığından gerekli iznin alınması zorunludur.

Yapı ruhsatı verilmesinde bu izin belgesi yeterlidir.

İzin verilme şekil ve şartları Bayındırlık ve İskan ve Maliye ve Gümrük bakanlıklarınca birlikte tespit edilerek çıkarılacak uygulama yönetmeliğinde belirtilir.

Tapuya Şerh Verilmesi

Madde 12 – Sahil şeridinde, bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen hükümlere uygun olarak yapılan yapıların bu niteliklerinin, tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesi zorunludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kontrol, İmar Mevzuatına Aykırı Yapı ve Ceza Hükümleri

Kontrol

Madde 13 – Bu Kanun kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır.

İmar Mevzuatına Aykırı Yapı

Madde 14 – Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda ruhsatsız yapılar ile ruhsat ve eklerine aykırı yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Ceza Hükümleri

Madde 15 – a) Kıyıda ve uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde;

1. Duvar, çit, parmaklık, telörgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara kum, çakıl alan veya çekenlere 5 milyon lira,

2. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıkları dökülenlere 10 milyon lira,

3. Kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 50 milyon lira, Para cezası verilir.

b) Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda, Kanun hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapılan yapıların sahiplerine ve müteahhidine, 3194 sayılı İmar Kanununda öngörülen para cezalarının iki misli para cezası verilir.

Ancak, ruhsata bağlanması mümkün olmaması nedeniyle 3194 sayılı İmar Kanununun öngördüğü süre içerisinde yapısını yıkandan tahakkuk ettirilen para cezası alınmaz.

Para cezası, ilgisine göre doğrudan doğruya Vali veya Belediye Başkanı tarafından verilir.

Cezalara karşı, cezanın tebliğ tarihinden itibaren en geç 7 gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın uygulanmasını durdurmaz.

Bu Kanunda öngörülen iş ve işlemleri süresinde yapmayan veya geciktirenlere veya Kanunu yanlış uygulayan mahalli yönetici ve diğer kamu görevlileri hakkında ayrıca kanuni takibat yapılır.

Para cezalarının ödenmemesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Yönetmelik

Madde 16 – Bu Kanunun uygulanması ile ilgili yönetmelik, Kanunun yayımından itibaren 3 ay içinde Maliye ve Gümrük, Turizm Bakanlıklarının yazılı görüşü alınarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanır.

Ek Madde 1- (Ek: 1/8/2003-4971/26 md.)

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların kullanımında bulunan ve bu Kanunun 6 ncı maddesi kapsamında kıyıda yer alan arazi ve yapılar için, bu Kanun hükümleri çerçevesinde yapılması gereken tüm işlemler (kıyı kenar çizgisinin tespiti, Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca lüzum görülmesi halinde kıyı kenar çizgisinin yeniden tespiti, uygulama imar plânlarının hazırlanması, ruhsat ve benzeri hususlar) kuruluşun özelleştirme kapsamına alınmasını takiben ilgili kurum ve kuruluşlarca iki ay içerisinde sonuçlandırılır. Bu arazi ve yapılar Özelleştirme İdaresi Başkanlığının talebine istinaden kadastro müdürlüğünce kadastro paftalarına özel işaretleri ile belirtilir.

Geçici Madde – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onanmış ve kısmen veya tamamen yapılaşmış 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının sahil şeritleri ile ilgili hükümleri geçerlidir. Ancak, 8 inci maddenin ikinci fıkraya hükümleri saklıdır.

Yürürlük

Madde 17 – Bu Kanunun (...) ⁽¹⁾ hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) Bu maddede yer alan "4 üncü maddesinin son fıkrası hükmü 1/3/1995 tarihinde, diğer..." ibaresi, Anayasa Mahkemesinin 18/9/1991 tarih ve E.: 1990/23, K.: 1991/29 sayılı Kararıyla iptal edilmiş olup, metinden çıkarılmıştır. (Bkz. R.G.: 23/1/1992 - 21120)

4/4/1990 TARİHLİ VE 3621 SAYILI ANA KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER

1) 1/7/1992 tarihli ve 3830 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde – Kısmen veya tamamen yapılaşmamış alanlarla ilgili imar planı revizyonları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içinde tamamlanır.

**3621 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN
YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE**

Kanun No.	Farklı tarihte yürürlüğe giren maddeler	Yürürlüğe giriş tarihi
3830	–	11/7/1992
4971	–	15/8/2003
5398	6	21/7/2005

EK 2: KIYI KANUNUNUN UYGULANMASINA DAİR YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL HÜKÜMLER YASAL DAYANAK

Madde 1 - (Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Bu Yönetmelik, 1.7.1992 tarih ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4.4.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun 5 ve 16 ncı maddeleri gereğince düzenlenmiştir.

Amaç

Madde 2 - Bu Yönetmeliğin amacı, deniz, tabii ve suni göller ve akarsularda kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyıların kullanılması ve korunması ile kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, deniz ve göllerin kıyıların devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 3 - Bu yönetmelik, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile sahil şeritlerini, bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkân ve şartlarını, kıyılarda ve sahil şeritlerinde planlama ve yapılanma esaslarını doldurma ve kurutma yolu ile arazi kazanma ve kullanma esaslarını, kıyı kenar çizgi i tespit komisyonunun teşekkülü, görev ve yetkileri, çalışma şekli ile Kanunun uygulanmasına açıklık getiren esasları kapsar.

Tanımlar

Madde 4 - Bu yönetmelikte kullanılan deyimler aşağıda tanımlanmıştır.

Kanun: (Değişik: 13. 10. 1992/21374 R.G.) 1/7/1992 tarihi ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4/4/1990 tarihi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunudur.

Bakanlık: Bayındırlık ve İskan Bakanlığıdır.

Kıyı Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir.

Tabii ve suni göllerde Devlet Su İşleri, Genel Müdürlüğünce belirlenen maksimum su kotu kıyı çizgisini belirler.

Kıyı Kenar Çizgisi: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır.

Bu sınır doldurma suretiyle arazi elde edilmesi halinde de değiştirilemez.

Kıyı kenar çizgi tespitine konu olmayan akarsuların, deniz, tabii ya suni göllerle birleştiği yerlerde, kıyı kenar çizgisi olarak tespit edilir. Kıyı:(Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

a) *Dar-yüksek Kıyı:* Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır.

b) *Alçak-Basık Kıyı:* Kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

Sahil Şeridi: (Değişik: 13/10/1992/21374 R.G.) Deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır. İki bölümden oluşan bu alan kullanım amacı ve doğal eşeklere göre belirlenir.

Sahil şeridinin birinci bölümü;

Sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinleme ve bu yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür.

Sahil şeridin ikinci bölümü;

Sahil şeridinin birinci bölümünde sonra kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece Kanunun 8 inci maddesinde ve bu Yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür.

Toplumun Yararlanmasına Açık Yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımsızın yararlanmak isteyen herkese eşit ver serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıdır.

Akarsu: Devamlı akış gösteren ve ekli listede belirlenen akarsulardır.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği: 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince hazırlanan, 4.9.1998 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmeliktir.

Teknik yönetmelik: 31.1.1988 tarih ve 19711 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Büyük Ölçekli Haritaların Yapım Yönetmeliğidir.

Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisi: 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununda tanımlanan ve sadece su ürünlerini üretmek ve yetiştirmek için yapılan tesislerdir.

Günübirlik Turizm Tesisleri: (Değişik : 30.3.1994/21890 R.G.) Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, duş, gölgelik, soyunma kabini, wc, kafe-bar, pastane, lokanta, çayhane, açık spor alanları, spor tesisleri, golf alanları, açık gösteri eğlence alanları, lunapark, fuar su oyunları parkı ve özellik taşıyan el sanatları ürünlerinin 20 m²'yi geçmeyen sergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesislerdir.

Kısmi Yapılaşma: (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) a) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzi imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumudur. Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile taban alanı veya yapı sayısı itibariyle bu kapsamda değerlendirilir.

b) Kentsel ve kırsal yerleşmelerde; meskun ve gelişme alanlarını kapsamak yerleşmenin mevcut ve projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayılı yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendi hükümleri geçerlidir.

c) Turizm alan ve merkezlerinde; Turizm Bakanlığınca 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesimindeki imar adalarının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kullanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bentlerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması durumudur.

Taşıt Yolu: (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) Motorlu taşıt trafiğine açık olan yollardır.

Rekreatif Alanlar: (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) Halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, oyun ve açık spor alanları, açık gösteri alanları ve yeşil bitki örtüsü bulunan alanlardır. Emsal, İnşaat Alanı Kat Sayısı : (Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) Yapı inşaat alanının imar parseli alanına oranıdır.

Genel Esaslar

Madde 5 - Kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

(Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Kıyılardan kum, çakıl, vesaire alınmaz veya çekilemez.

Kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta ve kıyının doğal yapısını bozacak nitelikte kazı yapılamaz.

Valilikçe uygun görülmesi ve yazılı izin verilmesi halinde Valilik denetiminde kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek boyut ve nitelikte yapılacak kazı işlemi izin şartlarına bağlıdır. İzin şartlarına aykırı işlem yapılması halinde verilen izin iptal edilir ve Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre cezai işlem yapılır. Kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez. Ayrıca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği hükümleri de geçerlidir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve aynı Kanun gereğince çıkartılan yönetmelik hükümleri saklıdır. Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisinin bulunması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

Komisyununun Teşekkülü, Çalışma Usul ve Esasları Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı Kıyı kenar Çizgisi Tespit Komisyonunun Teşekkülü

Madde 6 - Kıyı kenar çizgisi tespit komisyonu valiliklerce, kamu görevlilerinden en az beş kişiden oluşturulur. Komisyonda aşağıda belirlenen meslek gruplarının her birinden en az bir kişinin bulunması zorunludur.

- a)(Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) jeoloji mühendisi ve/veya jeolog, ve/veya jeomorfoloj
- b) Harita ve kadastro mühendisi
- c) Ziraat mühendisi
- d) Mimar ve/veya şehir plancısı
- e) İnşaat mühendisi

Bu üyeler arasından valinin belirleyeceği bir üye komisyon başkanlığını yürütür.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı

Madde 7 - (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin valiliklerce bir program dahilinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesi esastır. Valiliklerce yıllık tespit programları hazırlanır.

Tespit işlemlerinin kanun, yönetmelik ve bu programlara uygun olarak yürütülmesi ve tamamlanması için her türlü önlem alınır. Ancak ilgililerin tespit talebi halinde, yıllık programda olup olmadığına bakılmaksızın kıyı kenar çizgisi tespiti, bu Yönetmelik esaslarına göre öncelikle yapılır.

Kıyı kenar çizgisi tespitleri muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren halihazır haritalar üzerinde pafta bütününde geçirilir.

- a) Valiliklerce yıllık programlarına uygun olarak yapılacak kıyı kenar çizgisi tespitleri, 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, yoksa 1/15000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine, bunun da bulunmaması halinde 1/1000 veya 1/5000 ölçekli standart topografik harita üzerine yapılır.
- b) İlgilerince kıyı kenar çizgisi tespit talebi halinde, kıyı kenar çizgisinin 1/100 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine geçirilmesi zorunludur.

1) Daha evvel 1/2000 veya 1/5000 ölçekli halihazır fotogrametrik, kadastral veya şeritvari harita üzerine geçirilerek onaylanmış kıyı kenar çizgisi varsa; ilgilerince tespite konu alanın 1/1000 ölçekli halihazır haritası yaptırılır ve onaylatılır ve kıyı kenar çizgisi 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine aktarılarak bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesi hükümlerine göre onaylanır.

2) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan, 1/1000 ölçekli halihazır haritası bulunan yerlerde kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 m. lik alanı içerek kısmın 1/1000 ölçekli halihazır haritası ilgisince tamamlattırılarak onaylatıldıktan sonra geçirilir.

3) Onaylı kıyı kenar çizgisi ve 1/1000 ölçekli onaylı halihazır haritası bulunmayan yerlerde, kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yatırılarak onaylandıktan sonra geçirilir.

4) Daha önce 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita paftaları üzerinde kıyı kenar çizgisi olmayan kısımların haritası yaptırılarak onaylatılır. Kıyı kenar çizgisi pafta bütününe tamamlanarak geçirilir.

5) Daha evvel 1/1000 ölçekli veya daha büyük ölçekli kadastro paftaları üzerine çizilerek onanmış kıyı kenar çizgilerinin 1/1000 ölçekli halihazır harita üzerine aktarılması istenirse; kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 200 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yaptırılarak onaylatıldıktan sonra bu harita üzerine aktarılır ve arşivlenmek üzere bakanlığa gönderilir. Aktarma işleminde hata tespiti halinde düzeltilmek üzere valiliğe iade edilir.

Tespit talepleri haritaya ilişkin koşulların tamamlanarak valiliğe tesliminden sonra valiliğince 3 ay içinde sonuçlandırılır.

Kıyı kenar çizgisi tespiti talep üzerine yapılaş ise bakanlığa gönderilen ozalit paftalar üzerine talep konusu taşınmaz veya taşınmazların mülkiyet sınırları da işlenir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Arazide Tespiti ve Haritalara Geçirilmesi

Madde 8 - Kanun ve bu yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirlenen esaslara göre kıyı kenar çizgisi arazide tespit arazide tespit edilir. Bu Yönetmeliğin 7 inci maddesinde belirtilen onaylı halihazır haritalar üzerine işlenir.

Arazide teknik yönetmelik esaslarına göre tespit edilen noktaların meydana getirdiği kıyı kenar çizgisi, usulüne uygun olarak harita üzerine geçirilir. Bu şekilde düzenlenen kıyı kenar çizgisi geçirilmiş halihazır haritalar ve bunların dayanağı belgeleri komisyon tarafından imzalanır. Arazide

tespit edilen ve harita üzerine geçirilen kıyı kenar çizgisinin hangi esas ve verilere göre geçtiğini açıklayan bir tutanak düzenlenir ve komisyon tarafından imzalanır.

Kıyı Kenar Çizgisinin Onayı

Madde 9 - Orijinal pafta, bu paftadan çoğaltılmış bir takım ozalit pafta, mahallindeki tutanak ve ölçü işlemleri ile ilgili belgeler valiliğe sunulur. Valilik uygun görüşü ile birlikte bu belgeleri ve konu ile ilgili diğer belgeleri Bakanlığa gönderir.

Uygun görülen kıyı kenar çizgileri bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer. Onaylı orijinal pafta valiliğe gönderilir. bakanlıkça uygun görülmeyen kıyı kenar çizgisi paftaları, gerekli düzeltmeler veya yeniden tespit yapılmak üzere valiliğe iade edilir.

Paftaların Çoğaltılması ve Dağıtımı

Madde 10 - Bakanlıkça valiliğe gönderilen onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları, valilikçe çoğaltılarak tapu sicil müdürlüğüne, yerel maliye teşkilatına ve tespit belediye hudutları içinde ise, ilgili belediyesine gönderilir Onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları valilikçe muhafaza edilir. Tespit sonucunda, kıyıda kalan özel mülkiyete konu arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri ilgili defterdarlıkça yürütülür.

Kıyı Kenar Çizgilerinin Aleniyeti

Madde 11- Kıyı kenar çizgisi paftaları alenidir. Belediye veya valilikler kıyı kenar çizgisi paftalarının tamamını veya bir kısmının kopyalarının tespit edilecek ücret karşılığında isteyenlere verir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kıyıda ve Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde Planlama ve Yapılanma

Kıyıda Planlama

Madde 12 - Kıyılarda 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya geçilemez. Kıyıda gerektiğinde ilgili kuruluşların görüşleri alınarak sadece Kanununun 6 ncı maddesi ve bu yönetmeliğin 13 üncü maddesindeki yapı ve tesislerin inşası amacıyla, imar planı yapılabilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinin (a) bendinde sayılan yapı ve tesislere ait uygulama imar planları, aynı kanununun 7 inci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe girer.

(Değişik: 13.10.1992/12374 R.G.) İkinci fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca Bakanlık, valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

Kıyıda Yapı

Madde 13 - Kıyıda onaylı uygulama imar planlarına göre ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile aşağıdaki yapı ve tesislere yapılabilir:

a) Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler: İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları

b) Faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler: Tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri,

c) (Değişik 30.3.1994/21890 R.G.) Kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı ile 6 m² 'yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir.

(Ek: 13.10.1992/21374 R.G.) a) ve (b) bendlerinde sayılan yapı ve tesis alanlarında, bu kullanımların tamamlayıcısı niteliğinde ve yapılması zorunlu alt ve üst yapı ve tesisleri yapılabilir. Günübirlik turizm yapı ve tesisleri yapılamaz.

(Ek: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait arıtma tesisleri kıyıda yapılamaz.

Bu alanlarda sadece kamuya yararlı arıtma tesisleri yer alabilir.

Kıyılarda yapılan yapı ve tesisler, yapım amaçları dışında kullanılamazlar.

Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma

Madde 14 - (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Denizlerde, içme ve kullanma suyu kaynağı olmamak kaydı ile tabii ve suni göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanının yetersizliği nedeniyle ve uygulama imar planı kararı ile bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle, Kanunun 7 inci maddesi gereği yapılabilecek kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alanın %3 unu yüksekliği 5.50 m. yi aşmayan takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen; lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemi yapılarak arazi kazanılabilir.

Planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır.

Doldurma ve kurutma işleminin yapılabilmesi için;

a) Doldurma ve kurutma işlemini yapacak olan ilgili idarece doldurma ve kurutma işlemine ilişkin talep valiliğe iletilir.

b) Valilik, doldurma ve kurutma yapılmasında sakınca olup olmadığına dair gerekçeli görüşünü, teklifle birlikte Bakanlığa iletir.

c) Bakanlık, konusuna ve bölgenin özelliğine göre ilgili kuruluşların görüşünü alarak teklifi inceler.

d) Teklifin Bakanlıkça uygun bulunması halinde, doldurma ve kurutma alanını ve bu alandaki uygulamayı içeren uygulama imar planı, talep sahibi idarece yapılır veya yaptırılır.

e) Doldurma ve kurutma suretiyle kazanılacak arazi, 2634 sayılı Turizmi teşvik Kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden ve bu Yönetmeliğin 12 inci maddesinin ikinci fıkrasında sayılan kullanımlara, yapı ve tesislere ait ise, uygulama imar planları aynı Kanunun 7 inci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığı'na onaylanır.

Turizm bölge, alan ve merkezlerinde turizm dışı kullanımları içeren uygulama imar planları ile doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanılan diğer alanlardaki uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri uyarınca yapılır veya yaptırılır. Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer.

f) Doldurma ve kurutma işlemleri onaylı imar planlarına uygun olarak yapılır.

Kıyıda, Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde İnşaat Ruhsatı

Madde 15 - Kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılacak olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi ile 14 üncü maddesinin (e) bendinde sayılan yapı ve tesislere yapı ruhsatı verilebilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nda gerekli iznin alınması zorunludur.

(Değişik : 13.10.1992/21374 R.G.) Maliye Bakanlığı'na bu iznin verilmesi için; onaylı uygulama imar planı ile dolgu veya kurutmanın plan ve projesine uygun olarak gerçekleştirildiğine ilişkin plan ve projeyi onaylayan daire yazısının bulunması gerekir. İnşaat ruhsatı verilmesi için Maliye Bakanlığı'na kiralama, irtifak hakkı tesisi veya tahsis işleminin yapılmış olması şarttır. Bu belgeler tapu yerine geçecek belgeler olarak kabul edilir. İnşaat ruhsatı işlemleri 3294 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümlerine göre yürütülür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sahil Şeridi, sahil Şeridinde Planlama ve Yapılanma Sahil Şeridinin Belirlenmesi

Madde 16 - (Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil Şeridinin belirlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulur.

a) Uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarda ve iskan dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenir. Bu alanlar kapsamında daha önce mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzii imar planının kısmen veya tamamen yapılaşma bulunmayan imar adalarında da sahil şeridi en az 100 metre olarak belirlenir.

b) 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir. Aksi halde sahil şeridi (c) bendi uyarınca belirlenir.

c) Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış mevzii imar planı ve turizm merkez ve alanlarındaki turizm dışı kullanımları yönelik mevzu imar planı bulunan alanlarda; planda belirlenen sahil şeridinin başlangıcından itibaren ilk sırada yer alan imar adalarının kısmen veya tamamen yapılmış olması

durumunda, gerisindeki imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olup olmadığına bakılmaksızın onaylı plandaki sahil şeridine uyulur. İlk sırada yer alan imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olmaması durumunda geriye doğru diğer imar adalarının durumu değerlendirilerek kısmen veya tamamen yapılaşma bulunanların kıyı yönündeki cephe hattı esas alınarak sahil şeridi belirlenir.

11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçişi engelleyecek şekilde; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık, ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülmez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridine 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuatta uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. Bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçici engelleyecek şekilde; duvar, çit parmaklık tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuata uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış planlara göre yapımına başlanmış veya kullanılmakta olan Devlet Karayolları ile yapımı gerçekleştirilmiş imar yollarındaki müktesep hakla saklıdır. İnşaatına başlanmış imar yollarında ise mümkün olan en kısa mesafede iç yollarla bağlantı sağlanmak üzere imar planı revizyonu yapılır. Sahil şeridi birinci bölümünde ancak iç yollarla dolgu alanlarındaki yapılmış veya yapılacak yolları bağlayan kısa geçişler için imar yolları planlanabilir.

Sahil Şeridinde Planlama

Madde 17 - (Değişik 13.10.1992/21374 R.G.) Sahil şeridinde uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulamaya geçilemez. Tamamen veya kısmen yapılaşmamış sahil şeritlerinde yapılacak plânlr: Kanunun 5 inci maddesindeki esaslar dikkate alınarak aşağıdaki şekilde düzenlenir. Sahil şeritlerinin birinci bölümünü içeren uygulama imar planları, tümüyle açık alan olarak toplumun kullanımına tahsis edilecek şekilde düzenlenir. Bu alanlarda sadece yaya yolları, gezinti ve dinlenme alanları, seyir teras ve alanları ile bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde tanımlanan rekreatif amaçlı kullanımlar ile bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirlenen yapı ve tesisler yer alabilir. Bu alan içinde toplumun yararlanmasına açık yapılar da dahil olmak üzere başka hiç bir yapı ve tesis yapılamaz.

Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak planlar, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde sayılan yapı ve tesisler ile toplumun yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama hariç bu Yönetmelikte tanımlanan günübirlik turizm yapı ve tesislerini kapsayacak şekilde düzenlenir. Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal 0.20' yi, bir (1) katı, H=4.50 metreyi, asma katlı yapılması halinde H=5.50 metreyi geçmemek üzere plan kararları getirilebilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden sahil şeridini kapsayanlarda uygulama imar planları, aynı Kanunun 7 inci maddesi uyarınca düzenlenip onaylanarak yürürlüğe girer.

Yukarıdaki fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili maddeleri uyarınca Bakanlık, Valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

Sahil Şeridinde Yapılanma

Madde 18 - (Değişik: 13.10.1992/21374 R.G.) Bu Yönetmeliğin 16 ıncı maddesine göre belirlenen sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiçbir yapı ve tesis yapılamaz. (Ek: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde veya sahil şeridi gerisinde kalan alanlarda yer alan özel yapı ve tesislere ait arıtma tesisleri sahil şeridinin birinci bölümünde yer alamaz. Bu tür arıtma tesisleri ait oldukları tesislerin mülkiyetinde ve kamuya terk edilmesi gerekli olmayan alanlarda inşa edilebilir.

(Değişik: 30.3.1994/21890 R.G.) Sahil şeridinin ikinci bölümünde sadece onaylı uygulama imar planında belirlenmiş toplumun yararlanmasına açık gününbirlik turizm tesisleri, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesisler ile ilgili kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla lojman, konaklama ve benzeri tesisler içermek üzere inşaa edilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapıları yer alabilir.

Onaylı uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde; kıyıyı geçişi engelleyecek şekilde oluşturulmuş duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engellerin derhal kaldırılması, ilgili valilik ve belediyelerce sağlanır.

Sahil şeridinde inşaat ruhsatı verilebilmesi için onaylı uygulama imar planı hükümlerine uygun olarak 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerine göre işlem yapılarak imar parsellerinin oluşturulması ve kamuya açık alanların kamu eline geçmesi şarttır.

İnşaat ruhsatı ve yapı kullanma izni ile ilgili işlemler 3194 sayılı İmar Kanununun Hükümlerine göre yürütülür. Sahil şeridinde inşaata başlanabilmesi için yapılacak toplumun yararlanmasına ayrılmış yapı olduğunu tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesi zorunludur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kontrol, İmar Mevzuatına Aykırı Yapı ve Ceza Kontrol

Madde 19 - Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerindeki uygulamalar ve bunların kontrolü belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, bu alanlar dışında valiliklerce yürütülür.

İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır. Yapılan işlemlerden Bakanlığa bilgi verilir. Kanun kapsamında kalan alanlar belediye veya valiliklerce imar mevzuatına aykırı yapılanmaların önlenmesi amacıyla sürekli denetim altında tutulur. Bu amaçla gerekli tüm önlemler valilik ve belediyelerce alınır.

İmar Mevzuatına Aykırı Yapı

Madde 20 - Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerinde kanun, plan ve yönetmelik hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapılması halinde, 3194 sayılı İmar Kanununun 32 inci maddesi hükümleri uyarınca, aynı kanunda belirlenen yasal süreler içinde gerekli işlemler yapılır.

Ceza

Madde 21 - Kanunun 15 inci maddesinde açık ve ayrıntılı olarak belirtildiği gibi;

a) Kanunla getirilmiş olan para cezaları, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye başkanları, belediye mücavir alan sınırları dışında valiler tarafından verilir.

b) Kıyıda ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerinde, Bu Yönetmeliğin 20 inci maddesi kapsamında kalan yapıların sahiplerine ve müteahhidine ayrı ayrı para cezası verilir. Para cezası, 3194 sayılı İmar Kanununun 42 inci maddesinde aynı durum için belirlenen cezanın 2 misli olarak tahakkuk ve tahsil edilir.

Bu Yönetmeliğin 20 inci maddesi kapsamında işlem gören ve inşaat ruhsatına bağlanması mümkün olmayan yapıların, sahiplerince süresi içinde yıkılması halinde mal sahibi adına tahakkuk eden para cezası tahsil edilmez.

Ruhsat ve eklerine aykırı kısımları yıkılarak ruhsat ve eklerine uygun hale getirilmesi gereken yapılarla ilgili yıkım işlemlerinin süresi içerisinde sahiplerince yerine getirilmesi halinde mal sahibi adına tahakkuk eden para cezası tahsil edilmez. Fenni mesuller hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun 42 inci maddesi uyarınca ceza uygulaması yapılır.

c) Kıyıda ve uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde;

1) Duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara izinsiz veya izin şartlarına aykırı olarak kum, çakıl vesaire alan veya çekenlere 5 milyon TL

2) Moloz, toprak cüruf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan artık ve atıkları dökenlere 10 milyon TL.

3) Kıyı değiştiren boyutta kazı yapan, kum, çakıl alan veya çekenlere 50 milyon TL. para cezası verilir.

Para cezalarında 7.12.1988 tarihinde kabul edilen 3506 ve 6.12.1989 tarihinde kabul edilen 3591 sayılı Kanun hükümleri geçerlidir.

d) (b) ve (c) bendlerinde belirtilen para cezalarına karşı cezanın tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde idare mahkemesi nezdinde itiraz edebilir. Ancak itiraz verilen cezanın uygulanmasını durdurmaz.

e) Kanunda ve bu Yönetmelikte ngrlen iş ve işlemleri süresinde yapmayan veya geciktirenler veya kanun yanlış uygulayan mahalli yönetici ve diğer kamu görevlileri h0akkında ayrıca kanuni takibatı yapılır.

f) Para cezalarını ödenmesi halinde 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Madde 22 - Valilikler bu Yönetmeliğin uygulanmasını Bayındırlık ve İşkan Müdürlükleri kanalıyla yürütür.

Yürürlük

Madde 23 - Bu yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer

Yürütme

Madde 24 - Bu Yönetmelik hükümlerini Bayındırlık ve İşkan Bakanı yürütür.

EK LİSTE

AKARSULARIMIZIN "NEHİR" TANIMINA GİREN KESİMLERİNİ BELİRTEN LİSTE

1. *Meriç Nehri*: Ana kolunun topraklarımıza girdiği nokta ile Eğe Denizi arasındaki kesimi,
2. *Sakarya Nehri*: Sakarya Nehri ana kolunun, Gökçekaya Barajı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
3. *Filyos ayı*: Devrek ve Yenice ayları kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
4. *Kızılırmak Nehri*: Kızılırmak Nehri ana kolunun, Dicle Irmağı ile birleştiği nokta ile Karadeniz arasındaki kesimi,
5. *Yeşilirmak Nehri*: Yeşilirmak-Kelkit ayı kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi,
6. *Çoruh Nehri*: Çoruh Nehri ana kolunun Oltu ayı ile Birleştiği nokta ile Türkiye-Sovyetler Birliği sınırı arasındaki kesimi.
7. *Dicle Nehri*:
 - a) Dicle Nehri ana kolunun Bismil ilçesi ile Türkiye-Suriye Irak sınır arasındaki kesimi.
 - b) Batman kolunun Serkan (Hizan Deresi) kavşağı ile Dicle Nehri ana kolu kavşağı arasındaki kesimi.
 - c) Botan kolunun büyükdere (Hizan Deresi kavşağı ile Dicle Nehri ana kolu kavşağı arasındaki kesimi,
8. *Fırat Nehri*:
 - a) Ana kolunun Keban Barajı ile Türkiye-Suriye sınıra arasındaki kesimi,
 - b) Karası kolunun Kemah İlçesi merkezi ile Keban Barajı Gl arasındaki kesimi,
 - c) Murat kolunun Muş'un kuzeyindeki Kara su Deresi ile birleştiği nokta ile Kaban Barajı Gl arasındaki kesimi,
9. *Asi Nehri*: Antakya şehri ile Akdeniz arasındaki kesim,
10. *Ceyhan Nehri*: Ceyhan Nehri ana kolunun Aksı ayı ile birleştiği nokta ile Akdeniz arasındaki kesim 1.
11. *Seyhan Nehri*: Zamantı (Yenice) ve Göksu Irmakları Kavşağı ile Akdeniz arasındaki kesimi,
12. *Göksu Nehri*: Mut civarında, aynı adı taşıyan iki kolun (Göksu ayları) birleşim noktasıyla Akdeniz arasındaki kesimi,
13. *Manavgat ayı*: Oymapınar Barajı ile Akdeniz arasındaki kesimi,
14. *Köprüçay*: DSİ kpray regltr ile Akdeniz arasındaki kesimi,
15. *Bykmenderes*: Bykmenderes ana kolunun ine ayı ile birleştiği nokta ile Eğe Denizi arasındaki kesimi,
16. *Simav ayı*: Simav ayı ana kolunun Apolyont Gl ayağı ile birleştiği nokta ile Marmara denizi arasındaki kesimi.